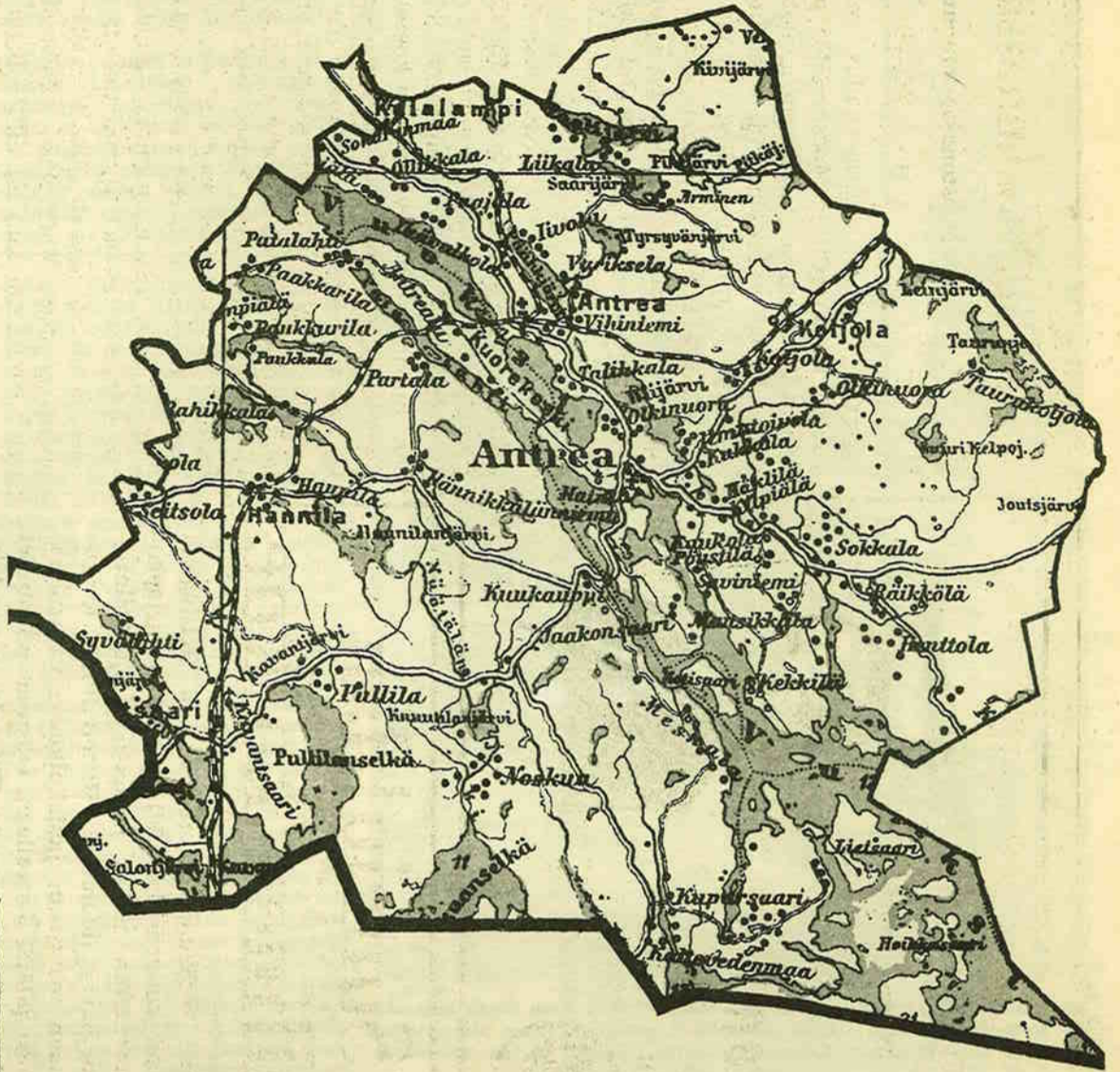

Pitäjä pitäjältä

Antrea – Vuoksenranta

Kirkko Vuoksen vierellä

VÄLKEHTIEN VESIMASSOJEN KIERTEET
ALKUVOIMAISINA VYÖRYVÄT VUOKSEA ALAS
TUHATVUOSIEN TAKAISTA UURTAMAANSA UOMAA
LEVITELLEN LIEPEITÄNSÄ LAAJOIKSI LAHELMIKSI
NIITTEN POUKAMISSA PEILITYNNENÄ HEIJASTELEN
NIINKUIN LÄIKKYVÄ LÄHTEENSILMÄ
LEHDON LEPOISESSA SIIMEKSESSÄ.

MONIEN LAHTIEN RANTAMILLA
MAAN KUORESTA KOHOAA KUMPU
SILKOSUORINA SEISOVINE PUINEEN
NIINKUIN PYHÄINEN PYLVÄIKKÖ
TAPIOLAN SUURILLA TANHUILLA.

TÄLLÄISEN KUMMUN KUKKULALTA
KOHOSI KORKEUKSIIN KIRKON RISTI
YLÄPUOLELLE YLVÄITTEEN METSIEN
KAJOSTELLEN VESIEN KALVOON
IHMISKUNNAN LUNASTUKSEN IKUISEN MERKIN.

JUMALA, JOKA KOHOTTI KAIKKEUDEN KAARET
JA ASUU NIITTEN AJATUKSISSA
JOTKA TUNSIIVAT TÄÄLLÄ
KUINKA OHUT KUPLA ON KULKUMME MAINEN,
EIVÄTKÄ ELÄNEET OMAN VOIMANSA VARASSA,
NIITTEN SIELUSSA KYTI KAIPAUS
KUULLA KERROTTAVAN SIITÄ
MIKSI JUMALA ITSE
KANTOI RIKOKSEMME RISTINPUUHUN.
SIKSI HE KULKIVAT KUULEMAAN
SANOMAA RAJATTOMASTA RAKKAUDESTA
VALLASSA PYHÄISEN TUNNUN
ALLE RISTIN JA KORKEAN KAAREN.

SOUTIVAT VENEILLÄ VESIÄ MYÖTEN,
TALLASIVAT TAIPALEITA LEHTOJEN LÄPI,
LASKIVAT LAIVALLA KIRKON RANTAAN,
HEVOSTEN RATAILLA SAAPUIVAT SINNE.
VIIMEIN JO AUTOILLAKIN AJELIVAT
PYHÄPÄIVÄISILLE PYSÄKOIMISPAIKOILLE.

TULI SIINÄ JO TUTTAVA VASTAAN
TOISESTA KYLÄSTÄ, VUOKSEN TOISELTA PUOLEN
NIINKUIN KÄLYKSET KÄSI KÄTEHEN LYÖTIIN.
JUTELTIIN, ONKO TERVEENÄ OLTU
MITEN KASVAVAT VILJA JA KARJA?
TIELLÄ TYYLITTELI TYTTÖJEN JOUKKO
MITEN ARVELIVAT PARHAITEN ASTELEVANSA
POIKAMIESTEN SYDÄNTEN POLKUJA PITKIN.
MUTTA KAIKKI HE HILJAINEN KULKIVAT
LEHMUSTEN VARJOSTAMA RINNETTÄ YLÖS
KUMMULLA KOHOAVAA TEMPELÄ KOHTI.
JA KUN KUORISSA KOHISI SÄVELTEN KIERROS
JA IHMISTEN PÄÄT PAINUIVAT PENKIN PUUHUN
JA SYYLLISILLE SIELUILLE AUKENI IAINEN ARMO.
SILLOIN OLTII KUIN OVELLA TAIVAAN,
VUOKSEN VESIEN VIERELLÄ VYÖRYESSÄ
KOHTI AAVOJEN ULAPOIDEN RAJATONTA RANTAA

JUHO KURKI

Antrea sijaitsi suvantona virtaavan Vuoksen molemmilla rannoilla. Kunnan liikenneolosuhteet olivat hyvät, sillä Viipuri–Sortavalan rata kulki kunnan läpi lännestä itään, ja Antrean–Vuoksenniskan rata pohjoisesta etelään. Lisäksi harjoitettiin Vuoksella laivaliikennettä, Antrea muodostui itsenäiseksi seurakunnaksi v. 1724, kun Uudenkaupungin rauha v. 1721 oli halkaissut vanhan emäjääsken kunnan kahtia.

Antrean merkittävästä kivitteellisyydestä meni ennen vuotta 1917 ulkomaille noin 90 %, kaikkilouhos, Antrean raakasokeritehdas, joka oli toinen maassamme, ehti toimia vain pari vuotta. Antrea oli voimakas maatalouskunta ja se oli myös hevosjalostuksen uranuurtaja. Käsitteellisuuden erikoispiirteinä olivat pärekorit. Kersti Bergrothin näytelmien Anun ja Mikon sekä Kuparsaaren Antin kotipitäjä. Kunnan alueella toimi Ylä-Vuoksen maamieskoulu ja kasvinviljelyksen koeasema.

Antrean kunnan pinta-ala oli 486 km² ja asukasluku 8.000, asukastiheys yli 16 henkeä neliökilometrillä, kyliä 44, viljelyspinta-ala 9.500 ha, 1.270 hevosta, 5.750 nautaa, 1.600 sikaa. Teollisuuslaitoksia oli 11 ja tuotannon bruttoarvo 22,8 milj. silloista markkaa.

Talvisodan jäljiltä oli rakennuksista säilynyt noin 60 % ja takaisinvaltauksen jälkeen ehti kuntaan muuttaa takaisin yli 80 % asukkaista ja viljelysmaista saatiin viljelykselle noin 95 %.

Virallisiksi sijoituskunnikseen antrealaiset saivat Riihimäen, Hausjärven, Vanajan, Lopin ja Janakkalan kunnat.

Vuoksenranta erosi Antreasta omaksi seurakunnaksi 1915 ja kunnaksi 1924. Huomattava karjataloustuotteiden viejä.

Pinta-ala 270 km² ja asukkaita 3.500, asutustiheys 13 henkeä neliökilometrillä, kyliä 10, viljelysala 5.100 ha, hevosia 700, nautoja 3.000, sikoja 650.

Talvisodassa säilyi 60 % rakennuksista ja asukkaista ehti palata 88 % ja viljelykselle saatiin peltoalasta 88 %.

Viralliset sijoituskunnat Sysmä, Hartola, Asikkala, Joutsa, Luhanka ja Pertunmaa.

Minkälaiselta Antrea nyt näyttäisi?

Niin usein, kun entistä kotipitäjääni muistelen, tulee mieleeni: minkälaiseltahan se nyt näyttäisi, jos olisimme saaneet rauhassa asua ja rakentaa siellä.

Kuka eli ja näki sen valtavan nousukauden, mikä maassamme, mutta erittäinkin Karjalassa Suomen itsenäistyttyä tapahtui, voi jollakin tavalla kuvitella, minkälainen olisi nyt, sotien jälkeisenä koneellistumisen aikana ollut kaikilla aloilla tapahtuva muutos, minkä kehitys kolmena vuosikymmenenä olisi siellä aikaansaanut.

Liikenneolothan Antreassa olivat entuudestaan, silloista mittapuuta käyttäen, erinomaiset. Pitäjän alueen yli kulkevalla rautatiellä sijaitisi viisi rautatieasemaa, kolme pysäkkiä sekä kaksi seisaketta. Viipurista Käkisalmeen ja Sortavalan johtava, rautatien kanssa samansuuntaisesti pitäjän läpi kulkeva ja haarautuva maantie oli Ihantalasta Kuukaupille (Vuokselle) asti sotia edeltäneenä aikana rakennettu kunnoltaan nykyisiä n.s. pikateitä vastaavaksi, päällysteen vielä puuttuessa. Tätä tietä yh-

disti valtion ylläpitämänä Jääsken valtatieltä Ahvolasta erkaneva Seitsolan, Hannilan ja Viskarin kylät ohittava Kuukaupille johtava poikittaisie. Antrean kirkolta haarautui Käkisalmen tiestä Talikkalan, Antrean aseman, Paajalan ja Mälkiän kautta Jääsken kirkolle vievä maantie. Ja kun valtatie Karvojalla haarautui Sortavalan ja Käkisalmen teiksi, tulivat kaikki Antrean kylät näitten, taikka näistä lähtevien, kunnan ylä-

Jatkuu 2 siv.

Kipin kapin lapset riensi ...

Antrean polkia 5-ottelumatkalla Imatralla v. 1926. Ajan tavan mukaan oli otettava »yhteinen valokuva» kosken partaalla sillan alapuolella, koski ja silta taustana. Kosken partaalla oli tätä varten vakinaisia valokuvaajia.

Minkälaiselta Antrea...

Jatkoa 1. siv.

läpitemien teitten kautta liikenteellisesti tasapuoliseen ja tyydyttävään asemaan.

Mutta jos mielikuvituksissamme asuisimme tänä päivänä Antreassa, olisivat liikenteelliset näkymät toisenlaisia. Voisi olettaa melkoisella varmuudella, että kaikki mainitut tiet olisivat arfalttipäällysteisiä. Karvojalta Vuoksenrantaan sekä Koljolaan päin olevat lukemattomat mutkat olisivat oikaistuja. Minkälaisia liikenneympyröitä teitten risteyspaikoissa olisikaan, voimme vain mielessämme kuvitella. Linja-autoliikenne, joka ennen sotia kuljetti ihmisiä vain pääväyliä myöten Viipurin välillä, kulki nyt kaiken todennäköisyyden mukaan poikittais- ja sivuteilläkin. Ja jos paikallisjunat rautateillä olisivat jääneet yhtä vähin kuin Suomen nykyisten rajojen sisällä, korvaisi sen miltei joka asukkaan omistama henkilöauto, joten tilaisuus päästä paikasta toiseen, olisi mitä helpommin toteutettavissa.

Antreahan oli maatalouspitäjä. Sen hyväpohjaiset ja verrattain hyvin viljellyt pellot antoivat silloin jo, vähin apulantamäärin, hehtaarisatoja, jotka aikanaan olivat suurempia muualla Suomessa yleensä saaduista tuloksista. Antrean maataloustuotanto ylitti huomattavassa määrin oman väestön kulutuksen sekä viljan että karjaloustuotteiden osalta. Kun ennen sotia maatalouden koneistus rajoittui hyvin pieneen traktori-määrään koko-pitäjän alueella, olen muikin muokkauksalusto hevosvetolaatuista, voi aavistella, että nyt, kolmenkymmenen vuoden kulluttua tällä kentällä olisi tapahtunut valtava muutos. Silloin alulle pantu peltojen salaojitus olisi nyt varmaankin sataprosenttisesti toteutettu. Ja kun niillä pelloilla traktorivetoinen muokkaus yhdessä nykyisin käytettävien apulantamäärien kanssa olisi päässyt satotulok-

siin vaikuttamaan, on mielikuvituksessakin vaikea arvioida niitä hehtaarisatoja, mitkä meillä tänä päivänä olisivat punnittavina. Tiestä kehitys karjantuotannon ja markkinoinnin alalla olisi seurannut koko maatalouden yleistä nousua.

Mutta ottaen huomioon maataloustuotteiden markkinoinnissa esiintyneet nykyiset vaikeudet ja omassa pitäjässä sijaitsevan sokerritehtaan, olisi sokeriurikas tänä päivänä varmaankin se kasvi, joka rehevällä lehdistöllään peittäisi pääasiallisesti Antrean pellot. Toivottavasti sokerialakikin olisi sille myönteinen. Luulisin, että omaan käyttöön viljeltäisiin pitäjän pelloilla sen verran vehnää, että ne neljä vehnämyllyä, jotka siellä sijaitisivat, voisivat edelleenkin jatkaa toimintaansa.

Maatalouden olisi tämän päivän tilannetta ajatellen, harkittava sellaisia uusia tuotannon aloja, joista ei vielä olisi vuoria syntynyt. Siksi oletan, että Ylä-Vuoksen maamieskoulussa, jonka tiloja oppilasmäärien takia olisi pitänyt huomattavasti laajentaa, olisi opetusohjelmassa sellaisia talonpidon aloja, jonka saannoksilla olisi jatkuvasti kysyntää. Samoin Hannilan kasvilijelyskoeasema olisi varmasti koikeillut ja kehittänyt sellaisia uusia kasveja, joitten viljelemisellä ei olisi vielä menekkivaikeuksia.

Kun nämä mainitut tekijät kaikki olisivat vaikuttamassa Antrean maatalouteen, kuvittelisin sen saavuttaneen tason, jota me nuoruuden unelmissakaan emme osanneet toivoa.

Mutta minkälaiselta Antrean muu kehitys- ja talouselämä näyttäisi? Teollisuuttahan pidetään nykyään Sampona. Olisiko Antreassa teollisuutta? Kolmekymmentä vuotta sitten se rajoittui sokerritehtaan, muutamiin sahalaiteksiin, kivilouhimoon ja pieneen tekstiilitehtaan. Mutta kun otamme huomioon Imatran ja Rouhialan voimalähteitten läheisyyden, tuntuisi luonnolliselta, että Antrea olisi nyt huo-

Antreassa oli 1930-luvulla 19 kansakoulua ja maamieskoulu. Vuosisadan alkupuolella Järvenlinnan puutarha- ja talouskoulu kirjoitti toiminnallaan oman alansa historiaa.

Silti Antrea ei ollut varsinaisesti koulupitäjä. Oppikoulu puuttui. Lähimmät oppikoulut sijaitsivat Viipurissa ja Imartalla, ja muutamat pitäjän kaakkoiskulman lapset kävivät Äyräpään Pölläkkälän koulussa. Pitäjän väestön pääosan muodostaneiden pienviljelijäperheiden lapsista pääsivät vain harvat

mattava teollisuuspitäjä. Siihen varsinkin Vuoksen vesistö antaisi erinomaiset edellytykset. Kukapa tietää jos Kuorekosken ja Papinkosken yhdistämisellä olisi vaikka perustettu uusi voimalaitos, joten käyttövoimaa olisi »omasta takaa».

Suurteollisuuden kasvu ennen sotia eteni Ensosta Vuoksea alaspäin ja ulottui Jääsken kirkolle asti. Ei ole epäilystäkään, etteikö se olisi nyt jo jatkunut Vuoksen vartta alaspäin ja saavuttanut Antrean erinomaisine mahdollisuuksineen. Sen olisivat taanneet runsaat vesistöt, hyvät liikennesuhteet länteen sekä itään, ja kuten mainittu, erittäin edullinen voimansiirto sen tuotantolähteiltä.

Antrea maatalouspitäjänä esiintyi maisemassa verrattain hyvinhoidettuna talonpoikaisasutuksena. Liikelaitokset, koulut ja muut yleiset rakennukset sulautuivat sopu-

suhtaisesti yleiskuvaan. Mutta kolmenkymmenen vuoden kehitys rakennusalalla olisi ollut siellä, kuten se on ollut muuallakin, valtava. Kerrostalot asemaseuduilla ja kirkonkylässä olivat muuttaneet maisemakuvan toisenlaiseksi. Ja hyvin todennäköiseltä tuntuu, että Jääskestä Vuoksen vartta alaspäin Antrean kirkolle asti syntynyt yhtäjaksoinen teollisuuskaupunki, joka peittäisi nyt sen alueen antreaista maisemaa.

Vuoksen kauniit rantamat olivat jo ennen sotia vuosikymmenet olleet viipurilaisen ja helsinkiläisen »herrasväen» kesänviettopaikkoja. Monet kuuluisuudet nauttivat siellä Karjalan kesän lumoaavasta luonnosta. Mitä olisikaan nyt, jos sinne olisi voinut kesämökkejä rakentaa. Niille olisi ollut siellä lukematon määrä paikkoja. Ei ainoastaan Vuoksen äyräät, vaan lukuisat järvien ja lampien rannat olisivat houkutelleet kivikatujen asukkaita sinne. Kavantjärvet, Pullilan järvet, Noskuan selät, Hiijärvet, Taurun järvi, Liikolan lukuisat järvet, Leinjärvi, Syvälahti, Pähkjärvi, Hannilan järvet, Leppälampi, Paukkulan järvet, Paakkarinjärvi, Rahikkalanjärvi, Pitkäjärvi, Partalanlahti, Munlahti ja lukemattomat pienten lampien rannat olisivat nyt kesäaikana asutettuja, ellei teollisuus olisi vesien kirkkaita pintoja saasteellaan jo pilannut.

Antreassa ei ollut ennen sotia oppikouluja. Opiskelevat nuoret joutuivat käymään Viipurissa taikka Imatralla kouluissa. Sen jälkeen on oppikouluja perustettu miltei joka pitäjään. On varmaa, että Antreassakin olisi nyt oppikouluja tarpeellinen määrä.

Jos meille nyt aukenisi eteemme kuvittelumme Antrea, ehkä hieman hämmennyneinä tuokion tunnusteisimme, olemmeko ollenkaan oikeassa maastossa, joka näkymättömillä siteillä on olemuksemme kapaloitunut. Mutta hämmennyksestä selvityämme sen kuva Vuoksen laakeine rantaviljelyksineen, Sokaanlinnan vuorineen, Liikolan alppimaisemineen, Kavantsaaren ja Seitsolan tasaisine peltoineen ja muine tunnusmerkkeineen kirkastuisi meille entistä kiintoisampana. Ja ehkä siellä jossakin olisi se lehdon varjostama polku, minkä pintaan joskus painuivat ne askelten jäljet, mitkä nuoruuden unelmissa sinne toivoen tallattiin, silloin avautuisivat jälleen silmillemme ne armaimmat asuma-alat, mitkä lähtemättömänä kuvana ovat syväälle sisimpäämme piirtyneet. — Juho Kurki.

näihin hankalien matkojen takana oleviin oppilaitoksiin. Matkojen lisäksi olivat kustannukset kynnyksenä.

Kansakoulut muodostuivat näissä olosuhteissa sitäkin keskeisimmiksi opinahjoiksi ja kyläkuntien siivostysrienteiden työssäjoiksi. Opettajat eivät voineet rajoittaa toimintaansa ainoastaan varsinaiseen koulutyöhön, vaan he toimivat moninaisten valistusrienteiden vetäjinä.

Maamme koululaitoksen historia on oikeastaan hätkähdyttävän lyhyt, kun ajattelemme, että on kulunut vasta 101 vuotta siitä, kun kirkkoherra Corander perusti omalla kustannuksellaan Antrean ensimmäisen kansakoulun, ja 95 vuotta siitä, kun Antrean ensimmäinen kunnallinen kansakoulu avasi ovensa. Tuosta ajasta olemme olleet jo lähes kolmanneksen pois kotipitäjästämmä.

Tohtori Seppo Simosen kirjoittama pitäjämme historia kertoo kansakoulujen syntyvaikeuksista. Ne olivat samanaikaisia ja samantyyppisiä maamme kaikissa kunnissa. Tarvittiin voimakastahoista ja kulttuuriystävällisiä persoonallisuuksia, jotta kouluun kohdistuneet ennakokuluut saatiin hälvenemään ja koulujen perustamispäätökset syntymään. Monessa pitäjässä tarvittiin kontiolahtelaisen kansanedustajan Antti Puhakan kaltaisia koulun ystäviä, jotka julistivat, että »koulu rakennetaan, vaikka menisi läävästä viimeinenkin pessi».

Antrealaisten kunniksi on mainittava, että ensimmäinen päätös kirkollisen pitäjänkoulun perustamisesta Naarmasaareen tehtiin jo niin aikaisin kuin 1756. Myös Kavantsaaren kartano piti omaa yksityistä kouluaan alustalaistensa ja muun ympäristönsä lapsille ennen kunnallisen koululaitoksen syntymistä — vieläpä sen rinnallakin aina vapaussotaan saakka.

Näin kertovat kirjat. Henkilökohtaiset muistot ovat kuitenkin lähisempiä. Niitä on meillä kaikkilla. Koulutien muistot näyttävät olevan niitä, jotka säilyvät kirkkaina läpi elämän.

Minun omakohtaiset koulumuistoni liittyvät Sockkalan kouluun se-

kä Henttolan ja Sockkalan kylien väliseen koulutiehen. Vaikka olimme kohtuullisen kunnollisia koulu-polkia ja -tyttöjä, kertoivat rikkinäiset puhelinlinjan eristäjät omaa kieltään koulutiestä ja sen kuljoista. Pitihän niin monesti kilvoitella siinäkin, kenen käsi oli tarkin.

Pitäjä oli sen verran suuri ja poika pieni sekä pitäjän toisella laidalla asuva, etten edes koskaan nähnyt kaikkia muita kuntamme kouluja. Monia opettajia sentään muistan muiltakin koululta.

Vanhempani jo kertoivat — ja kertovat yhä — omista opettajistaan, äitini Henttolan Uudentuvan pirtissä jo toimineista opettajista Santeri Päivärinnasta ja Fr. Kääriäisestä sekä isäni kirkonkylän monitaiteisesta opettajasta ja maanviljelijästä J. E. Putkosesta. Vanhemmitani kuulin ensi kerran myös Armas ja Anni Peltoesta, jotka toimivat opettajina Sockkalla ja Talikkalassa. Armas Peltonen harjoittui ennen vapaussotaa ensimmäisiä »palokuntalaisia» tuleviin taistelutehtäviinsä. He siirtyivät 1930-luvun alussa Helsinkiin, jossa elävät vieläkin virkeinä. Armas toimi 1951-luvun alussa koko ammattikuntansa ensimmäisenä liittönsä puheenjohtajana. Tapasin hänet viimeksi vain muutama päivä sitten. Terveisiä pyysi kertomaan kaikille tuttaville — myös Anni-rouvaltaan.

Muistan Talikkalan opettajan ja kunnallismiehen Matti Hännikäisen, samoin Ida Paavilaisen, joka siirtyi viime keväänä eläkkeelle Ikaalisiin. Pullilan opettajan, oman pitäjän pojan, Antti Sunin rauhallinen hahmo on elävänä mielessäni. Hän nautti kollegojensa luottamusta niin, että toimi vuosikymmenen kunnan opettajayhdistyksen puheenjohtajana. Matti Ahokkaan hiljainen herrasmiehen olemus on meille monille keski-ikäntalalaisille tuttu. Hän siirtyi 1920-luvulla Sockkalasta kirkonkylän kouluun. Mansikkalan Saima Rahkonen — Turuseksihan kanttori-Pekkamme hänet avioitti — muutti Pielisjärvelle. Noskuan pitkänsalskea Eero Toiviainen, joka sotavuosina oli pitäjämme pioneeriopikien päällik-

Entinen oppilas — tämän kirjoittaja — on pilpahtanut vierailulle Arvo Mellin mehiliästarhaan. Utterat medenkerääjät ovat yli kolmen vuosikymmenen ajan auttaneet ahkeraa isäntäänsä suuren lapsiparven koulukulun maksamisessa.

Kunnallisneuvos Juho Kurki:

Hannilan rukoushuoneesta

— Esitetty Riihimäellä Hannilan rukoushuoneen 50-vuotisjuhlassa —

Hannila, niinkuin monet muutkin rajan taakse jääneet paikkakunnat ja nimet alkavat vähitellen häipyä muistosta sen mukaan, mikä siellä elänyt, nyt jo vanheneva sukupolvi siirtyy pois ajallisuuden piiristä.

Meille, jotka vielä vaelamme täällä, mutta olemme elämämme parhaimmat ja työntäyteisimmät vuodet eläneet siellä, nimi Hannila merkitsee paljon, ja loihii esille muistoja, jotka vieläkin saavat sydämeämme värähtelemään.

Hannila oli — ja on se paikka nytkin siellä, kylä Antreassa, joka eläi syrjäistä hiljaiseloaan pienen ja suuren järvensä rantamalla siihen asti, kunnes rautatie 1880-luvun lopulla rakennettiin sen alueen läpi. Siitä alkaen saivat Kostiaiset, Hanniset, Haukat ym. lukuisasti uusia naapureita, sillä kylään tehtiin asema, joka synnytti taajan asutuksen ympärilleen.

Tässä yhteydessä ei ole syytä ryhtyä laajemmin käsittelemään kylän kehitystä. Mainittakoon kumminkin, että Hannilasta muodostui, Venäjän rajan ollessa vielä auki, puutavaraliikenteen suhteen yksi vilkkaimpia karjalanradan asemia. Varsinkin Pietariin vietyvät ns. nalikkahalot muodostivat talvisin rautatienvarastoalueella suuria pinokoumuja, jotka hiestä höyryävien hevoskaravaanien vetäminä sikäli täyttivät, mikäli lastausmiehet ja -naiset ehtivät niitä vaunuihin latao.

Vilkastunut liikenne ja lisääntynyt asutus toivat luonnollisesti monenlaisia uusia tuulahduksia paikkakunnalle. Mutta se uskonnollinen herätys, joka viime vuosisadan lopulla Hannilassa ja monella muullakin paikkakunnalla syntyi, sai alkunsa pääasiassa kylän entisten asukkaitten välityksellä.

Jääskessä vaikutti kirkkoherrana 1866—1881 voimakas evankelinen saarnamies, rovasti Dahlgren. Kerrotaan, että Jääskien kirkkoon, varsinkin kesäaikana, vaelsi, joka pyhä niin paljon ihmisiä, etteivät he läheskään kaikki mahtuneet seinien sisäpuolelle, vaan kuuntelevat avattujen ikkunoiden kautta ulkopuolella voimakasäänistä julistusta lain kauhastavasta kadotustuomiosta, mutta samalla Golgatan ristillä tapahtuneesta sovituksista, jossa meidät ja koko maailma on autuaaksi tehty. Lukuisat ihmiset tulivat voimakkaaseen synnintuntoon, mutta samalla iloiseen varmuuteen syntien anteeksisaamisesta Jeesuksen Kristuksen täytetyssä lunastustyössä.

Näitten kuulihoitajien joukossa oli usein myöskin Hannilasta kotoisin oleva, 1838 syntynyt talollinen Juho Putkonen. Dahlgrenin saarnoista hänellekin kirkastui se totuus, että autuus annetaan meille armosta sen lunastuksen kautta, joka on Jeesuksessa Kristuksessa. Tätä ilosanomaa Putkosen setä, joksi häntä paikkakuntalaiset myöhemmin kutsuivat, halusi viedä eteenpäin, toimien pitkäaikaisena pyhäkoulunopettajana ja järjestäen yhdessä ikätoverinsa Yrjö Sintosen kanssa evankeliumijuhlia Hannilaan.

Hannilan evankeliumijuhlat pidettiin tavallisesti aseman lähellä, mäen rinteellä sijaitsevan Ämmälän talon pihalla. Niille kokoontui kansaa laajoilta alueilta satamäärin. Siellä julistettiin vapaata evankeliumia siitä, kuinka koko maailma on tehty autuaaksi Golgatan suurena sovintopäivänä. Siinä on jokaiselle, joka sen uskolla ottaa vastaan, iankaikkinen pelastus. Julistuksen lomassa Siionin Kanteleen laulut kaikuihin kuin voiton virtenä yli asemaseudun. Puhujina oli Evankeliumiyhdistyksen pappeja ja maallikkosaarnaajia. Tämän herätysliikkeen vaikutuksesta ilmestyi hannilaisten omastakin keskuudesta puhujia, jotka myöhemmin tulivat tunnetuiksi koko maassa. Sellaisia olivat saarnaajat Juho Rahkonen ja Akseli Ahola.

Kesäaikana juhlien pito oli mahdollista ahtaissakin rakennustiloissa, koska ulkoilma tarjosi niille hyvän sään sattuessa erittäin miellyttävät puitteet. Talvisaikana se kävi hankalaksi; eikä tilojen puuttumisen vuoksi silloin mitään suurempia juhlia voitukaan järjestää. Tästä puutteesta johtuen alkoi ajatus rukoushuoneen perustamisesta paikkakunnalle vakiintua niitten mielessä, joille evankeliumin asia oli tullut tärkeäksi.

Sotien aikana kadonneista pöytäkirjoista on erään sanomalehtikirjoituksen kautta säilynyt muistiinmerkintä siitä, että rukoushuoneen perustava kokous pidettiin 17. p:nä marraskuuta 1907. Samoin on näistä pöytäkirjoista lainattu maininta, että se tuli maksamaan 4.000 mk, josta puolet eli 2.000 mk saatiin lainaksi Juho ja Katri Putkoselta. Toinen puoli saatiin kokoon keräyksillä, ompeluseurojen myyjäisillä, ja jopa paikkakunnan emännät paistivat piirakoita ja kävivät niitä Viipurin torilla myymässä rukoushuoneen rahaston kartuttamiseksi. Vuoden 1909 Nuorison Ystävän joulukuun numerossa on nimimerkki E. L:n (Emerik Lyytisen) kirjoitus Hannilasta. Siinä mainitaan mm., että Juho Putkosen toimesta saatiin rukoushuone Hannilaan. Tässä Nuorison Ystävän numerossa, mainittuun kirjoitukseen liittyen, on kuvia Antreasta. Mm. Antrean vanhan kirkon kuva sekä maininta, että sen saarnatuoli oli tuotu Saksasta, ja kerrottiin aikanaan itse Martti Lutherin saarnanneen siinä. Samoin on kuva kolmesta silloisesta evankelisen liikkeen johtomiehestä Antreassa, nim. Juho Putkosesta, Yrjö Sintosesta ja Tuomas Pullisesta. Vielä on kuva silloisesta Hannilan nuorisosaston toimikunnasta, jossa ovat Matti Mallat, Juho Virolainen, Juho Putkonen, Eeva Ikonen, rouva Arola sekä Tuomas ja Helena Hyppönen. Kesäk. 25. p:nä 1909 rukoushuoneen pihalla pidetyn juhlan kuva osoittaa, että Jumalan sanan julistusta kuuntelemissa on ollut useita satoja ihmisiä.

Rukoushuoneeksi sopiva rakennus oli ostettu Jääskien Myllälästä Vaitin talosta ja se pystytettiin Filip ja Katri Pullisen omistaman Ratalahden tilan Piikkoinmäen eteläiselle rinteelle. Se oli asutuksen välittömässä läheisyydessä, mutta silti yksinäisellä, rauhallisella paikalla. Ainoastaan läheltä kulkevien junien vihellykset saattoivat joskus häiritä jonkun sanankuulijan tarkkaavaisuutta.

Kun jouluaamuna 1908 rukoushuoneesta voitiin pitää ensimmäinen juhla, kohosi varmaankin monen sydäimestä riemullinen kiitos taivaalliselle Isälle hänen käsittelemättömästä armostaan.

Evankeliumiyhdistyksen arkistossa säilytettävistä asiakirjoista ilmenee, että rukoushuoneen tontille on tehty vuokratyö helmik. 20 p:nä 1909. Vuokra-aika on 50 vuotta ja vuotuinen vuokra 30 mk.

V. 1909 helmik. 5 p:nä rukoushuoneitoimikunnan kokouksessa, jossa ovat olleet läsnä Juho Putkonen, Paavo Ikonen, Urho Virolainen, Juho Rahkonen, Yrjö Sintonen ja Matti Mallat, on yksimielisesti päätetty rukoushuone luovuttaa Luterilaiselle Evankeliumiyhdistykselle ehdolla, että yhdistys antaa rukoushuoneeseen kiinnityksen rakennuttajille velan vakuudeksi.

Tämän kokouksen pöytäkirjan otteella ovat Juho Putkonen, Yrjö Sintonen, Matti Mallat, Juho Rahkonen ja T. J. Hyppönen maalisk. 31 p:nä samana vuonna rukoushuoneen rakennuttajina ilmoittaneet Evankeliumiyhdistykselle luovutuksesta.

Huhtik. 6 p:nä 1909 on pöytäkirjanotteeseen merkitty seuraavaa: Edellämäintun rukoushuoneen otamme ylläolevilla ehdoilla kiittolisuudella vastaan. Suomen Lute-

rilaisen Evankeliumiyhdistyksen puolesta Kl. Henr. Ekroos, johtok. puheenjohtaja, L. L. Byman, johtok. sihteeri.

Huhtik. 10 p:nä 1909 Juho Putkonen, Evankeliumiyhdistyksen tiedusteluun ilmoittaa, että aikaisemmin mainitut toimikunnan jäsenet ovat omissa nimissään ottaneet rukoushuoneelle lainaa 2000 markkaa.

Vuoden 1910 toimintakertomuksesta ilmenee, että vuoden aikana on vietetty 7 suurempaa juhlaa, 18 iltamaa ja 30 hartaushetkeä. Puhujia on 29 ja ovat ne pitäneet 111 puhetta. Mainitaan, että puhujat ovat olleet Evank.yhd. pappeja ja kolportöörejä sekä muutamia paikkakuntalaisia, jotka ovat puhtaassa opissa ja elämässä. Rukoushuoneen toimikuntaan on v:ksi 1911 valittu Juho Rahkonen puheenjohtajaksi, Tuomas Hyppönen kirjuriksi ja taloudenhoitajaksi sekä muiksi jäseniksi asiointisija Matti Mallat, mv. Juho Putkonen, mv. Paavo Ikonen (Laurila) pyhäkoulunop. Yrjö Sintonen, kolportööri Akseli Ahola, työm. Juho Virolainen ja mv. Matti Ahtiainen. Rukoushuoneen arvoksi on merkitty 4000 mk., josta lainana Katri Putkoselle 2000 mk.

Vuoden 1911 toiminta on ollut erittäin vilkasta. On pidetty 11 suurempaa juhlaa, 24 iltamaa ja 43 hartaushetkeä. Ompeluseura on kokoontunut joka keskiviikko paitsi kesällä yhden kuukauden aikana. Tulot siitä on jaettu rukoushuoneen ja Japanilähetyksen kesken. Matti Maltaan tilalle, joka muutti Sortavalaan, on toimikuntaan valittu työmies Matti Partanen.

Vuoden 1913 toimintakertomuksessa on Juho Rahkonen herkästi muistostanut koko paikkakunnan kunnioittamasta maanviljelijä Juho Putkoselta, joka huhtik. 28 p:nä oli päässyt vanhurskasten lepoon. Puhujista mainitaan erityisesti

kirkkoherra Pätiälä, pastorit Juho Koskinen ja Vasama. Toimikuntaan on Juho Putkosen jälkeen valittu emäntä Katri Putkonen.

Vuonna 1914 tuli toimikunnan jäseneksi maanv. Filip Pullinen. Vuoden 1915 mainitaan puhujina mm. kirkkoherra Pätiälä, pastorit Niinivaara, Koskinen, Tamminen, Koskeniemi, Pakarinen ja Vasama, lähetyssaarnaajat Savolainen ja Toiviainen, opettajat Lyytinen, Ahola ja Kuusa, kolportöörit Ahola, Mäntymäki, Parkkinen, Sokka, Seppä, Raita, Matikainen, Hyppönen ja Rahkonen.

V. 1916 on Tuomas Hyppönen laatimassa vuosikertomuksessa taas murheellinen viesti, sillä lahjakas ja palava Jumalan sanan julistaja ja rukoushuoneitoimikunnan puheenjohtaja, saarnaaja Juho Rahkonen on maalisk. 27 p:nä saanut kotiinkutsun. Toimikunnan jäseneksi on valittu emäntä Maria Ikonen.

Seuraavat vuodet olivat maasamme rauhattomia. Hannilakin joutui vapaussodan jälkeisiin. Rukoushuone säilyi kumminkin verrattain hyvin tältä vaikealta ajalta. Niinpä seuraava maininta onkin vasta vuodesta 1919, jolloin puheenjohtajaksi on valittu Juho Mykrä, sihteeriksi Anna Mykrä ja rahastonhoiti Katri Putkonen.

Vuoden 1920 aikana on toiminta ollut jälleen erittäin vilkasta koska tilaisuuksia on pidetty 40 kertaa ja Katri Putkoselle on päätetty maksaa lainaa 400 mk, jätään sitä vielä jäljelle 1500 mk.

Jälleen puuttuvat vuosikertomukset 6 vuodelta. V:nä 1927 on puheenjohtajana edelleen Juho Mykrä. Johtokuntaan on tullut uusina jäseninä Antti Matikainen, Eeva Matikainen, Eeva Ikonen, Antti Lottonen ja Pekka Matikainen. Mainitaan, että rukoushuone on vakutettu 1500 markasta.

Seuraava vuosikertomus on vasta vuodelta 1935, jolloin johtokunnan puheenjohtajaksi on valittu kansanedustaja Toivo Ikonen, varapuhj. Arvi Haukka ja rahastonhoitajaksi Matti Haukka. Muut jäsenet entisiä, paitsi uutena jäsenenä mv. Ilmari Jussila. Rukoushuoneen vahtimestarina toimi silloin saarnaaja Martti Tenkanen.

Vuonna 1937 mainitaan johtokunnan jäsenenä myös kasvinviljelyskoeaseman johtaja, maisteri O. Saarenheimo.

Asiakirjat harppaavat jälleen vuoteen 1944, jolloin Arvi Sarviharju johtokunnan puolesta lähettää arkkitehti H. Lankisen laatimat piirustukset ja pyytää Evankeliumiyhdistykseltä 30.000 markan lainaa sodassa vaurioituneen rukoushuoneen korjaamiseksi. 14. 5. 44 päivättyssä kirjeessä hän ilmoittaa Evank.yhdistykselle, että tiilen vesikatto on valmiina, joten johtokunta, korjaustyön jatkamista varten, haluaisi nostaa anotun lainan. Laina nostettiin ja rakennusaineita hankittiin, mutta uusi evakoktaival katkaisi jälleen kaiken rakentamisen Karjalassa.

Hannilan rukoushuone täytti vuosien ja vuosikymmenien aikana runsaslukuisia kertoja ihmisistä, joilla oli tarve kuulla sanomaa syntien sovituksista, siitä, että meillä on lunastus hänen verensä kautta, rikkomusten anteeksisaaminen hänen armonsa rikkauden mukaan.

Sen puhujakorokkeelta lienevät kaikki silloiset Evankeliumiyhdistyksen papit pa maallikkosaarnaajat, sekä oman seurakunnan papit, julistaneet hyvää sanomaa. Henkilökohtaisesti muistan aikaisemmin mainittujen lisäksi Kurvisen, Vatanaben, Toivion, Miettisen, Kokosen ja Sarkian sekä Savelaisen puheita.

Hannilan rukoushuoneen vaikutus hengellisen elämän keskuspaikkana Antrean läntisellä kulmalla oli erittäin merkityksellinen. Kirkko sijaitti 7 km matkan päässä Antrean asemalta, joten junassa kulku sinne aiheutti vaikeuksia. 16—20 kilometrin maantietä matka silloisin hevosajoneuvoin oli raskas ja rasittava, joten rukoushuone puheineen, virsineen ja Siionin Kanteleen lauluineen suoritti usein kirkon tehtäviä. Rukoushuone antoi myös nuorisoliiton työlle hyvät käytännölliset mahdollisuudet ja veti suojiinsa niitäkin, jotka sen puuttessa olisivat olleet kaiken hengellisen vaikutuksen ulkopuolella.

Rakennus sinänsä on kuollut ja

Jatkoa 5. siv.

Vuoksenrannan viljelysten sijaintia osoittava kartta. Tärkeimmät peltoalueet on merkitty tummalla värillä.

Antrean kunnanvaltuusto valokuvattuna viimeisessä kokouksessaan v. 1940 Forssassa.

Antrean kunnallinen toiminta edistyksellistä ja tasapuolista

Jätämme käsittelymme ulkopuolelle n. s. kuntakokouksien ajan, jolloin monen miehen kunnallispolitiikan pääasiallisempina arvostettuna menettelytapana oli "vastapaneminen", vaikka voimme senkin ajan tilille merkittäviä saavutuksia, m.m. ensimmäiset kansakoulut, lainajyvästöt, y.m., sekä tämän vuosisadan alkupuolella uudistuksena vapaaehtoisien kunnanvaltuuston perustamisen. Tämä ehti toimia ennen nykyisen kunnal-

lislain voimaan tuloa muutaman vuoden ja osottautui kehitystä eteenpäin vieväksi toimenpiteeksi. Kun vuonna 1919 valittiin uuden kunnallislain mukainen kunnanvaltuusto Antrean, oli pitävä vielä jakamaton, joten Vuoksenranta kuului myös siihen. Vaikka asukasluku ei ollutkaan kuin kahdenoistatuhannen paikkeilla, oli sen pinta-ala, maatalouspitävä kun oli, erittäin laaja. Niinpä Oravankylästä, josta valtuuston ensimmäi-

nen puheenjohtaja oli, tuli kirkolle, jossa kokoukset pidettiin, matkaa lähes neljäkymmentä kilometriä. Ja on muistettava, että se oli silloin hevosella kuljettava.

Valtuuston alkuaikojen toiminnassa esitti erittäin huomattavaa osaa elintarviketuhoon hoitamisen. Silloin elettiin ankaraa ruokatarvikkeiden säännöstelykautta. Vaikka Antreassa, niinkuin muissakin kunnissa, oli tätä asiaa hoitamaan perustettu erityinen elintarvikelautakunta, joutuivat sen toiminta-alaan kuuluvat kysymykset varsin usein valtuuston käsiteltäviksi.

ko Kekki Loppi, sekä jäseninä Toivo Henttonen Janakkala, Aulis Hutri Loppi, Ilmari Ikonen Riihimäki, Pauli Kekki Hämeenlinna, Tuomas Kuparinen Hämeenlinna, Lauri Linna Riihimäki, Ilmari Pulli Hartola, Väinö Sokka Janakkala, Tauno Talja Riihimäki ja Martti Tauru Janakkala. Erovuorossa v. 1970 ovat Kuparinen, Kurki, Pulli ja Tauru. Hallitukseen kuuluvat puheenjohtajana Eino Lottanen Hämeenlinna, varapuheenjohtajana Jussi Olkinuora Hausjärvi (Mikkeli) sekä jäseninä Eino Henttonen Janakkala, Risto Ikonen Hausjärvi, Antti Jaakonsaari Hausjärvi ja Antti Jaatinen Loppi. Erovuorossa ovat Ikonen ja Lottanen. Säätiön asiamiehenä on toiminut Risto Ikonen.

Tilintarkastajina ovat Unto Kurki ja Heikki Linna, varalla Esko Ristola ja Pekka Suikkari.

V. 1969 täytti Jussi Olkinuora 75 vuotta, Antti Jaatinen 70 vuotta ja Eino Lottanen 60 vuotta. Yhdessä eräiden muiden järjestöjen kanssa säätiö teetti Lottasesta korkokuvan. Sen muovaili taitelija Nina Sainio.

Säätiön taloudellinen asema

kehittyi vuoden aikana suotuisasti. Lahjoituksia saatiin seuraavasti: Antrean ESA:lta 1.935,77, Antrean sankarihautarahaosasto 623,— ja Maalaisliiton Antrean kunnallisjärjestöltä 27,19 eli yhteensä 2.585,96 mk. Rauma-Repolan osakkeita saatiin osakemerkinnän yhteydessä ilmaiseksi 4.450 markalla. Lisäksi Suomen Sokerin osakkeiden kirjanpitoarvoa voitiin lisätä 5.808 markalla. Vaikka v. 1969 varsinaiset tulot olivat 17.627,90 ja menot 20.457,81, lisääntyi Säätiön omaisuus kirjanpidossa 137.528,20 markasta 147.542,25 markkaan.

Riihimäellä helmikuun 7. päivänä 1970.

Vuoksen Säätiön hallitus

hui kunnanjohtaja Lauri Aalto. Tilaisuuden tervehdyssanat esitti säätiön puolesta Juho Kurki. Hutri itse kertoi töistään ja niiden syntymisestä. Tämän näyttelyn vaatimista käytännöllisistä toimenpiteistä huolehti jälleen Eino Henttonen.

Antrea-museosia edistyi vuoden aikana

Eräiden uudelleen järjestelyjen yhteydessä Riihimäen kotiseutumuseo muutettiin kaupungimuseoksi, ja sille hankittiin uudet, edustavat tilat aivan rautatieaseman läheltä. Museon uudessa ohjesäännössä on nimenomaan maininta siitä, että sen tarkoituksena on myös antrealaisen perinteen vaaliminen. Vuoden aikana saatiin jonkin verran lisää aineistoa, mutta sitä ei ole läheskään tarpeeksi. Kun v. 1970 Riihimäellä vietetään kaupungin ja rautatieristeyksen 100-vuotisjuhla ja uusi museo avataan yleisölle ensi kesänä, olisi erittäin tärkeää, että kaikki antrealaiset, joilla on museotavaraa, ilmoittautuisivat. Säätiön talousarvioon on varattu määräraha tavaroiden keräämiseksi.

Antrea-viiriä myytiin 30 ja lahjoitettiin 18 kpl, jäljellä on vielä 263. Myös vuoksenrantalaiset ovat ottaneet viirin omakseen. Antreakirjaa myytiin 18 ja lahjoitettiin 2 kpl. Sitä on vielä varastossa 525 kpl.

Hallintoneuvosto ja hallitus

Vuoden aikana pidettiin tavantomaiset kaksi hallintoneuvoston ja neljä hallituksen kokousta. 20-vuotisjuhla kokouksessa Eino Lottanen lahjoitti säätiölle puheenjohtajan nuijan. Hallintoneuvoston kuuluvat puheenjohtajana Juho Kurki Riihimäki, varapuheenjohtajana Es-

JOULUAATTO ANTREASSA 1941

Vuosi 1941 oli Antrean kohdalla merkittävä. Jatkosota oli alkanut kesällä, Karjalaa vallattiin takaisin, elokuun loppuun mennessä oli Antrea suomalaisten hallussa. Jo syyskuussa alkoi siviiliväestöä saapua pitäjään, ja kun Antrea, verrattuna muihin luovutetun Karjalaa pitäjään, oli verrattain hyvin säilynyt, antoi se hyvän mahdollisuuden kotiin paluulle.

Jo syyskuussa oli Antrean Osuuskauppa avannut ovensa. Kun Antrean asemalla ollut keskustoimipaikka oli kokonaan tuhoutunut ja myös Kirkonkylässä ollut myymälä oli maan tasalla, mutta Koljolassa olivat osuuskaupan kaikki rakennukset hyvin säilyneet, niin sinne tuli aluksi keskustoimipaikka, olihan se sopivasti radan varressa. Myös muita myymälöitä osuuskauppa avasi tarpeen mukaan. Jo lokakuussa oli Talikkalassa myymälä toiminnassa. Kohta sen jälkeen avasi ovensa Kirkonkylän myymälä pienissä vaatimattomissa tiloissa entisessä kunnan kirjaston huoneistossa. Myymälätalaa oli vähän ja varastotilaa yhtä niukalti, mutta kaikista puutteellisuuksista ja tavarannuoruudesta huolimatta kauppa kävi hyvin. Puhelintakaan ei aluksi ollut, joten yhteydet päämyymälään olivat verraten heikot.

Joulunalusviikot Kirkonkylän myymälässä olivat kiireistä aikaa, suurin osa kulutustarvikkeista oli säännöstelyn alaista, siis kortilla, ja kupongit ja korttiannoksien mittaamisesta tuottivat aikalalla lisätyötä.

Jouluaatto Antrean Osuuskaupan Kirkonkylän myymälässä vuonna 1941 on todella mieleen jäänyt päivä. Muulta paikkakunnalta kotoisin ollut myymälänhoitaja lähti kotiseudulleen joulun viettoon, yksi apulaisista oli joutunut lieväntaaturman uhriksi, ja niin meille lopuille työntekijöille oli odotettavissa todella kiire päivä. Jo ennen lähtöään myymälänhoitaja antoi meille neuvoja neuvon perään, ja että varmasti suljette liikkeen aattona kello 12.

Jouluaattona heti oven avattuamme kiinnitimme oveen ison ja näkyvän tiedon: Liike suljetaan tänään klo 12. Jo oven avaamisesta lähtien kauppa oli väkeä tupaten täynnä. Yllättävän paljon oli jouluun mennessä pitäjän väkeä palannut takaisin koteihinsa. Kuljetusvaikeuksista sekä muistakin syistä johtuen oli monesta tavarasta huutava puute, ei ollut moneen päivään ollut ruisjauhojakaan, vehnäjauhoista puhumattakaan. Vehnä, margariini, kahvinkorviketta ja joitain muita korttitavaroita kyllä oli ja ihmiset ostivat mitä saivat.

Kello lähenteli yhtätoista, kun yllättäen pääliikkeeltä tuli tavaraa kuorma. Kun ei ollut puhelinhyteyksiä, emme osanneet odottaa tätä kuormaa, jossa tuli kauan odotettuja jauhoja, vehnäjauhojakin. Tieto siitä, että osuuskauppaan on tullut jauhoja, levisi yllättävän äkkiä ja tuli todellinen ostoryntäys. Olipa joukossa yksi perheen isä, joka sai korttiannoksillaan kokonaisen ruisjauhosäkin. Ja kun yksi perheenäiti oli saanut ostettua jauhonsa lausautti hän iloisena: "Ai tätä illoa, ku myö päästi joulus kottii ja ku myö nyt saahaa jouluks viel pullaakii".

Kello 12 suljimme oven ja silloin oli kaupassa niin paljon ihmisiä, kun siihen vaan sopi. Hetkeä myöhemmin seisoi oven takana pitäjän rovasti, päästimme hänet vielä sisälle. Ohjasimme asiakkaat takaoven kautta ulos, mutta sama määrä minkä saimme palveltua asiakkaita takaovelle, sitä tietä tuli uusia tilalle. En tiedä mitä olisi myymälänhoitaja itse tässä tilanteessa tehnyt, me emme todellakaan osanneet muuta kuin palvella heitä.

Oven kyllä suljimme hänen määräänsä mukaan ja suljimme takaovenkin, mutta täytyihän sitä välillä aukaistakin. Kello oli yli 15, kun viimeinen asiakas lähti. Aattoilta alkoi hämärtyä, kun lähdin jalkaisin kottiin, matkaa oli pitkästi toistakymmentä kilometriä.

Tunsin todellista joululoa, kun

että koska syrjäkylillä asuvat kunnan jäsenet ovat velvollisuuksiin nähden samassa asemassa kuin valtateitten varsilla asuvatkin, on heillä oltava samanlaatuiset etuudetkin.

Toisena tasapuolisuutta osoittavana piirteenä Antrean kunnanvaltuuston toiminnassa oli vähemmistön oikeuksien kunnioittaminen. Kun Vuoksenranta oli v. 1924 muodostunut eri kunnaksi, tuli Antrean kunnanvaltuutettujen lukumääräksi 23 jäsentä. Näistä oli maalaisliitolla 16, oikeistopuolella 4 ja sosiaalidemokraateilla 3 edustajaa. Voimasuhteitten perusteella ei näin ollen sos. dem. ryhmällä olisi ollut mahdollisuutta saada edustajansa mihinkään sellaiseen lautakuntaan tai edustukseen, mitä ei suorastaan laki määrännyt. Antrean valtuustossa pidettiin kumminkin luonnollisena ja oikeudenmukaisena, että heillä palkkatyöväestön edustajina kuului asiallisesti ja moraalisesti oikeus edustuksen saamiseen. Ja niinpä heidän edustajansa oli aina toisena, jos kaksikin henkilöä oli johonkin edustukseen valittava.

Antrean kunnanvaltuuston edistyksellistä mieltä kuvastaa Ylä-Vuoksen maamieskoulun saaminen Antrean. Tietämättä ollenkaan, hyväksyykö Maataloushallitus n.s. Jaanitsin tilan koulun paikaksi, kunnanvaltuusto valtuutti yksimielisesti kolme jäsentään ostamaan sen koulua varten. Samalla kunta merkitsi suuremman osakemäärän kuin naapurikunnan perustettavaan maamieskoulusakeyhtiöön.

Antrean Raakasokeritehtaan perustamisessa kunnanvaltuusto osoitti myös kaukonäköisyyttä, jota syytä kunnioituksella muistella. Sellaisetkin vanhat, erittäin "nuukat" miehet, jotka herkästi monesakin asiassa tinkivät pennistään, olivat sokeritehtaan saamiseksi

kuntaan valmiit menemään arvenantavilta tuntuivilta uhrauksiltaan.

Kunnanvaltuustossa vallinneesta ajattelutavasta on vielä syytä mainita sen suhtautuminen pitäjän alueen sähköistämiseen. Edellämäinnuttua hanketta toteuttamaan kunnanvaltuuston myötävaikutuksella oli pitäjään perustettu Antrean - Sähkö - Osakeyhtiö. Osakeyhtiön toimintaperiaatteisiin kuului, kuten luonnollista, kannattavuuden huomioimattaminen. Ja kun syjemässä oleviin kyliin korkeusjännitysjohtojen vetäminen tuli kallimmaksi kuin suurimpiin asutuskeskuksiin, olisivat nämä joutuneet merkitsemään suhteellisesti enemmän osaketta kuin "rintamaitten" sähkönsaajat. Tätä epäkohtaa tasoittaakseen kunnanvaltuusto teki päätöksen, jonka perusteella kunta suoritti kaksikymmentä tuhatta silloista markkaa jokaisen uuden maunajapiirin perustamiseen. Täten sähkönsaanti tehtiin mahdolliseksi kaikille kunnan asukkaille.

Vaikka kunnanvaltuuston vaalit suoritettiin puolemerkeissä, ei valtuuston toiminnassa monastakaan tullut esille niitten tunnusvärejä. Ainoa kysymys, joka erotti n. s. porvarit ja sosialistit, oli suojeluskunta - avustusrahan myöntäminen. Sekin asia meni läpi tavallisesti "leikin varjolla" ja usein sattui vasemmistöedustajille kysymyksen käsittelyn aikana asiaa "tupakalle".

Kun nyt, vuosikymmenien jälkeen muistelee kaikkea sitä, mitä mukana olleena oman kotikunnan elämässä koki ja näki, ei voi välttämättä tunteukselta, että ne päivät ja vuodet olivat elämän täysipitoisimpia aikoja. Ja ihmiset, joitten kanssa kotiseudun parasta palvottiin, piirtyvät kuin läheisinä omaisina muisteluksiemme kuvatauluun.

- Juho Kurki.

PRES. STÄHLBERG ANTREASSA - JA KESKEYTYNYT AAMIAINEN

Presidentti Kaarlo Juhon Ståhlberg teki kesällä 1920 tutustumiskäynnin Laatokan Karjalaan ja poikkesi paluumatkallaan Jääskessä vietyille Karjalan maakuntajuhlille. Menomatkalla presidentin seurueelle oli varattu aamiainen Antrean asemaravintolassa, joka olikin ensimmäinen pysähdyspaikka Viipurista lähdettäessä. Velvollisuutensa mukaisesti Antrean kunnanvaltuusto oli valinnut edustajansa lausumaan tasavallan presidentin tervetulleeksi Antrean kunnan alueelle. Tehtävä oli annettu valtuuston jäsenelle Juhon Kurjelle, joka presidentin laskeuduttua junasta lausui:

Itsenäisen Suomen tasavallan Herra Presidentti!

Astuessamme tälle karjalaiselle maakamaralle tervetii Antrean kunnanvaltuusto Teitä sinä Väinämöisenä, joka kerran vilun vieraan viiltäessä lähti täältä laivallansa lainehille laulamahan. Lauleli laineilla siellä, kosken kuohuissa kohosi soittona suurten surujen kaihokielikanteloissa. Meitä vieraan vilut henget kyynänsä jäädä kytelöitti. Ikuin iltoja pidimme pirttiemme pilloksissa, ainiat ikävöiden vanhan Väinöme tuloa. Saimme laulut laineilta koskelta kaihokohinan vapahana vallomahan oman uoman uurroksissa. Laulu loitsi uuden uskon päivän koitosta paremman. Siitä syyty sydän herkkä, käsi Karjalan kohosi iljannetta iskemähän

sorron routaista rotua. Särkyi routa säpäleiksi Kesä kerkkii kohotti.

Nyt me Teitä tervehdimme Karjalassa kaihottua. Tulitte kun tuli päivä -- toitte päivän tullessanne. Teissä tunnemme todeksi oman helkkymme helinän, oman suuren, vapaan Suomen. Anna armias Jumala, väkevyyttä Väinöllemme. laulaaksensa suuri laulu suuren kohtalon keralla Suomen heimolle suloksi. Näin me Teitä tervehdimme kauniin Karjalan kylille!

Kun presidentti oli lausunut kiitoksensa tervehdyksestä, ja härelle oli esitelty monilukuinen vastaanottajien joukko, siirryttiin sisälle asemaravintolaan valmiiksi katettujen pöytien ääreen.

Akuseremonioissa meni nähtävästi aikaa suunniteltua enemmän, koska kävi niin, että päästyämme ateriasamme kunnolla tuskin alkupaloihin, vilkaisi presidentti seinällä olevaan kelloon ja kenellekään mitään sanomatta lähti painumaan kohti ovea ja salonkivaunuaan. Viipurin läänin maaherrana oli silloin Lauri Kristian Relander, joka istui presidentin vieressä ja ilmeisesti hämmästyneenä lähti kiireesti perässä pureskellen ruokaa mennessään. Oli luonnollista, että samanlainen kiire tuli kruununvoudille, henkikirjurille, nimismiehelle ja muille mukana oleville. Jälkeenpäin ymmärsimme, että presidentti Ståhlberg toteutti tässäkin sitä tinkimätöntä täsmällisyyttä, mikä hänelle oli ominaista kaikessa toiminnassaan. Kun kello osoitti junan lähtemiseksi suunniteltua aikaa, ei ateria-

KOTIKYLÄLTÄNI

Patakallo. Olti aikojen alussa kyykistynyt suuremman harjanteen kupeeseen. Jyrkät reunasi kiehtoivat kiipeilemään meitä, siinä iässä olevia.

Harmaat poskesi hohtivat kuumuutta, auringon killittäessä pintaasi. Sieltä karvaisten kainaloitesti koproista löysin aina kesän ensimmäiset mustikat.

Yhdellä tasanteellasi oli pata, luonnon siihen muovaama. Sen pohjalle oli joku aikoinaan hakannut pirun kuvan. Sitä me naskalit kävimme joskus kurkistelemassa epä-määräisin tuntein.

Siinä vierelläsi, sinuun liittyen, on Palomäki. Sen rinteille kylän nuoret kokoontuivat keväisin kiikkumaan. Palomäen eteläinen rinne puhkasi lumivaippansa kuin kiirehtien, jo pääsiäiseksi. Silloin olikin parhain kiikkuma-aika. Kaksiaisaisessa pojat näyttelivät rohkeuttaan pyörimällä kiikkunsa kanssa ympäri. Sisukkaimmat kymmeniäkin kertoja. Tyttöis-täkin aina joku uskalsi yrittää ympäri, joskus onnistuenkin.

Neljäisäinen oli paremminkin seurustelukikka. Siihen sopi useita samaa aikaisesti tyttöjä ja poikia yhdessä. Tyttöään turvataksaan sai poika kiertää käsivartensa hänen vyötärölleen. Ja sitten vauhtia vauhtia. Pojat polkevat. Kiikku kohoa kohden korkeutta, ylös, ylös. Tytöt kirkuvat jo pe-loissaan. Joku joskus putosikin ja loukkaantui lievästi. Kuitenkin kiikut kiikkuivat. Ja harmit unohdettiin. Raikkaasti Vuokselta puhaltavat tuulet huuhtelivat huolet kauas.

Ja siellä alhaalla Vuoksen selällä uiskentelivat vielä valkoiset jää-lautat kuin poutapilvet taivaalla. Virran viemänä ne pakkautuivat Talikkalan lahteen, josta sitten toinen toisensa perästä vierähtivät Papinkoskesta alas. - E.

Sunnuntaisuunnitelmia

Antrean kirkko ja sen julistama sanoma on ollut siunaukseksi allekirjoittaneelle, ja varmaan tuhansille antrealaisille muillekin.

Kesäinen, aurinkoinen sunnuntaiaamu. Olimme eteläisten kylien asukkaat matkalla kirkkoon, jalkaisin, polkupyörillä, hevosilla ehkä muutama autokin. Saavuttuamme Kuukaupille oli melkein aina pysähdyttävä. Lautta, joka siihen aikaan kuljetti yli Vuoksen, ei aina voinut kaikkia viedä samalla kertaa, usein piti odotella vuoroaan kauan.

Kirkko näkyi, ja minulle, vaikka epämusikaalinen olen, soivat ihä-ninta ja ymmärrettävä kieltä juuri Antrean kirkon kellot. Maiseman kauneus oli niin lumoaava. Vuoksen virtaa näkyi pitkälti alas. Koivut hiirenkorvalla tai täydessä lehdes-sä. Vaalean sininen taivas kattona ja tuhansien lintujen laulu ympärillä. Kun lautta vihdoin ehti viedä meidät yli Vuoksen, olimme kohta juhlavassa kirkossa. Altarin kahden puolen ikkunoista väreili luonnon kauneus ulkoa.

Tulimme kirkkoon kuulemaan sanan julistusta. Urkumusiikki ko-hotti ajatuksemme korkeuksiin.

Muistan rippikouluopettajan ro-vasti Salokkaan, joka henkilöko-haisesti opetti meitä, hänen sano-jaan käyttäkseni, että "olisimme

saanut estää sen minutillista seu-raamista.

Tämä presidentin yllättävä lähtö hämmensi meidänkin, paikalle jää-neitten ajatuksen juoksun niin, ettemme enää junan lähdettyä huomanneet jatkaa ateriointiamme. Ja niin asemaravintolan pitäjän rouva Sereniuksen herkut, jotka olivat maan kuuluja, jäivät miltei koskemattomina suurella aistikuudella katettuihin pöytiin. - J.K.

Kavantsaaren kansakoululla v. 1936 pidettyjen äitienpäivien ohjelman suorittajat ja emännät.

KAVANTSAAREN KARTANON NAISIA

Kartanon nimellä oli aikoinaan kansan keskuudessa huono kaiku. Yleensä siihen sisältyi sortoa, raskaita taksvärkkipäiviä, alustalaisten alemmuudentunnetta ja kartanon vallasväen korskeaa eristyneisyyttä.

Antrean pitäjässä oli ainoastaan yksi, keskiajalta peräisin oleva, historiallinen Kavantsaaren kartano. Sen omistus vuosisatojen kuluessa vaihtui venäläisiltä lahjoitusmaomistajilta m.m. Suomen marsalkan isoisalle, jolta se siirtyi toistasataavuotta sitten oston kautta sen viimeiselle omistajalle, Thesleff - suvulle.

Tämän kartanon myöhemmasta historiasta, sen lisäksi, että sen omistajina on ollut korkeassa asemassa olevia, vaikutusvaltaisia henkilöitä, erottuu kolme naista, jotka hyväntekeväisyydellään ja uhravaltalla toiminnallaan ovat jääneet ja jäävät heidän vaikutuksensa piiriin joutuneitten ihmisten kiitolliseen muistoon.

Viime vuosisadan puolella kansanopetus oli vielä alkuvaiheissaan. Kansakouluja oli yleensä vain kirkonkylissä, joten syvemmällä asuvien lapset jäivät enimmäkseen tätä opetusta vaille. Tätä epäkohtaa korjatakseen Kavantsaaren kartanon emäntä, kenraalinrouva Jenny Thesleff ryhtyi oma-aloitteisesti ja omalla kustannuksellaan pitämään koulua ympäristökylä-lapsille. Silloiset Kavantsaaren, Syvälahden ja Pullilan lapset saivat "kentraskan" koulussa niin paljon tiedon ja taidon alkeita, että monet heistä siltä pohjalta voivat ponnistaa elämässään suurempiin saavutuksiin kuin ilman sitä jääneet. Mutta tämä vuosikymmeniä kestänyt opetustyö ei jäänyt ainoaksi hänen avustustoiminnassaan. - Oliko kenraalitar saanut nuorena sairaanhoito-opetusta? Joka tapauk-

sessä hänellä oli runsaasti tietoja tältä alalta. Niinpä toisista pitäjistäkin, pitkien matkojen takaa ihmiset tulivat vaivoissaan häneltä neuvoja kysymään. Ja hän antoi sen sekä lääkkeitä, molemmat ilmaiseksi. Mikäli kuulin kerrottavan, moni ihminen sai avun "kentraskan" lääkkeillä.

"Kentraskan" kuoltua hänen tyttärensä Olga jatkoi koulupittoa. Hän rakennutti kartanon lähelle kansakoulun, jota hänen säädöksensä mukaan pidettiin kartanon varoilla yllä siihen asti, kun koulu nykyisen oppivelvollisuuslain voimaan tultua luovutettiin kunnalle.

Kavantsaaren kartanon viimeinen emäntä Agnes Thesleff, joka vielä toimi keskuudessamme, on jatkanut jalojen edeltäjiensä perinnettä erittäin tunnustettavalla tavalla. Yhteiskunnallisten olosuhteitten muututtua ja torpparivapautuslain toteuduttua kartanon entiset torpparit muuttuivat maanomistajiksi ja itsenäisiksi viljelijöiksi. Kartanon emäntänä Agnes Thesleff sydämellisellä herkkyydellä ja aineellisella avustuksellaan loi kartanon ja ympäristönsä itsenäistyneitten asukkaitten kesken erittäin läheiset ja avoimet naapurussuhteet, mikä moninaisella tavalla vuosien mittaan on entisten naapureitten taholta tullut julki.

Agnes Thesleffin herkkä, syvästi uskonnollinen ja jalomielinen toiminta sotavankien hyväksi silloisina vaikeina vuosina on meillä, sen ajan nähneinä, kiitollisessa muistossa.

Rouva Agnes Thesleffin toiminta täällä uusissa oloissa on kaikille antrealaisille, sekä laajemmille piireillekin, niin tunnettu, että tässä Antrea - liitteessä ei enempää esittelyä kaipaa. Hän on teoin ja sävelin voittanut meidät kaikki läheisiksi ystävikseen. - J. K.

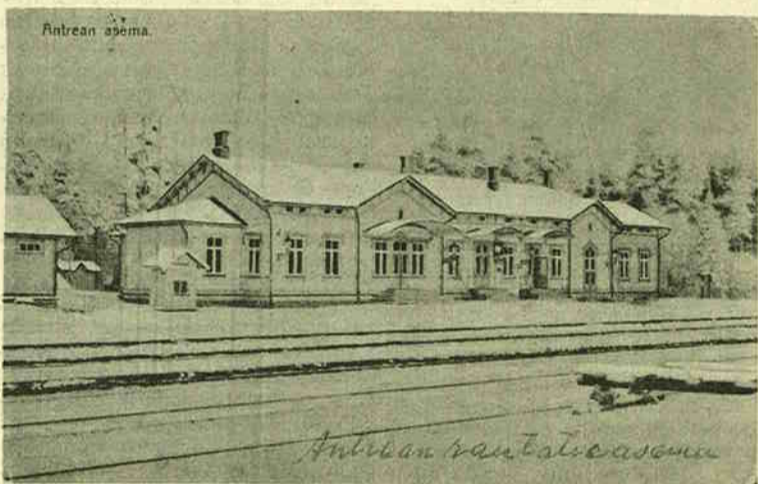
ANTREAN ASEMALTA

Olin Antrean asemalla rautatien palveluksessa 22 vuotta. Kaikkiaan olin samanlaisessa toimessa eri asemilla 43 vuotta. Antrean asema oli huomattava liikennepaikka. Viipurin ja Antrean välillä oli kulussa toistasataa junaa vuorokaudessa, lisäksi siihen vielä ylimääräiset junat. Antrean aseman alaisia liikennepaikkoja oli vielä Saijan kivimäki, jossa oli monta kiviliikettä. Joka päivä lähti kiviuna Pietariin. Sanottiin kivihaakamoissa olleen toisinaan 800 miestäkin töissä. Viimeinen juna purettiin Viipuriin, koska raja sulkeutui.

Antrean Vuoksen satama oli kova lastauspaikka. Ei ollut silloin vielä Hiitolan - Raasulin rataa eikä Viipurin - Valkjärven rataa, niin-

vis ja huomattavan laajamittainen jatkuva aluerakentaminen meneillään. Tuusulan, Nurmijärven ja Vihdin kunnissa, 25 - 40 km päässä Helsingin keskustasta.

pä ala - Vuoksen tavara kulki kaikki Rautua myöten Antrean sataman kautta. Sieltä tuli kesän aikana noin 250 vaunukuormaa puutavaraa: lankua, halkoa ja propsia muun kappaletavaran lisäksi. Samoin meni laivoilla alas aina Rautua myöten kaikki kauppiaiden kauppatavara. Toisina kesinä oli asemalla viisikin tavaravälittäjä ala - Vuoksen kauppiaita varten. Niillä oli hevonen ja isäntä, joilla toisilla oli kaksikin apumiestä, ja jotka eivät tehneet muuta kuin ajoivat aseman ja sataman väliä päivän pitkän. Muutamia nimiäkin muistan: oli Komonen, Koironen, Matti Sokka ja Torri. Kappaletavaraa vietiin myös matkustajalainvoissa. Kerran viikossa lähti satamasta proomu viemään kappaletavaraa alas ja takaisin ylös. Proomuissa kuljetettiin kaikki raskas tavara satamaan ja siitä juniin. Talvella oli satamaliike hyvin hiljaista, koska laivat eivät kulkeneet. Osa kesällä tuoduista haloista oli pinottu satama-alueelle ja näistä varas-

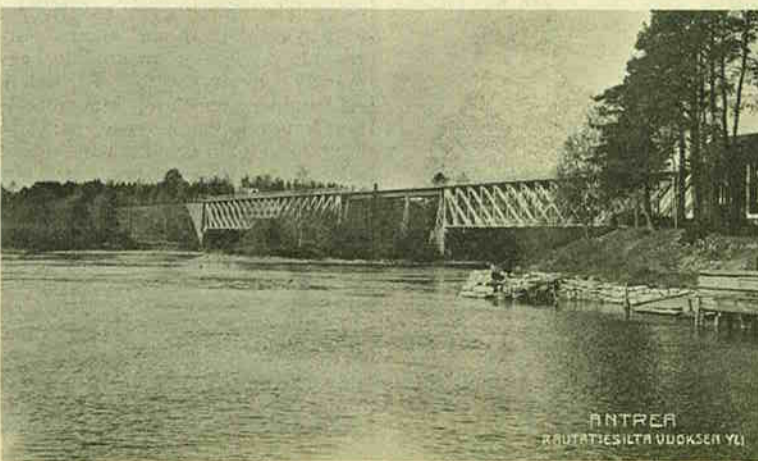
Antrean rautatieasema.

toista ne sitten talvella lastattiin vaunuihin ja lähetettiin Pietariin.

Kalalammin pysäkki kuului myös Antrean aseman alaiseksi ja lisäsi sen liikennettä huomattavasti, olihan Kalalammilla saha ja vehnämylly. Enson tehtaat ja myöhäisempänä aikana Antrean perustettu sokeritehdas lisäsi liikennettä Antrean asemalla suuresti, joten ratapiha kävi ahtaaksi.

Asemaseutu oli kuulu kauneudeltaan. Niinpä kuulikin usein junan asemalle saapuessa matkustajain sanoneen, että oli tultu kauniiseen Antreaan. Tottahan tuo olikin, sillä kunnossa ja siistinä olivat paikkat. Kiitos siitä ratamestari Taavi Haimille. Minkälaista lienee nykyisin Antrean asemalla? -

J u s s i S o k k a ent. ylijunailija.

Antrean rautatiesilta.

Lautta menossa Vuoksen yli Kuukaupilla. Ennen sotia rakennettiin lautasta noin 50 m oikealle kemea siltä, joka kuitenkin talvisodan aikana tuhoutui ja jatkosodan aikana rakennettiin uusi.

Ruponen, Antrean Osuuskauvan myymälä — Luukkonen, Heikkonen — Lyyli ja Olavi Heikko, nen, Peko-Eskola — Helena ja Matti Virolainen, Amm-Mati-Antti — Elina ja Antti Virolainen, Amm-Mati-Heikki — Helena ja Heikki Virolainen, Sipilä — Hilja ja Juho Virolainen, Nuutila — Marja-Liisa ja Juho Virolainen, Rantamäki — Liisa ja Juho Kuisma — Polissi — Helvi ja Jalmari Ilmonen, Pekom-Mar — Maria Tonteri, Sipilä-seppä — Lahja ja Arvi Virolainen, Kiurula — Alma ja Antti Virolainen.

Häsän kulma: Häsä (Peko-Simo) — Eeva ja Simo Potinkara, Häsä (Anti-talo) — Eeva ja Antti sekä Mari ja Jussi Potinkara, Pusa — Riitta ja Matti Pusa, Ammäkartano — Vappu ja Matti Virolainen, Sepä-Kalle — Anna ja Kaarlo Virolainen, Tanska-Pekko — Pekka ja Anni Tanskanen, Saastamoinen — Maria Saastamoinen, Suutari — Manta ja Antti Heikkonen, Käremniemi — Elli ja Tuomas Tonteri, Kaisala — Saara ja Pekka Sokka, Lapinkallio — Hilja ja Matti Kuisma, Hernemaa — Eeva ja Juho Husu, Pelkka-Tommola — veljekset Tuomas ja Pekka Kuisma, Tiainen — Elina ja Juho Tiainen, Oitniitty — Katri ja Antti Virolainen, Koirkangas — Helena ja Jussi Tonteri, Oitniitty — Saima ja Oskar Virolainen, Saunakorpi, Liisa ja Matti Ravantti, — veljekset Arvi ja Valio Ruponen, Pamppa — Siviä ja Pekka Kuisma, Kampula — Vappu ja Erkki Kiuru, Junala — Mari ja Matti Heikkonen, Suolahti — Vappu ja Juho Miikkulainen, Suolahti — Mari Heikkonen, Ant-Martti — Anna ja Matti Tanskanen.

Niemenmäki. Nuorisoseuran talo, Rintala — Elina ja Matti Kuisma, Mikkola — Aino ja Matti Tonteri, Peltosen räätäli — Simo Kuisma (autio, osittain purettu talo), Mat-Eskola — Aino ja Matti Kuisma.

Tienhaaralan alue: Kansakoulu — sisarukset Anni ja Maija Virolainen, Seppä — Elina ja Aino Väntsi, Kauppa — sisarukset Aino, Saima ja Vilho Hovinsalo, Heiki-Anttila — Helvi ja Aaro Tonteri.

Läntiset salotalot. Ulsin Saharauniot, Rikinälän karjalat, Eljaksela — Anna-Maria ja Eljas Ovaska, Hongannotko — ja Antti Kuisma, Mattkorpi — Anni ja Juho Tonteri, Anttooni — Saara ja Anton Tonteri, Jousjärvi — Hilja ja Matti Tonteri, Suni — Liisa ja Tuomas Suni, Muinila — Vappu Muinila, Kiiveri — Aino ja Matti Kiiveri, Manner-niemi — Katri ja Juho Kuisma, Haverinen — Vappu ja Kusti Haverinen.

Joussuon salotalot. Joussu-suutar — Antti Husu. Muut talot: Lundgren ja Virvel.

Eteläinen tiensuunta eli Suurkylä. Holmo — Aili ja Juho Tonteri, Hakaharju — Eeva ja

HELSINGIN ANTREALAISET TAPAAVAT TOISIAAN

Helsingin Antrea-Seuran toiminnassa lähestyy jo toinen vuosikymmen täyttymistään. Konduktööri Eino Kylmä, seuran uskollinen vähien varojen hoitaja, lienee ensimmäisenä esittänyt ajatuksen seuran perustamisesta. Hän sai herätteen impilahtelaisten yhteisistä iloista. Parisen kertaa vuodessa kokoontuvat pääkaupungin ja lähiympäristön antrealaiset yhteen. Tavallisin osanottajamäärä on 40-50 henkeä. Jäseniä on seurassa lähemmäs sata — enemmänkin heittä kyllä luulisi pääkaupungista ja sen liepeiltä löytyvän.

Seuraa johti vuosikymmenen verran maisteri Sylvi Kauhanen, jonka ajan näkyvimmäksi tapahtumaksi kohosi suuri kansallispukuparaati Kestikartanossa. Yleisö-määrässä pääsee toiselle tilalle Mellahden koulussa vietetty seuran 10-vuotisjuhla. Sylvi Kauhanen jälkeen ovat puheenjohtajina toimineet lehtori Yrjö Ora, päätoimittaja Antti Henttonen, rouva Kirsti Rautavaara ja hänen kuolemansa jälkeen koulunjohtaja Väinö Ikävalko. Muita pitkäaikaisia johtokunnan jäseniä ovat olleet kunnallisneuvos Toivo Ikonen, rva Aili Kivinen, konduktööri Eino Kylmä, lehtori Marjatta Hukkinen. Nykyisin hoitaa sihteerin teh-

täviä rouva Anna-Liisa Aslo. Hänelle voi ilmoittautua!

Illanvietoissa on esitelty antrealaisia sukuja, kuunneltu murrenauhoja, tutustuttu Antrean paikannimistöön, katseltu elokuvia, esitelty antrealaisia taitelijoita, tehty saunaretkiä, pidetty Antrean liittyviä esitelmää, tutustuttu antrealaisiin valtiopäivämiehiin ja -naisiin, muisteltu sotien aikaisia tapahtumia, haasteltu ja pidetty pientä lystiä. Muutamia yksityiskohtia: kansallispukuparaatista oli välähdyksiä monen maan televisiossa. Antrean paikannimistö on prof. Viljo Nissilän ansiosta tallennettu Helsingin yliopiston arkistoon täydellisemmin kuin minkään muun Karjalan kunnan. Tallessa on 6.000 nimeä. Itsenäisyytemme juhluvuotena oli seuran illanviettoyleisöllä tilaisuus nähdä juhluvuotta varten valmistettu itsenäisyyssaiheinen filmi niin tuoreena, että ainoastaan tasavallan presidentti oli nähnyt sen ennen antrealaisia. Vapaussodan 50-vuotismuistojen merkeissä vietetyssä illassa tapasivat keskustelupaneelissa toisensa rintamamiehet valkoisten sekä punaisten puolelta. Keskustelun kohokohdaksi huipentui johtaja Kailarin ja sosiaalipäällikkö Sohkasen toteamus, että he

Tuomas Tonteri, Ruusanen — Maria ja Juho Ruusanen (myöhemmin Aino ja Antti Niiranen), Kaisala — Maria ja Matti Sokka (Kuurna-Mar ja Mykkä Matti), Ruosteekko — Vappu ja Tuomas Paappa, Anttonen — Maria ja Tuomas Virolainen, Ruosteekko — Esteri ja Aukust Paappa, myös Maria Paappa, Ahtiainen — Anna ja Ville Ahtiainen, Tommola — sisarukset Aino ja Katri Ruponen, Husula — Saara ja Eetu Pahkala (Husu-Eetu), Husula — Siviä ja Jussi Tonteri (Husum-Mikko), Marttila — Saima ja Antti Paappa, Marttila — Lyyli ja Martti Paappa, Heikkilä — Saara ja Mikko Tonteri, Niemi — Aino ja Antti Heikkonen, Niemi (Niemen Jussi) — Aino ja Jussi Mansikka, Niemi — Lyyli ja Aarne Mustonen, Kansaranta — Siviä ja Tuomas Pöysti, Pöystilä — Maria ja Matti Pöysti, Talikka — Saara ja Juho Talikka, Meronen — Aino ja Juho Meronen, Meronen, Elli ja Antti Meronen, Hakala — Anna ja Iivari Pöysti, Yrjölä — Anna ja Heikki Meronen, Laurila — Saima ja Armas Talikka, Meroseppä — Tuomas Meronen, Siljanderin kauppa — Alina ja Oskari Siljander, Merose-suutar — Antti Meronen, Kopra — Anna-Mari ja Hannes Kopra, Ukonmäki — Siviä ja Antti Virolainen, Simola — Edla ja Juho Ruponen, Simo-

la-räätäl — Mari ja Oskar Jantunen, Ahola — Hilja ja Antti Ikävalko, Takala — Hilma ja Tuomas Paappa, Kannikk'korpi — Kaisa ja Jussi Tonteri, Kannikk'korpi — Antti Iivonen, Ikävalko — Anna ja Tuomas Kuisma, Ukonmäki (Setä-Antti) — Aino ja Antti Virolainen, Hutri — Maria ja Aleks Talikka, Salli — Ester ja Jalmari Meronen, Myllymäen mylly — Manta ja Eemeli Myllymäki, Seekerin talo (purettu), Otamoi — Mari ja Juho Niukkanen, Korpi — Siviä ja Simo Ruponen, Kopra — Aino ja Tuomas Kopra, Rasmäki — Maria ja Heikki Tonteri, Rasmäa-puusniekka — Maria ja Matti Virolainen, Sihvo-seppä — Helena ja Emil Sihvo, Sutimus — Katri ja Paavo Ikävalko, Voipuri (Räätäl-Tommo) — Olka ja Tuomas Kuisma, Kankaala — Mari ja Tuomas Ruponen.

Kirkonkylää uutena kokonaisuutena ei ole otettu näihin puitteisiin.

— — —
Toivottavasti puutteet ja virheet voidaan vielä korjata ja Korpilahden kylästä saadaan julkaistua erillinen liite jo julkaistun Vuoksenrannan historiaan. **Ettel sulle**, joka kymmenien, ehkä satojen vuosien kuluttua kulkee kaipaamaamme kotikylään, ole vain nämä rivit ainoana oppaana.

ANTREAN MAAMIESEURASTA UUSILLA ASUINSIJOILLA

Maamiesseuratoiminta luovutettiin Antreassa oli erittäin ripeää. Kolmekymmenen luvun lopulla oli Antrean maamiesseuroilla kaksi maatalousneuvojaa. Siirryttäessä sotien jälkeen uusille asuma-alueille, Antrean maamiesseuran johtokunta piti tärkeänä toiminnan edelleen jatkamista. Hämeenlinnassa 6. p:nä huhtikuuta 1945 pidetyssä seuran yleisessä kokouksessa päätettiin jatkaa toimintaa niissä puitteissa, missä se on mahdollista. Tässä kokouksessa oli mukana myös silloisen Viipurin läänin maanviljelysseuran edustaja, joka esitelmässään erikoisesti korosti tupakan ja kurkun viljelyn kannattavuutta niillä pienillä alueilla, joita siirtoväki saa käyttöönsä alkavana kasvukautena.

Siirtoväen asutustoiminnan edistyessä Antrean maamiesseuran toimintakin pääsi ripeämminkäyntiin. V. 1947 huhtikuussa aloitti seuran palkkaama puutarhaneuvoja ja puutarhasuunnitelmien teon ja puutarhan hoidon neuvonnan antrealaisten varsinaisella sijoitusalueella asuvien seuran jäsenten keskuudessa. Neuvojan työ jatkui neljän vuoden ajan ympärivuotise-

na, olipa kireimpänä työaikana keuhkollisilla kaksikin neuvojaa. Puutarhasuunnitelmien tarve vähitellen väheni ja niin seuraavien kolmen vuoden aikana maamiesseura palkkasi puutarhaneuvojan vain kesän ajaksi. Vuoden 1953 jälkeen ei Antrean maamiesseura ole neuvontaa harjoittanut.

Sodan jälkeisinä vuosina oli muunkin toiminta Antrean maamiesseuralla erittäin vilkasta. Yleisiä kokouksia järjestettiin useita. Enemmän kuin mitä säännöt edellyttivät. Niissä oli puhujina ja esitelmöitsijöinä eri maatalousalan asiantuntijoita. Samoin retkeilyyn järjestäminen jokaisena kesänä kuului usean vuoden ajan seuran toimintaohjelmaan. Retket tehtiin johonkin maatalousnäyttelyyn.

Vaikka maamiesseuran varsinainen toiminta onkin nyt loppunut, niin Antrean maamiesseuraa ei silti vielä ole lopetettu, vaan antrealaisten maamiesseuraväki kokoontuu säännöllisesti syys- ja vuosikokouksiin päättämään näille kokouksille kuuluvat asiat ja keskustelemaan menneistä, mutta myöskin ja ennenkaikkea kulloinkin ajankohtaisista asioista. — T.H.

olivat tavanneet toisensa Noskuassa, toinen valkoisten partionjohtajana ja toinen punaisten lääkintämiehenä.

Antrea-Seura kutsui vapaussodan 40-vuotisjuhlassa esitelmöitsijänä olleen kenraali Aarne Sihvon kunniajäsenekseen. Kenraali Sihvo oli hyvin iloinen tästä huomaavaisuudesta. Hän usein sanoi tämän jälkeen Antreaa toiseksi kotipitäjäkseen. Valitettavasti hän ehti elää kunnia-antrealaisena ainoastaan 5 vuotta.

Näiden vuosien aikana syntyi kenraali Sihvon ja tämän kirjoittajan yhteistuumin mielenkiintoinen suunnitelma, joka tulokseen tässä kerrotuksi antrealaisille, koska se on välillisesti Antrea-Seuran synnyttämä.

Aarne Sihvo oli sotaväen pääl-

liikkönä ollessaan joutunut v. 1930 paljastamaan Kaivopuistossa sijaitsevan Itsenäisyyden kuusen ja luovuttamaan sen eduskunnalle. Suunnittelimme nyt, että tuon kuusen siemenistä kaivetuista taimista istutettaisiin itsenäisyyden 50-vuotisjuhluksia maamme jokaisen koulun — ja miksei kodinkin — pihalle. Saimme Suomen Opettajain Liiton mukaan asiaan. Eduskunnan puhemies antoi asialle siunauksensa. Kaunis hanke kuitenkin kaatui ylipääsemättömään luonnonesteeseen: talvisodan pommituksessa vaurioitunut Itsenäisyyden kuusi ei suostunut tekemään siementä, ei vaikka Keskusmetasäurea Tapijon rodunjalostusmiehet tekivät parhaansa. Kuusen sisarkin Eläintarhassa oli jo kaadettu. Kahden antrea-seuralaisen unelma raukesi. — Antti Henttonen.

Jo Karjalan kunnalla... soi tunnelmallisena Antrean kansallispukuisen Tellervo Haikosen kanteleesta pääkaupungin antrealaisten illanvietossa. Taustalla näkyvät seuran entinen puheenjohtaja, lehtori Yrjö Ora (vas.), nykyinen puheenjohtaja, koulunjohtaja Väinö Ikävalko ja tunnettu antrealainen urheilumies, isännöitsijä Arvi Jantunen.

Aili Kivinen tarjoilee piirakoita ja jamakkaa laulajatar Mirja Heli-nille ja tämän puolisolalle Antrea-Seuran 10-vuotisjuhlassa.

Antti Miikkulainen:

Vuoksenrannan Korpilahti

Korpilahti oli suurin kylä sekä Vuoksenrannassa että entisessä Suur-Antreassa. Siksi on valittavaa, että kylä jäi Antrean-Vuoksenrannan historiateoksesta melko toisarvoiseen asemaan. Nyt tämä hataroituvan muistin varaan perustuva kirjoitus yrittää korvata syntyneen vajavaisuuden. Onhan tärkeää, ettei tieto menneestä asutuksesta mene kokonaan mullan alle tämän sukupolven mukana. Ehkä sillä olisi käyttöä myös vastaiselle historiantutkimukselle.

MAANTIETEELLISET PIIRTEET

Korpilahti sijaitsi pitäjän pohjoisosassa. Maasto oli varsin selvämuotoista, joko mäkeä ja kalliota tai aivan laakeaa niittyä, eroten tässä suhteessa kaikista muista lähiseudun kylistä. Pituutta oli yli 10 km, leveyttä — salotalot mukaanluettuina — lähes saman verran. Taloja ja asumuksia oli lähes 150.

Pohjoisessa, Niukkasenpäässä, oli erikoismuotoinen Myllymäki 1. Myllykallio. Sairaalaan vievä maantie mahtui pengertäen juuri ja juuri kiertymään sen ja Myllyjoen eli Otamoinjoen latvan välistä. Se oli sokeritopan muotoinen paljas kallio, huipulta joka taholle jyrkkä, lounaisreunassa korkeahkoa soralieveä. Korkeusjoen pinnasta oli n. 25—30 metriä. Myllymäki oli ikivanha juhannuskokkojen polttopaikka.

Keskellä kylää oli lounais-luodesuunnassa korkea, metsätön, kaksijakoinen Niemenmäen kalliojono. Se alkoi pohjoisesta ns. Sotkuvalkaman kohdalta. Keskeltä sen katkaisi Mat-Eskolan luona Otamoinjoki ja päättyi se etelässä Pankkojokeen 1. Pankkosalmeen. Niemenmäen molemmin puolin oli hedelmällisiä niittylakeuksia, entistä Vuoksen pohjaa. Näiden ulkoreunoilla oli sora- ja kallioharjanteita, joihin vanhastaan oli varsinainen asutus ryhmittynyt. Näistä mainittakoon Paapanmäki, Merosenmäki, Talikanmäki ja Hovinmäki (Houmäki). Kauempaan olivat etelässä Rasmäki ja Sutimuksen harju, jonka leventyneellä eteläisellä jatkeella sijaitsee kirkko ja kirkonkylä. Kylän halki virtasi Otamoinjoki, joka sai alkunsa Kirvun Yletjärvestä, virtasi Niemenmäen sivusta Paapanlammin 1. Kotilammin halki ja laski Okkulan salmesta ns. Piepeen Vuokseen. Pohjoisessa oli Limpeenlampi, luoteessa Jousjärvet eli Ylimäinen lampi, Jousjärvi ja Alimäinen lampi, jotka Portt'ojan kautta laskivat Myllyjokeen 1. Otamoinjokeen.

Vanhat ukot kertoivat veden ennen peittäneen kaikki alavimmat seudut, joten varsinainen asutus oli vielä tämän vuosisadan puolellakin pääasiassa korkeimmilla harjanteilla. Järviaikana viittaa paikannimistökin: Korpilahti, Niemenmäki, Pankkosalmi, Kansanlahti, Lahti, Sotkuvalkama jne. Kiviniemen kosken perkaus aiheutti aikoinaan sen, että Korpilahdenkin entisestä vesistöistä ei jäänyt muuta kuin matala ja mutainen Paapanlampi. — Muistan aivan pikkupoikana Marttilan (Paapan) Martti-vaijan kertoneen, että venevalkama oli heidän nykyisen nävetanssa paikalla. Samoin muistan kuulleen Otamoinjoen synnystä, että kun vesi laski, eikä entisellä järven pohjalla ollut paikoitellen selvää uomaa, niin Kankikk'korven ukon isä ja joku toinen ukko pitkien riukujen avulla kahlasivat edestakaisin Pankkosalmesta Rasmäen salmeen. Vesi tuli heidän perässään ja syövytti muteliikkoon ajan mittaan joen.

1930-luvulla Otamoinjoen perkausten yhteydessä kuivattiin Paapanlampi, Jousjärvet ja satojen hehtaarien suuruinen veteli.

mutta hedelmällinen Lahen niitty.

TIEOLOIT

On selvästi havaittavissa, että melko sattumanvaraisista lehmä- ja kinttupoluista, jotka kiinteästi liittyivät asutuksen tihenemiseen ja maaston muotoon, on aste asteelta siirrytty ratsas-, kärry- ja autoteihin. Erylisesti Murkinamäeltä Kankaalaan (=Vuoksenrannan kirkolle) vievä vanha tie on selvästi ollut muutaman talon välinen, uskollisesti mäki- ja kallioharjanteita noudatteleva polku. Asutus sijaitsi Muinais-Vuoksen niemissä ja rantamilla. Tarpeen mukaan polkua sitten levennettiin ja tasailtiin ajotieksi. Sitä ei oiotu, joten kyllä sillä tiellä autotiesai rattia vääntää.

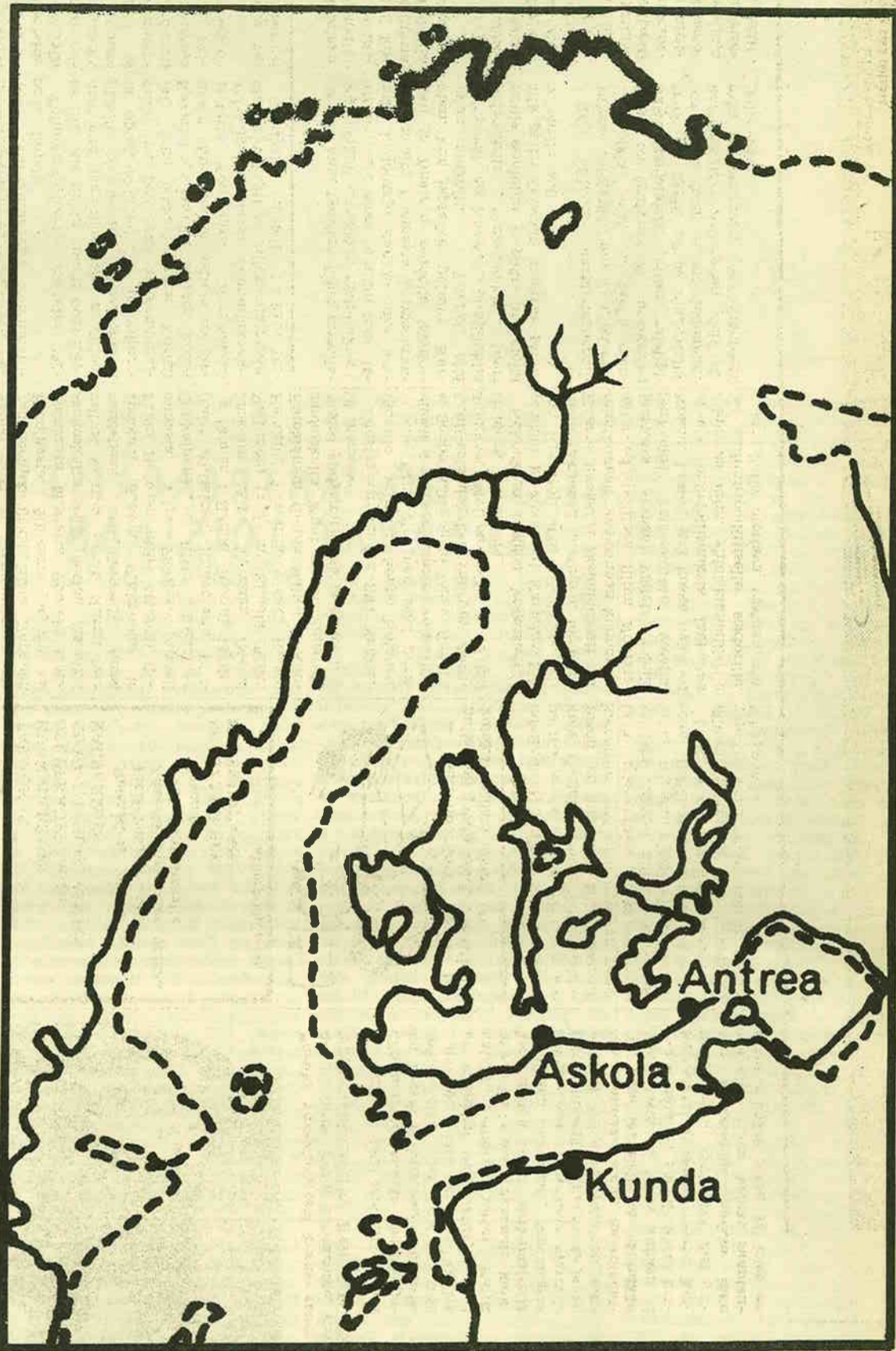
Murkinamäeltä haaraantuvista poluista kehittyivät tiet Antrean kirkolle ja Kirvuun, mutta neljäs haara, Heikin-Anttilan metsän ja Taurun salojen halki Taurulle johtava tie ei koskaan levennyt lehmäpolkua paremmaksi. Asutus kun ei sanottavammin levennyt siihen suuntaan. Lisäksi Taurunsalon asutusalueelle oli parempi yhteys Koposen myllyltä ja Sairalan maantieltä.

Varsinaisen kylän runkoteitä oli kaksi. Pohjoisesta, Sairalan asemalta tuleva erosi Tienhaaran kaupan kohdalla itään vasemmalle, Häsälle, Suolahteen, Pampaan, Härkk'korpeen, Kurkk'kankaisiin ja Räisälään. Läntinen erosi oikealle ja vajaan kilometrin päästä erosi länteen Antrean ja etelään Vuoksenrannan kirkolle, josta jo äsken mainittiin.

Itäinen tie johti aikaisemmin kansakoulun ohi Niemenmäen 1. Seuranmäen poikki. 1930-luvulla sitä oioittiin tuntuvasti, joten sen jälkeen kulki Tienhaaran kaupalta Sotkuvalkaman kautta Pekon-Eskolaan. Samoin sitä oioittiin aukeilla mailla lähes Kurkk'kankaisiin saakka. Eteläinen haara oli suurkylän päätte, mutta mutkaisin ja mäkinen ja jäikkin sellaiseksi. Vain Rasmäen mutka Sallilta Sutimukseen ehdittiin oikaista ennen sotaa. Samoin oikaistiin Sairalan tiellä Koposen myllyn mutka, johon rakennettiin komea silta. Muut oikaisuivat jäivät paperille. Suuruudestaan huolimatta Korpilahti oli sittenkin syrjäkylä, jonka tieoloihin eivät edes valtakunnalliset syyt vaatineet pikaisempaa parannusta.

HISTORIAA

Tiättävästi ei ole olemassa mitään historiaa tai tutkielmaa kylän ja seudun aikaisemmista vaiheista. On kuitenkin erittäin todennäköistä, että Korpilahdessa oli eräs Suomen vanhimpia asutuksia. (Vrt. oheista karttaa). Eräs maamme vanhimpia muinaislöytöjä, n. 8000 vuoden takainen kivikauden verkko ja kivisiä työkaluja löytyi Niemenmäen itäiseltä Heikki Virolaisen (Ämm) Mattilan) pelloilta 1910-luvulla muinais-Vuoksen pohjaan viemärijoaa kaivettaessa. Voidaan täydellä syyllä sanoa, että oli onni maamme historiantutkimukselle, että maan sattui omistamaan niin valistunut isäntä, että hän kiinnitti löytöön huomiota ja ilmoitti siitä viivyttelemättä eteenpäin. Löydön tutki tohtori Sakari Pälsi Kansallismuseosta. Tämän kirjoittaja oli yhteydessä toht. Pälsiin tästä hänen nuoruudentutkielmaastaan, hän oli sitä mieltä, että muinaisasutusta on hyvinkin voinut olla juuri Niemenmäellä. Siellä oli vielä nykyaikanakin runsasvetinen lähde ja kallio oli niin korkea ettei vesi sitä peittänyt tuhansia vuosia sitten. Valitettavasti toht. Pälsi ehti kuolla, ennen kuin asiaa ehdittiin syvemältä pohtia. Varmuudella voidaan kuitenkin olettaa, jos nykymene-

Kartta maamme asutuksesta 5000—6800 vuotta e.Kr. (Jarl Gustafsonin mukaan). Merkitty asutus sijaitsee Vuoksenrannan Korpilahden Niemenmäen kupeella. Antrea nimi johtuu paikan kuulumisesta löytöaikana Antrean pitäjään

telmin. Muinais-Vuoksen rantaan viimeinen asutus on verso- nuut. Tuntuu todennäköiseltä, että niitä on ollut viisi: Tonteri, Kuisma, Paappa ja Merosen. Niiden alkuperä viittaa Etelä-Kannakselle ja kauemmaksi. Ehkä vainovuosien melskeissä ihmiset ovat etelästä harhailleet pohjoisemmaksi, syrjäisemmille seuduille. Tontereita on paljon Räisälässä. Etelä-Kannaksella on Tonterin kyläkin. Virolainen (=eestiläinen) on myös hyvin yleinen nimi esim. Muolaassa ja viittaa alunperin Suomenlahden eteläpuolelle. Kuisma on ehkä venäläisperäinen Kujsmin (?). Olivatko Paapat ja Meroset sitten kylän vanhimmat suvut, sillä esim. Paappoja ei tiedäkseni muualla Kannaksella ollut.

Ennen viimeisimpiä vuosikymmeniä, on sota tuskin Ison Vihan jälkeen seutua pahemmin häirinyt. Esim. vv. 1808—09 sodittiin loitolla Kannaksesta. Myöskin mitkä olivat kantataloa, joista ky-

län viimeinen asutus on verso- nuut. Tuntuu todennäköiseltä, että niitä on ollut viisi: Tonteri, Kuisma, Paappa ja Merosen. Niiden alkuperä viittaa Etelä-Kannakselle ja kauemmaksi. Ehkä vainovuosien melskeissä ihmiset ovat etelästä harhailleet pohjoisemmaksi, syrjäisemmille seuduille. Tontereita on paljon Räisälässä. Etelä-Kannaksella on Tonterin kyläkin. Virolainen (=eestiläinen) on myös hyvin yleinen nimi esim. Muolaassa ja viittaa alunperin Suomenlahden eteläpuolelle. Kuisma on ehkä venäläisperäinen Kujsmin (?). Olivatko Paapat ja Meroset sitten kylän vanhimmat suvut, sillä esim. Paappoja ei tiedäkseni muualla Kannaksella ollut.

Ennen viimeisimpiä vuosikymmeniä, on sota tuskin Ison Vihan jälkeen seutua pahemmin häirinyt. Esim. vv. 1808—09 sodittiin loitolla Kannaksesta. Myöskin

lahjoitusmaiden kirous ei harven- tanut näiden seutujen asutusta. Kylä sai siis elää rauhassa toista sataa vuotta.

OMINAISTAPOJA

Rauhallisen elon ja syrjäisen asemansa takia myös monet ajan viimeisimmistä virtauksista eivät sanottavammin vaikuttaneet kylän elämään. Vain mainittu 1930-luvun tapahtuma, Otamoinjoen perkaus olisi voinut taloudellisesti vaikuttaa kylän kehitykseen, mutta evakkoon lähtö katkaisi tämän alun. Vakiintunut, jopa osin seisautunut elämäntapa kuvastui tavoissa, asutuksessa ja kielessä. Vaikka siinä oli esim. 1939 lähes 150 taloa ja asumusta, kylän oikeastaan asuttivat vain viisi em. sukua. Kansakoulussa saattoi 1910-luvulla olla yhtäaikaa viisikin Jussi Tonteria, jotka selvyden vuoksi oli numeroitava. Vähäinen

Taljalan yksi tunnetuimmista perheistä, herastuomari Antti Jantusen (Pientalon) väkeä. Kuva otettu joskus v. 1935.

Vuoksenrannasta ja Hannilastakin

Olen joskus aikaisemmissa muisteloissani kertonut Vuoksenrannan Taljalaan siirtymistäni, mikä tapahtui v. 1934 ja todennut, kuinka mielestäni tulin aivan kuin "toiseen maailmaan". Olihan siellä vallinneet olosuhteet aivan toiselta, mihin kaupunkilaisnuori oli siihen asti tottunut.

Taljalassa vietettiin todellakin vanhanaikaista, niin monessa suhteessa sanoisinko patriarkaalista elämää. Vanhan isännän ja emännän sana oli laki ja koko talonväki myös sitä kunnioitti. Monasti perhe oli melkoinen, sillä olihan talossa vävyjä ja miniöitä sekä heidän lapsiaan.

Taljalassa myös kunnioitettiin ja vaalittiin vanhoja perinteellisiä tapoja. Niinpä pidot olivat monipäiväisiä ja niissäkin noudatettiin tottumuksia, jotka lienevät olleet peräisin vuosisatojen takaa.

Talot olivat vankkoja, omillaan toimeentulevia. Metsät vankkaa puuta täynnä, joita myytiin harkiten. Kun maanviljelystuotteita ei juuri markkinoitu, pääasiallisin käyttöraha saatiin karjan avulla, oli metsä se "pankki", mistä rahaa otettiin, kun tuli kyse suurimmista hankinnoista.

Koko kylässä oli ilmapiiri rehti ja avoin. Vertaisin sitä mielelläni "Anun ja Mikon" kotikylän Noskuan henkeen. Näin jälkeempäin on tullut useasti mieleen, kuinka erinomaisia aiheita jollekin "Anun ja Mikon" tekijän tapaiselle kirjailijalle olisikaan ollut Taljalassa. Siellä oli elämä mielestäni vielä aidompaa ja "puhtaaksi viljellympää" karjalaista maalaiselämää kuin esim. Noskuassa, jossa Viipurin suurempi läheisyys loi jollakin lailla oman leimansa seudun ylle.

Muistuvat mieleen sellaiset tosimukavat hahmot kuin Leiposiin Heikki, Jantsen Simo, Kaimäen Juhani, Pientalon silloiset nuoret emännät, opettaja Sallatunturi, Korvenniskan Mari, Nikin Antti, Otsinan Risto, Elna, Hulda - mummo ja monet muut.

Ai - jai kuinka heistä olisi saanut kokoon tosihauskas, huumorinkyläläisen "kavalkadin". Mitä Taljalassa suuresti ihailin, oli naisten käsityötaito. Tuskinpa koko kylässä oli ainuttakaan taloa,

saan. Sitä ennenkin lienevät muuttamat perheet Antrean aseman tuntumasta jo siirtyneet rauhallisemmille seuduille. Olihan jatkuvan pommituksen ja muidenkin toimenpiteiden vuoksi asuminen sotatoumaluella varsin pelottavaa ja hankalaakin.

Lopullisesti kylä tyhjeni maaliskuun 16. päivänä v. 1940. Uskon olevani viimeinen lähtijä, sillä vasta Jääskessä tavoitin toisia, lepäämään pysähtyneinä. Kuulin jälkeempäin, että venäläiset olivat läheneet Antrean kirkolta asemalle päin jo paljon enemmän kun minä, sattuneen kommelluksen jälkeä, pääsin lähtemään Ikävalkosta. — A—O.

Hannitalaisten ikioma Adolf Huttunen viljanlajitteluhuoneen edustalla.

missä ei pirta olisi paukunut. Pellavaa kasvatettiin aivan yleisesti ja niinpä kylän morsiamet veivät uusiin koteihinsa kapioina pellavaiset vuodevaatteet ja mitä kauneimmat muut kudontatyöt, matot jne.

Miesväki taas puhui aina vaan hevosista. Haastettiinpa mistä asiasta tahansa, niin aina se kuitenkin meni hevosjuttuiksi. Eipä ihme, sillä seutuhan oli tunnettu hyvistä kantakirjahevosistaan. Etenkin hyvät naapurini Sokat olivat tunnettuja kautta maan hevosistaan.

Tässä yhteydessä muistuu mieleeni, kun olin saunassa yhdessä Sokan mummon kanssa. Menimme kylpemään Toivon kanssa ja kun kömmimme lauteille, oli siellä mummokin. Tämä herttainen vanhus oli aivan verraton tarinoitsija.

Maimitsin edellä opettaja Sallatunturin. En malta olla kertomatta erästä hauskaa tapausta. Hänhän oli omalaatuinen persoonallisuus joka massiivisella olemuksellaan herätti omalaatuisia kunnioitusta. Hän oli myös tavattoman seurankipeä, joka mielellään kävi naapureissa tarinoimassa.

Oli tunnettu tosiasia se, että monasti hyvän opettajamme tarinatuokiot pyrkivät venymään liian pitkiksi. Kun talon väki olisi iltai-sinkin jo halunnut mennä yöpuulle, opettaja vain istui. Sattui kerran niin, että hän tuli luokseni iltatumaan. Oli jo myöhäinen kun hän saapui ja oletin hänen kohta lähtevän kotiinsa. Mutta eihän se niin vain käynytään. Opettaja istui ja istui. Koetelin hienovaraisesti huomautella ajan myöhäisyydestä ja huomisesta työpäivästä, mutta mikään ei auttanut. Siksi vihdoinkin nousin ja sanoin: Kuulkaahan opettaja, minä menen nukkumaan. Kun lähdette pois, niin sammuttakaapa lamppu (Taljalassahan ei siihen aikaan ollut sähkövaloja) ja painakaa lähtessänne ovi lukkoon. En tiedä mihin aikaan lie opettaja läh-

MÖYRYKIVEN VALLOITUS

Jokainen vielä elossa oleva Koljalan asemaseudun entinen asukas muistaa Möyrykiven, valtavan ison siirtokiven Liikolan tien varrella. Se oli paikkakunnan merkellisempiä nähtävyyksiä.

Olin vanhasta Maamme kirjasta lukenut tarinan jättiläisistä, jotka heittelivät isoja kiviä milloin huvikseen, milloin vihapäissään. Siksi kuvittelin Möyrykivenkin jonkun jättiläisen heittokiveksi. Olin silloin mustalaispojan kokoinen naskali ja innokkaasti mukana leikeissä ja kepposissa toisten saman-

tenyt, mutta aamulla herättyäni totesin öljylampun olleen asianmukaisesti sammutetun ja oven tulleen lukituksi.

Sellaista se oli Taljalassa. Rauhallista kiireetöntä oloa. Ihmiset aitoja sydämellisiä hahmoja, joita muistella tuleen oikein mielenhaluiksi.

KÄVÄISTÄÄNPÄ HANNILASSAKIN

Eipä mennyt kuin vajaa vuosi Taljalasta lähtömme jälkeen, kun löysimme itsemme vanhan emäntäjän Antrean toiselta laidalta: Hannilasta.

Täällä oli ilmapiiri hieman toisenlainen kuin Taljalassa. Olihan paikkakunta vilkasta asemaseutua ja melko lähellä Viipuria. Asutus ei ollut niin yksinomaan maanviljelysväkeä, vaan siihen kuului monia virkamiesperheitä ja muita palkalla eläjiä.

Vaikka näin olikin, oli sopu kaikkien kesken mitä parhain. Poliittisia hankauksia ei suuremmiten ollut, vaan elettiin rauhallisesti ja kärejättä ilmaisuja ei juuri esitetty. Siksi Hannilasta, joka oli neljättä vuotta kotinamme on jäänyt mieleemme vain aurinkoisia muistoja, jotka vielä näin vuosienkin jälkeen lämmittävät mielimme.

Se Hannila, jossa kaikkien hyvä ystävä Huttusen Adolf ajeli mustallaan, on nyt rajan tuolla puolen. Sinne pääsemme vain ajatuksissamme ja varmasti hyvin usein näkemissämme unissa. Ehkäpä panemme silmämme kiinni ja siirrymme sinne ajatuksissamme tällä kertaa.

Kävelemme vaikka asemalle päin ja näemme siellä Laurosen Oton ja Tonterin Matin kertovan juttuja toisilleen. Matti näyttää levittelevän käsiään ja kertoilee nähtävästi aamullisen kalansaaliinsa mittavuutta.

Kyyhkyn Saimi vilkuttelee kioskista ja kehoittaa tulemaan ostamaan juuri leipomiaan maukkaita munkkeja. Pistäydymme Arminen Aarnon kaupassa ostamassa paketin "kohvii ja sokuria".

Tapaamme siinä kaupasta tullessamme Mykrän mamman ja Harjun Eevan juttelemassa. Ilmeisesti heillä on asioita keskenään niistä rukousseuran tapahtumista.

Tuolta Harjun mäeltä päin tulee iloinen lapsiparvi koulusta ja perässä harppi pitkäkoipinen Ikosen Toivo ilmeisesti asemalle menossa.

Seppä Ristolainen näyttää olevan kovassa kiistassa Riikosen kanssa ja tuntuu siltä kuin ei kumpikaan antaisi periksi. Molemmat näet kun ovat periaatteen miehiä.

Asemalle porhaltaa juna ja sitä on vastaanottamassa tuo joviaali vanhapoika Simssin Ville.

Sinne ilmestyy Adolfin toinen käsi tutussa asennossa selän takana, toisesta kädestä kiinni pitäen. Ja osuuskaupalta päin tulla taapertaa Vainion herttainen rouva Haukan Marin kanssa, kummallakin paketit kainalossa.

On aurinkoinen kesäpäivä ja niin kovin raukaisee. Ja niinpä tämänkin muistelon kirjoittaja torkahti, mielen hyvänä: saipa taas jälleen käydä Hannilassa, muistojen ja hyvien ystävien Hannilassa.

- Pauli Talvio.

ikäisten kanssa. Olihan asemakylällä tyttöjäkin, mutta niitten kanssa olimme enimmäkseen sotajalalla, koska eivät hyväksyneet kaikkia edesottamuksiamme.

Eräänä hellepäivänä päätimme lähteä valloittamaan Möyrykiveä oikein joukolla. Niihin aikoihin oli joku pojista lukenut lehdestä vuorikiipeilijöistä. Tämä kannusti meitä yritykssämme. Tyttöjoukko oli hetkistä aikaisemmin lähtenyt Kaijärvelle uimaan, ja meidän aivoissamme syttyi toive saada näyttää tytöille kykyjämme ja miehistä rohkeuttamme, kun he palasivat Möyrykiven ohi kotiin päin.

Kiipeilyvarustusten puolesta jäämme varmasti jälkeen ranskalaisista kiipeilijöistä. Oli tyydyttävä vain likaisen puoleisiin polvi-housuihin ja tavallisiin kumitosuihin. Mutta innostus oli kova. Kepeästi nousi jalka painaltaessamme ohi Karjalaisen sahan ja lautatapulien kohti Möyrykiveä.

Joukossamme oli poika, Eino - niminen, joka kertoi, että Möyrykivellä oli kaikkiaan kolme pääsyreittiä kiven eri puolilla, ja että se kolmas, maantien puolinen, oli vaikein. Hän oli muka kiivennyt niitä kaikkia myöten kiven päälle. Eino kasvoi silmissämme pari tuumaa tuon kerrottuaan, mutta vanhempi veljeni ja eräs toinen poika tuntuivat suhtautuvan Einoon juttuun epäillen. Eino oli tunnettu kerskailuun taipuvaiseksi. "Olettekos te pojat käyneet Sokanlinnassa?" kysäisi eräs joukostamme. "Se on valtava luola, jossa pakolaiset ovat olleet piilossa vihollisia joskus ennenvanhaan."

"Ja kun Möyrykivenkin alla tiesin olevan luolan, jossa joku kertoi metsäsiikojen aivan äskettäin asustelleen, pohdin mielesani, olisikohan sielläkin kenties joskus ollut ihmisiä piilossa jotakin. Saavuimme kiven luo ja kiinnostuksella tarkastelimme sen mahtavaa hahmoa. Jyrkästi kohosivat sammaleiset sivut luoksepääsemättömän näköisinä ylöspäin. Tien ja kiven välissä kasvoi iso haapa, johon päin kivi oli kallistunut, kuitenkin ei aivan haapaan asti. Puun ylimmät oksat ulottuivat kiven päälle. Kiven toisella puolella olivat sen sivut vähemmän jyrkkiä, jopa joissakin kohden kuin jalan sijoja. Mutta kohta havaitsin, että jäljet olivat vain alaosassa kiveä, ylempänä ei niitä ollut. Edessämme oli ankara ponnistus kun lähdimme yrittämään. Eräs seikka lisäsi intoamme päästä kiven päälle, se nimittäin, ettemme tienneet tyttöjen käyneen koskaan siellä. Ennen yritystä odotti meitä eräs työ. Vanhempi veljeni, joka usein toimi joukon johtajana, ehdotti, että tekisimme työtä "kunniaakujan". Jotta he varmasti huomaisivat meidät, ollessamme kiven päällä. Hän oli pistänyt taskuunsa narukeran ja me kaikki aloimme kerätä metsästä sananjalkoja ja kukkia tien varrelta. Sidottuamme narun toisen päähän mäntyn kiinni tien toiselle puolelle, ripustimme nämä kiinni naruun. Vielä katajan oksia sinne tänne, ja työ oli valmis.

Naru koristeineen oli niin pitkä, että ulottui parikin kertaa tien yllä. Se olikin tarkoituksena. Näissä puuhissa oli aikaa vierähtänyt niin paljon, että luulimme tyttöjen kohta tulevan ja niinpä aloimme kiivetä kivele. Eino jäi kuitenkin vielä alas, koska emme voineet ripustaa köynnöstä tien päälle ennen kuin tytöt tulisivat.

Ponnistellen pääsin lähelle kiven lakea, mutta siellä olikin sellainen kohta, että luulin jo siihen jääväni. En päässyt ylöspäin, käteni eivät ulottuneet mihinkään, johon voinut tarttua. Häitä oli kova alppi-kiipeilijällä, mutta veljeni, joka tuli takanani, työnsi minua oikealla hetkellä takamuksista, ja se auttoi. Mutta kyllä ponnistelu kannatti. Viihtyisempää paikkaa ei kukaan vuorikiipeilijä voi kuvitella. Kiven laki oli melko tasainen, keskustaa lukuunottamatta. Siinä oli 2-3 metriä neliön muotoinen syvennys, pohja puoliselta metriä reunoja alempana. Sen pohjalla kasvoi pehmeää ruohoa ja sammalta. Siihen heittäydymme hetkeksi levähtämään. Katselimme siniselle taivaalle, jossa poutapilvet purjehtivat. Olin jo puolittain nukuksissa, kun veljeni ääni havahdutti minut hereille. Mitä! Olivatko tytöt jo tullossa?

Jonkin matkaa Möyrykivestä Kaijärvelle päin kaartui tie loivasti, nousten samalla pienelle mäelle. Tien sivuilla mutkassa kasvoi harvahaikoa metsää ja puiden välissä näimme vaaleata vilahtelevan. Tuijotimme sinne päin, olimme varmoja, että tulijat olivat tyttöjä. Huikkasimme Einolle sanan ja pikaisesti hän veti köynnöksemme tien poikki kerran ja vielä toisenkin kerran, jotta tulijain oli pakko huomata se. Sitten Eino kiipesi luoksemme kivele. Miten hän aikoi tulla sinne? Se selvisi hetken kulluttua, kun hänen päänsä ilmaantui kiven reunan yläpuolelle. Hän oli kiivennyt haavan runkoa pitkin. Käsi tavoitteli kiven reunaa, mutta oli liian lyhyt, ei yltänyt kivele saakka. Mikäs nyt neuvoksi? Olisihan melkoinen häpeä meille kaikille, jos tytöt huomaisivat yhden rohkeista alppi-kiipeilijöistä jääneenkin puuhun. Mutta kun joku vanhemmista pojista kurkotti uhkarohkeasti Einoon päin, onnistui hän pääsemään kiven päälle.

Ja sitten kurkistimme kaikki kiven reunan yli alas tielle, jossa näimme tyttöjen jo pysähtyneen ja tuijottavan eteensä. He olivat huomanneet köynnökseen. Seisoivat ihmetellen ja hämmästyneinä. Silloin riemu täytti mieleämme. Kun yhteydestä sopimuksesta hyppäsimme seisomaan kiven pohjalle ja päästimmme ilmoille mahtavan kiljunnan sekä hypimme ja tanssimme kuin villit. Jos tyttöjen ilmeet olivat äskettäin olleet hämmästyneet, niin nyt ne sitten olivat vaihtuneet säikähtyneiksi. Tällä näyttäytymisellä olimme kuitenkin heille paljastaneet, keitä olimme. Hetken emmittyään he kapaisivat juoksuun ja äännekkäästi naurua hävisivät tien mutkan taa. - H. R.

Ylypiä saa olla, muttei iikii. — (Etelä-Pohjanmaa).

Viskarin kuorolaisia koulun pihalla v. 1922 tai 1923. Kuoron johtaja opettaja Aino Jäppinen.

MUISTOJA LAPSUUSKODISTANI

Silloin oli Antrea "Pyhä Antrea". Niin kuulin sanottavan, mutta en siitä juuri mitään ymmärtänyt. Kesällä kirkkomatkalla näin, kun valkoinen laiva kulki ihan sinistä vettä pitkin kirkonkylän laivalaiturin luo ja päästi suuren joukon ihmisiä sisältänsä laiturille. Nyt myöhemmin, muistellessa, se veti näyttää vieläkin sinisemmältä. - Se oli Vuoksen vettä.

Talviseen aikaan, jouluna ja juhlapäivinä lähdettiin pitkistäkin matkasta kirkkoon. Ihan peräpitäjältäkin, vaikka matkaa olikin 25 tai 30 km.

Kaukana olivat myös kunnan viras totalot, lääkäri, nimismies ja pappi. Usein kuitenkin oli asiaa kirkonkylään matkan pituudesta huolimatta. Myöhemmin tämä suuri pitäjä Antrea jakaantui kahteen osaan. Uuden pitäjän osan ja seurakunnan nimeksi tuli Vuoksenranta.

Mikään uusi ei synny ristiriidolta. Niin tässäkin. Monta kertaa saivat ajasta kiinnostuneet talojen isännät kokoontua jakoa pohtimaan ja siitä neuvottelemaan.

Lapsuuskodissani, Suti muksessa, oli usein näitä kokouksia. Vajjani, Tuomas Suni, oli keskeisiä henkilöitä uuden seurakunnan asioista keskusteltaessa. Niin sitten aikanaan alkoi kehittyä ja paikallista Vuoksenrannan kirkonkylää määrättyyn paikkaansa. Kotini oli noin vähän yli kilometrin kirkolta. Kuitenkin nuo pitkät, hevosella kuljetut kirkkomatkat entisessä Antrean kirkossa ovat yhäkin rakkaina muistoinani. Vajjallani oli tapana ottaa aina mukaansa meitä lapsia kirkkomatkalle.

Sutimus oli tavallinen sen aikainen maalaistalo. Siellä oli kaikkea. Oli mummo ja vaija, tyttäriä ja vävyjä, poikia ja miniöitä, oli lapsia. Siellä oli paljon työtä ja paljon tekijöitä. Oli omaa väkeä ja oli apulaisia naisille ja miehille.

Vajjallani oli tapana auttaa ja antaa suojelustaan yhteiskunnan varjopuolella oleville ihmisille. Mummoni, Suti muksen Elli - emäntä toi herkästi ruokaa pöytään kaikille kulkijoillekin, havaitsi heidän apua tarvitsevan. Lempää ja naisellinen olento hän oli niin omiaan kuin vieraitakin kohtaan. Vaija puolestaan oli hallitseva hahmo, koko perheen auktoriteetti, jota kukaan perheen keskuudessa ei ajatellutkaan nousta vastustamaan. Heitä muistellessa yhdistän heihin sopivaksi lauseen: "Mitä tahdot ihmisten tekevä sinulle, tee sinä samoin heille."

Vuosien kuluessa lapsuuden muistikuvat kirkastuvat ihmeellisesti. Sieltä sukeltavat esiin leikkipaikat, silloiset leikkiverit ja naapurit. Jokainen polku on tuttu kuin olisin siellä vasta eilen kulkenut, leikit vain kuin kesken jätäneet. Muistot tulivat mukaan sieltä Karjalasta, jäivät omaksi, ihan elämän pituiseksi ajaksi.

Sunnuntait jäivät mieleeni kuin juhlanäin. Lauantai oli sille tuollainen valmistuspäivä, niin sen lapsuudessa kolme. Siivottiin paistettiin piirakkaa ja lämmitettiin sauna. Sen savu nousi korkealle, kuin pilviin asti, jos oli pakaspäivä. Miehet kylpivät ensin. Sitten mummo kylvetti ja pesi lapset, pienemmät. Isommat osasivat lauteille yksinkin ja juoksivat pinta höyryen tupaan. Naiset kylpivät vasta, kun eläimet olivat ruokitut ja kaikki lauantaityöt tehty. Joku naisista, useimmiten pilka - Mari oli miehillä saunottajana, kanteli vettä lauteille y. m. Hänellä oli pumpulimekko yllään.

Sitten kun kaikki olivat saunassa olleet, oli illallinen vuoro: tuoretta piirakkaa, uunipaistia ja paistettua piimää maidon kanssa ja tietysti kotona kirnuttua voita. Saunan ja ruuan jälkeen voittikin väsymys työviikon jälkeen niin lapset kuin aikuisetkin unen leppoisaan helmaan.

Ihmiset ja eläimet heräsivät uuteen päivään. Oli sunnuntai - aamu. Aamukahvi. Eläinten syöttäminen ja juotto. Kevyt huoneiden siivous pyhäkuntoon. Läheni kirkkoaika. Vaija otti virsikirjan ja asettui pöydän taakse. Enemmittä puheita kokoontui tupaan koko perhe, myös lapset. Vaija etsi jonkin tuun virren, joka laulettiin yhdessä. Sitten luki hän ääneen sunnuntain evankeliumin tekstin, jota muut hartaina kuuntelivat. Lopuksi laulettiin vielä yhdessä jokin virsi. Näin tapahtui meillä joka pyhä. Luulen, että tapa oli sama monessa muussakin karjalaisessa talossa.

Me lapset emme saaneet mennä naapuriinkaan "kirkon" aikana, 10 ja 12 välillä. Eikä kotonakaan saanut äänekkäästi leikkiä ja remuta. Tämä oli opittu tapu lapsuudesta asti ja vieläkin se on rakkaiden muistojen joukossa.

Vuodet kuluivat. Suti muksen suuri perhe hajaantui. Jokainen kulkee oman kohtalonsa teitä ja täyttää elämänsä tehtävää tai on jo osansa tehnyt, sikäli mikäli ihminen mitään valmiiksi saa.

Muistot lapsuuden mailta, kauniista Karjalasta, ovat kukkia elämän tiellä.

- Lahja Paavilainen.

Antrealainen rakentaja

Talovalmiste Oy:n johtaja Eino Henttonen varmaan tunnetaan Janakkalassa joka kylässä. Enemmän kuin kenellekään muulle hänelle sopii sananmukaisesti nimitys "Janakkalan rakentaja". Kun hän toimi asutushommissa rakennusneuvonantajana aikana, jona Janakkalassa muodostettiin yli puoli tuhatta tilusta ja rakennettiin niille tarpeelliset suojat, jotka hän suureksi osaksi suunnitteli, käsittäen helposti, että siinä tehtävässä silmä oppii havaitsemaan nopeasti kaiken, mikä koskee suunnittelua ja rakentamista. Viime vuosikymmenen orastaessa rakennusmestari Henttonen vuokrasi nykyisen Talovalmiste elementtitehtaan paikalla sijainneen betonireikätilitehtaan eräältä helsinkiläisyhtiöltä, jota hallitsi vuorineuvos William Lehtinen, alkoi valmistaa tilalejä ja päätti yhtenä päivänä, että voisihan tuon tehtaan ostaa omaksikin. Teki tarjouksen, kirjallisesti. Reipasotteinen neuvos kutsui oitis Henttonen Helsinkiin ja kysyi: "Paljonko tosiaan maksatte tehtaasta?"

"Se on sanottu siinä paperissa, jonka lähetin."

"Eikö teillä ole varaa maksaa tehtaasta täyttä hintaa?"

"Minähän tarjosin sitä. Enemmän ei ole varaa."

"No isketään sitten kiinni."

Niin puristettiin kättä kaupan vahvistukseksi, ja Eino Henttonesta oli tullut tehtaanomistaja niin äkkiä, että hän tuskin itsekkään ehti tajuamaan. - Rakennusliike Talovalmiste urakoi ensimmäisen talon Hämeenlinnassa, rakensi johtaja Naumaselle huvilan Aulangolle 1953. Siitä lähtien toiminta on kasvanut komeasti.

- Tällä haavalla on väkeä hommissa liki 150 henkeä. Asuntoja liehnee tähän mennessä valmistunut noin 800 perheelle, jonkun verran on tehty myös muita kuin asuinrakennuksia, johtaja Henttonen toteaa lakonisesti. - Janakkalassa noita asuntoja on yli 350.

- Reikätilitehtaan tuotantoon kiintyi huomio niin paljon, että siitä oli haittaakin: ei havaittu tarpeeksi ajoissa siirtyä nykyiseen elementtirakentamiseen, Henttonen mainitsee.

Talovalmisteeseen toiminnan painopiste on tällä haavalla voimakkaasti siirtymässä Helsingin lähistölle, jossa sillä on erittäin ti-

Ikävalkolan marttakerhon lopettamiskokouksen osanottajat Lopella Sajanleimen Kalevassa 31. 10. 1948, keskellä kukat kädessä monivuotinen rahastonhoitaja Maija Arminen.

MARTTATOIMINTAA YLI 60 V. ANTREASSA

Koko itsenäisyyden ajan ja jo paljon sitäkin aikaisemmin on marttatyö ollut toimintaa kotitalouden edistämiseksi. Huoli maamme tulevaisuudesta ja kotiemme kaikenpuolisesta kehittämisestä osaltaan synnyttivät martta-aahteen, joka alussa toimi "Sivistystä kotihin" - nimisenä, mutta myöhemmin muutettiin marttayhdistykseksi.

Alkuaikoina oli toimintaa uutta, mutta kun innostusta riitti, niin moninaiset toimintamuodot otettiin harrastuksella vastaan. Yhdistyksellä oli neuvoja, joten kurssija pidettiin kerhoissa. Niissä opetettiin kudontaa ja ruoanvalmistusta. Ne olivat haluttuja toimintamuotoja, sillä ruoanvalmistus oli vielä aika alkeellista ainakin syrjäseuduilla. Kodeissa oli paljon tietämättömyyttä ja puutteellisuksia, joten tarvittiin neuvvoja ja valistusta kodinhoitoon ja talouteen liittyvissä asioissa.

Vähitellen kasvoi marttajärjestö koko maata käsittäväksi Marttaliitoksi, johon sitten meidän Antreammekin kuului.

Muistan, kun ensimmäiset omenapuu istutettiin ja vielä paremmin sen, kun ensimmäiset omenat alkoivat kypsyä, mutta ne menivät raakana lasten suihin. Siitä teosta saimme torumisia. Puutarhoja alkoi tulla yhä useamman talon ympärille, tosin enimmäkseen vain omaan tarpeeseen. Keittiökasviviljely lisääntyi ja omakustuttiin yhä enemmän uusia lajeja. Alkuun pelättiin niitten tuntemattomuutta. Mutta epäilyt haihtuivat marttaneuvojan opastuksella pidetyillä kurssilla todetessa, miten maukkaita ruokia niistä uusista tuotteista saatiin. Kurssien lopettajaispäivällisillä saivat kyläläisetkin havaita saman, ja tätä tietä levisivät uudet ja monipuolisemmat ruokalajit jokapäiväiseen pöytään.

Marttojen toiminnassa oli kannan kudonnan edistäminen yksi tärkeimpiä. Taidon saavuttamiseksi järjestettiin usein kurssija pian alkoivat erilaiset kauniit kudokset koteja somistaa. Ompeluseurat olivat keskuudessamme myös suosittuja. Pidimme juhlia, järjestimme kilpailuja erilaisissa lajeissa, oli kuorot ja retkeillimme naapurikerhoihin. Kaikki tällainen toiminta oli kehittävää ja virkistävää harrastusta.

Meiltä martoilta, jotka edustamme koteja ja marttajärjestöä, odotetaan paljon. Työmme ei tule koskaan valmiiksi eikä koskaan vanhene. Elämä tuo aina uusia tehtäviä

Antrean martoja Siilinjärvellä valtakunnallisilla martojen juhlilla v. 1927. Oikealta: Anna Paajanen, Ida Viskari, Mimmi Pulkkinen, Tyyne Kaukiainen, Saimi Kyyhkynen, Katri Suni ja Oili Linna.

Marttojen kurssit Hannilassa Ilmari Ikosella v. 1942.

Tuulensuun marttakerhon johtokunta Janakkalassa. Tämä ent. Antrean Henttonen marttakerho voitti 40-vuotisjuhlaa nykyisessä kotipaikassaan Janakkalan Tuulensuussa 17. 8. 1969 arvokkain ohjelman.

ja vaatimuksia. Vaikka olemmekin ihmisinä erilaisia ja ongelmammekin ovat erilaisia, niin naisina ormeilla yhteinen kutsumus kotiem-

me hyväksi. Paikkamme perheen vaalijana ja lasten kasvattajana on rikas ja antoisa. Marttatyön suurin kohde on ihminen itse. - O. L.

ARVI SARVIHARJU:

Kankaala – Vuoksenrannan kirkonkylä

Hallinnollisesti itsenäiseksi kun- naksi erosi Vuoksenranta Antrea- asta 1924, seurakunnallisesti v. 1919.

Hiljaista ja yksinäistä oli se osa suuresta Korpilahden kylästä, johon uuden kunnan keskusta perus- tettiin ja joka pitäjän perustamis- vaiheessa antoi osaltaan aiheen vuosikautia kestäneeseen myötä- ja vastoinpuhumiseen - " kirkon- riitaan "

Tiheämpi asutus Korpilahdessa oli n.k. suurkylän puolella ja kai- keti myös vanhempi, muinaislöy- döistä päättäen vuosituhansien ta- kaista. Ehläpä Korpilahden kalli- oiset, kauniit maisemat olivat ai- kojen kuluessa vetäneet asutusta puoleensa. Kankaalan seutu näyt- tää pysyneen harvempaanastutuna, mikä johtui siitä, että vasta Vuok- sen laskun kautta avautui tälle osalle suurempia viljelysmah- dollisuuksia.

" Suuri vesi " huuhteli aikanaan Kankaalan rantoja. " Suurella ve- dellä " ja " suuren veden ajalla " tarkoitettiin Vuoksenrannassa ai- kaa ennen 1800 - luvulla tapahtu- nutta Vuoksen laskua. Kankaalan (kirkonkylän) kohdalla siirtyi ve- den raja tällöin toista kilometriä ja ranta muuttui kaislikkoiseksi Pienen Vuoksen rannaksi (Virkin- selkä). Jäljelle jäi tasainen poh- jamaa saaren nypyröineen.

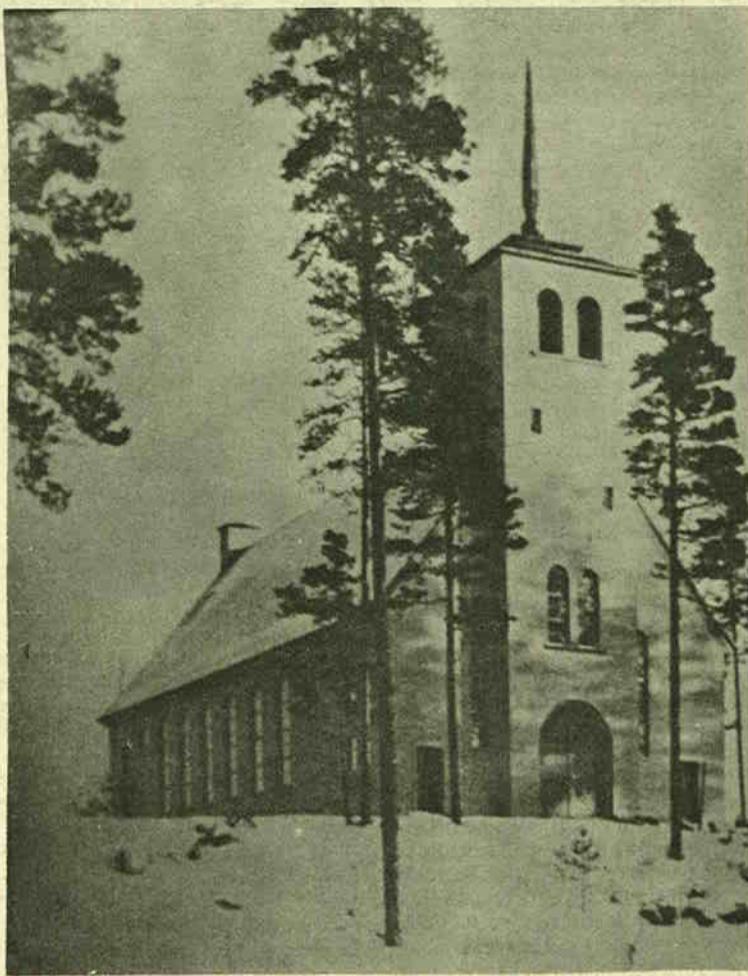
Vuoksenrannan pitäjän keskusta sijaitsi entisellä rannalla lievästi " lahdelle " vietroavassa maastos- sa. Ranta oli , mutta vain entisenä näkyminä " suuren veden " ajoil- ta. Entiset rantatöyrät olivat sel- västi havaittavissa maantien län- nen puoleisella sivustalla, lääkä- rin talon pihamaata ne aivan eri- koisella tavalla kaunistivat, ja eivätköhän vain kirkon kivirappu- set nojautuneet rantatöyrä vas- ten. Rannalla oli ollut myös pap- pilan seutu niinkuin koko Korpilah- den suurkyläkin, jonka kallioiden väliin oli vesi ulottunut monien ki- lometrien pituudelta. Missä ennen lipplatti laine tai vaahotosi myrskys- sä aalto, siinä oli nyt tasainen, veh-

mas, hedelmällinen viljelysmaa. Vuoksen pohjamaa. Tätä viljelys- aluetta kutsuttiin edelleen lahdeksi ja kylän toiseen päähän ulottuvaa lahdenseläksi.

Kankaalan seutua kuvasivat kir- konpaikaksi vastustavat pitäjäläi- set mäntymetsää kasvavaksi maantien laidaksi, jossa ei ollut muita taloja kuin Juho Ruposen omistama Kankaala - niminen vil- jelystila. Mutta paikka sijaitsi Oravankydöstä, Kaskiselästä, Tal- jalasta, Pöyryniemestä ja myö- hemmin myös Korpilahdesta tule- vien teiden risteyksessä ja sellai- sena sillä oli tärkeä sija pitäjän keskustana. Kankaala, majatalo vielä näihin aikoihin, oli niin suuri pinta-alaltaan, että sen mailla oli pienasumuksia ja Kankaalan isän- tä niin hyvinvoipa, että hänellä oli varaa lahjoittaa seurakunnalle maata kirkonpaikaksi ja hautaus- maaksi.

Tälle paikalle, entiselle rannalle, Vuoksen pohjamaalle muodostu- neitten viljelysten äärelle, mänty- metsän reunaan alkoi rakentua Vuoksenrannan kirkonkylä, jota yleisemmin kutsuttiin kyllä vain Kankaalaksi ja joskus jopa peräti Kankaalan kirkonkyläksi. Tul- koonpa sanotuksi sekin, että tältä paikalta oli vain puolen kilometrin matka Vuoksenrannan esi- isien muinaiseen kalmistoon, Kuolleen- saareen, Hautasaareen, jota aiko- jen kuluessa oli ruvettu nimittä- mään Kuolleensaarekai.

Entisellä rannalla ja sen lähetty- villä kasvoivat valtaisan koivut ja kankaalla pitkät petäjät, jota antoivat kylälle kauneuden lei- man. Illan ruskottaessa punasi au- rinko ruskeakylkistä petäjäpuuta ja kuudanoinä niiden tummat var- jot lepäsivät tunnelmallisina val- koista kirkkoa ja kunnantaloa vas- ten sekä pitkin kylän laidassa ole- vaa hautausmaata, ja suurten koi- vujen oksat loivat rauhasaa var- joa lääkärin, terveystalon ja ap- teekin pihamailla. Aivan luonnon- kuja koivuista oli muodostunut ra- kennusmestari Sunin kesäkodille

Vuoksenrannan kirkko.

johtavan tien laiteille. Keväisin kaunisti sini- ja valkovuokko tie- noota ja ylevänä kohosi kankaalla harvinaisen kangasvuokko, ja ren- tukan suuruutta Vuoksen pohja- maan ojissa täytyi suorastaan ih- metellä.

Entä entisellä rantaviivalla pulp- puavat kirkasvetiset lähteet. Ma- jamäen koivikossa erätkirkonky- län naiset iloisesti rupattelun pe- sivät kesällä pyykkinsä pyykki- savun mukavasti ilmaan tupru- tessa. Idyllinen näky kylän laidas- sa kumottuine pyykkipatoineen ja pesusoikkoineen.

Elämä vastasyntyneessä kirkon- kylässä alkoi kehittyä niin kuin se etäällä liikekeskuksista omassa rauhallisuudessaan voi kehittyä. Alkavaa kirkonkylää tuskin huoma- si kirkonkyläksi ennenkuin vasta uuden kirkon rakentamisen aikoi- na. Vaikka kylään tosin jo oli ra- kennettu kansakoulu ja lääkärintalo sekä pappila, kilometrin etäisyy- dellä, niin eivät ne näkymää pal- jonkaan muuttaneet kansakoulu- han on melkein joka kylässä, mut- ta kun rantatöyräälle, mäen kum- pareelle kohosi v. 1935 arkkitehti Keinänen piirustusten mukaan ra- kennettu, Ruokokosken alttarifres- koin kaunistettu, upea valkoinen kirkko, jonka väri sisältäkin oli vaalea ja taivasta sinertävä ja jon- ka upeutta vielä korostivat mäen rinteessä korkeat ja leveät kivi- rappuset, niin jopa vieras ohikul- keväkin saattoi huomata, jotta kir- konkylässä ollaan, vaikka muu asu- tus lukuunottamatta koulua ja Kan- kaalaa oli matalaa ja harmahtavaa. Seurakunta ehti sille otollisena ai- kana pulan vallitessa saada toteu- tetuksi suuren hankkeensa eikä se tullut maksamaan muuta kuin jon- kin verran yli puolimiljoonaa van- haamarkkaa. Kirkko oli kylän suu- rin kaunistus. Ääriään myöten se aina sunnuntaisin täyttyi pitäjäläi- sistä ja hartaana sen holveissa kai- kui virren veisuu.

Kylän nousu ja kehittyminen alkoi varsinaisesti tämän jälkeisinä ai- koina. Liikenneyhteydet näihin saakka olivat heikot, mutta vähitel- len ne korjaantuivat, lesken Matin aloittellessa ja pohtiessa jo tällöin suuria linja- autoliikennesuunni-

hän oli kaksi, kanttori Varosen ja Maija Virolaisen kuorot, jotka vuor- ronperään ympäri pitäjää ja tie- tenkin juuri kirkonkylässä esiin- tyivät. Kolmas kuoro oli metodis- teurakunnan kuoro Kaskiselän kylässä, johtajana pastori Raja- maa. Hyviä laulajia oli näissä kai- kissa kuoroissa.

Kirkonkylän ulkonäön muodosta- jana näytti viimeisempänä voiman- sa kunta, joka näihin saakka oli elää kituttanut ainaisessa rahapulassa veromarkkaa venyttäen ja " miten vain pääsisi vähemmällä " tyyliin.

Tämä lause kuului aina ylimmäi- senä kunnan miesten kokouksissa saaden tiukan ilmeen heidän kas- voilleensa. Yli kymmenen vuotta kunta oli huolehtinut pienemmistä kuntalaisistaan rakentamalla kan- sakouluja eri puolille pitäjää. Mut- ta sitenpä kylläkin yksinomaan kir- konkylän vuoksi. Ei aikaakaan kun väliaikainen kirkkorakennus muu- ti muutama laajennettuna ja täy- delisesti kunnantoimitaloksi kor- jattuna. Siinä se oli itsehallinta- vallan merkinä, koko uuden pitä- jän ylpeytenä, paikkana, jonka jo- kainen tunsi omakseen, se kun ra- kennettiin " yhteisillä " varoilla ja sieltä käsin kun johdettiin yhteisiä asioita. Sen valoisissa, puhtaissa kokoushuoneissa pohdittiinkin niistä yksimielisinä - erimielii- syydet kuuluivat jo menneisyyteen - itsenäisyyden opetteleminen vie aina oman aikansa, ennenkuin sitä oikealla tavalla ymmärretään käyttä. Uudessa toimitalossa muuttuivat myös kunnan elämän kasvot kokonaan. Vanha oli kuin poispyyhitty. Tämän muutoksen tunsi kait ainakin itse kunnanval- tuusto jo aivan kourintuntuvalla tavalla istuessaan uusilla hienoilla tuoleillaan mukavasti selkään nojaten puheenjohtajan nuijan jys- sähdellessä tukevaa pöytää vasten - aivan alkuaan kun kunnalla oli omaisuutta vain puukko, jota sit- temmin käytettiin toimistossa ky- näväitsenä.

Kunnantoimitalon viimeistely- työt valmistuivat lopullisesti syys- kuussa 1939. Sisämaali tuoksui vielä tuoreuttan, kun ensimmäi- set sotaväen joukko-osastot vähän arastellen miehittivät uusit suoj- jat ja oven pelliä varoen nostivat vinttiin Viipurista erikoistyönä valmistetun valtuuston salin täy- sikilloitetun kaluston.

Sotajännityksen jo täysiään valli- tessa valmistui kirkonkylään kun- nan rakentamansa apteekkitalo ja apteekkari Sarjanta kiinnitytti par- haillaan apteekkihuoneeseen sitä varten teettämänsä kalliin jalopuu- kaluston.

VOIMAMIES

Korpilahden kylä oli entisaikoina niin pinta - alaltaan kuin asukaslu- vultaankin suuri, ja missä on pal- jon asukkaita, siellä on myöskin sekä heikkoja, että vahvoja.

Tämä lapsena kuulemani kerto- mus on ajoilta jolloin Karjalan ra-

Vuoksenrannan marittojen opintomatkalta Räisälään, vasemmal- ta: Eva Tonteri, Olga Kuparinen, Katri Paappa, Ester Pulli (kirkko- herranrouva ja puheenjohtaja), Ida Manninen, Irja Airaksinen, Tih- verä, Maria Virolainen, Aino Mansikka ja Saima Munnukka.

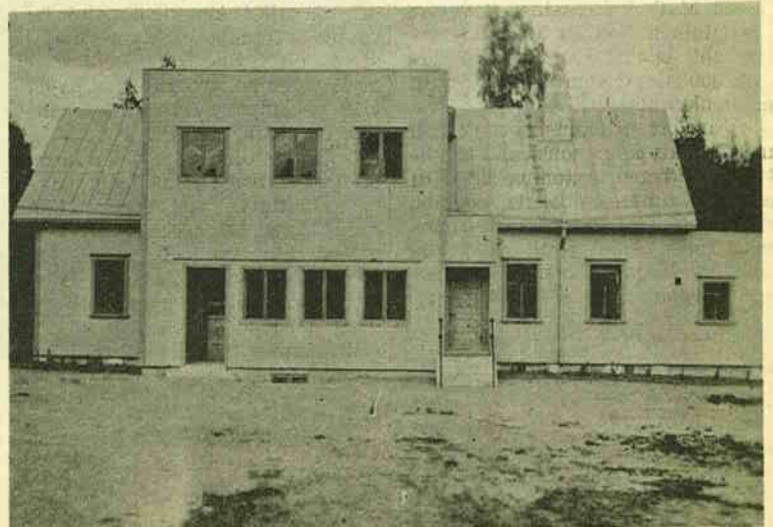
ta, josta en sen jälkeen ole kuul- lut. Hänellä oli 12 senttimetriä pit- kä ja kymmenen senttimetriä leveä iäkkipilvot ja siihen oli koivun tuo- hesta silotettuja noin sentin levyi- siä ja siitä lootasta vähän pitempiä koivun helpeitä. Ne oli ladottu loo- tan pituussuuntaan, niin että kannen sai painaa kiinni. Helpeen päät jäi- vät kannen väliin, että kesti vät suo- rina ja hyvässä järjestyksessä ja olivat hyvät siitä ottaa kun esitys alkoi.

Minä en muista hänellä muuta ni- meä olleen kuin Heija Pekko. Tul- tuaan taloon ja toivotettuaan hyvän päivän ja heti perään ilmoitti, että nyt tuli taloon Heija Pekko ja otti

rasian taskustaan. Rasiasta hän valitsi yhden helpeen ja sanoi: Tä- mä lintu laulaa näin. Tätä jatkui niin kauan kunnes Pekon lintuva- rasto loppui. Vielä jatkoksi sai kuulla eläinten äänet. Sitten vasta oli aika jutella muita asioita.

Palkka kaikesta tästä oli ruoka, kahvi ja yösi ja ja vaikkapa pieni nä- käräinenkin, jos kellä sattui ole- maan sellaista. Emäntien kanssa hän tahtoi etenkin olla väleissä ja ymmärrettävistä syistä. Kaikki kotimaiset linnut, mitä siellä Kar- jalassa päin oli, hän matki, samoin metsän- ja kotieläimet. Hän oli myöskin lasten hyvä ystävä.

- J. M. T.

Vuoksenrannan kunnan toimitalo 1939.

Vuoksenrannan pitäjän Kaskiselän kylän poikia kerausharjoituskeskuksessa Kaukjärvellä 2—28. 6. 1936. Olisi hauska tavata. — T. K.

Sokkalinna — Koilinna Antreassa

Antrean pitäjän Sokkalan kylä, jonka nykyinen nimi on Krasnij Sokol, Punainen Haukka, ja sen lähiympäristö kietoutuu hyvin läheisesti historiallisiin isonvihan aikuisiin raskaisiin tapahtumiin antoivat kyläkunnalle oman erikoisen leimansa.

Kyläkuvan muodosti laaja näköala yli peltojen ja lietteiden kohti Sallinkylää olevalle Pakkaanlahdelle. Lillikkalammesta lähtevä Sokanjoki halkaisi kylän kahteen osaan virraten hiljalleen ja mutkittelevana viijelysten halki Selkajokeen, joka vei vedet edelleen Pakkaanlahden.

Kylä ei ollut yksistään laajaa viljelyslakeutta, vaan sen keskellä kohosi puuton laaja Aittamäen kallio, joka oli niin valtava monumentti kylänsä. Toinen korkea mäki keskellä kylää oli Tojonmäki, josta virtaili monta kirkasvetistä lähdeä, ja jonne näkyi Antrean kirkon torni kelloluukkuja myöten. Kylän laitamilla kohottautivat yleisimmiksi etelässä Korlahden kalliot, itäpuolella Ryönönmäki ja Riimimäki, pohjoispuolella Pyllmäki ja Lauttamäki, sekä näiden välissä korkealle kohoava Linnamäki »Sokkalinna», joka tunnettiin historiallisten tapahtumien kenttänä jo aika laajalti kannaksella.

Sokkan kyläkuvaan kuului myös menneiltä ajoilta pakanallisten menojen ja uhritoimitusten sävyttämää näkyvää perimätietoa. Keskellä kylää oli pikkunen harju, jonka puusto oli paljasta pihlajaa, mistä johtuen sitä kutsuttiin Pihlajharjuksi. Tähän perimätieto asettaa sen uhrilajin, jonka juurella on toimitettu kaikenlaisia pakanallisia uhritoimituksia haltioiden lepyttämiseksi ja karjaonnan saavuttamiseksi.

Toisen uhripuun sijaintipaikalla kylässä oli valtavan iso metrin korkuinen tervaskanto, jonka perimätieto kertoo olevan mätänemättömän ja johon ensimmäinen maamittari kylässä jakotoimitusta tehdessään löi naapurien välisen rajapyykin. Mikä lieneekään tuo kannon tarina, mutta vanha se oli joka tapauksessa.

Kun viimeisen kerran lähdin Sokkalasta v. 1944, kulki tieni tuon kannon ohi. Se jäi harmaan jyrkänä ja tervantuoksuisena paikalleen kertomaan menneistä ajoista ja vastaanottamaan uutta aikaa ja uutta tulevaisuutta.

Isonvihan ajoista sanotaan, että

niin moni pitäjäläisistämme oli päässyt jouluksi kotiin ja niitä jauhoja riitti kaikille ja jäi vielä joulun jälkeenkin. Sota oli edelleenkin maassa, mutta ihmiset olivat vähän tyytyväisiä, oli hyvää tahtoa, oli todellista joulumieltä.

- Osuuskaupan tyttö.

ne oli raskainta aikaa, mitä kansamme on nähnyt. Tuona aikana tulivat kuuluisiksi nuo luonnon muovaamat linnoitukset, Sokkalinna ja Koilinna, jotka ovat verraten lähekkään, noin kolmen kilometrin etäisyydessä toisistaan. Näiden linnojen onkaloissa on paikallinen väestö saanut säilymään elämänsä isovihan aikuisen hävitysvoiman riehussa paikkakunnan yllä.

Koilinna-vuoren piilopaikat olivat verraten pienet ja matalat, mutta se tarjosi erittäin hyvän turvapaikan syrjäisen sijaintinsa ansiosta. Koilinnan ympärillä oli nähtävissä paljon maahan kaivettuja kuoppia, joissa kertoman mukaan säilytettiin kotieläimiä. Mutta Sokkalinnan vuoren onkalot olivat melkoisen laajat ja korkeat. Sinne sopi yhtäaikaisesti ainakin satavissikymmentä henkeä. Laajinta ristinmuotoista osaa nimitettiin ristikirkoksi. Sinne vuoren uumeniin johti eripuolilta useita sisäänpääsykäytäviä ja salateitä. Isonvihan ajoista tarina kertookin, että keran Sokkalinna sortui mutta Koilinna »kesti». Sokkalinnan sortumisesta perimätieto jatkaa: Kaukolan kylästä kotoisin oleva vanha piika lähti kotoaan hakemaan lusiikoita toisten kielloista huolimatta ja joutui matkallaan kasakkeparven yllättämäksi. Kasakat lupasivat säästää hänen henkensä, jos hän suostuu neuvomaan toisten piilopaikat ja hän oli pelosta ohjannut vihollisen Sokkalinnaan, mutta ei ilmoittanut Koilinnaa. Tarina jatkuu, että tyttö oli ensimmäisenä istutettu terävään seipäseen.

Kerrotaan, että siellä Sokkalinnan rinteillä oli monta kertaa isetty tulisesti yhteen vihollisen kanssa. Kerrankin Sokkalinnan onkalon aukosta jousimies ampui tiedustelu-retkellä olleen kasakan vuoren juurella olevalle lammen jäälle, joka lähemmin tarkastettuna osoitautui olevan Lillik-niminen alempiarvoinen kasakkaupseeri. Tästä sai tuo lampi nimensä, ja siitä asti sitä on kutsuttu Lillikkalammeksi.

Perimätiedot kertovat edelleen, että kylässä oli majoitettu kasakoita miehitysjoukkoina noin ryhmän verran, mutta niiden käyttäytymisen ja verotus kävivät ylivoimaisiksi ja vaaralliseksi paikkakunnalle. Kerrotaan, että erään talon emäntä paistoi leipää, viimeisistä jauhoista, kun kaksi kasakkaa tuli taloon. He ottivat emännän vastusteluista huolimatta kaikki leivät, paitsi yhden jättivät. Näitä rasituksia ei kylässä enää kestitty, vaan eräänä yönä parakki paloi miehineen päivineen maan tasalle. Polttaja ei pakoillut tekoaan, vaan ilmoitautui syyliseksi pelastaakseen kylän koston. Hän joutui ai-

kanaan oikeuteen vastaamaan. Mutta joku suomalainen virkamies olisi antanut lakia tuntevana neuvoja syytetyille: käski toistamaan samat sanat mitä tuomari kysyy. Jos hän kysyy, poltittos sinä sen parakin, niin vastaa, poltittos sinä sen parakin. Näin menetellen laki vapautti syytetyt mielenvikaisena. Tämän tapahtuman jälkeen ei enää kylään kasakoita majoitettu.

Toinen miehityksen aikainen tarina kertoo, että kasakka olisi raiskannut erään talon tyttären. Tästä isä raivostuneena telkesi molemmat aittaan ja poltti. Perimätieto kertoo, että isä menetti järkensä ja pakeni Sokkalinnan luulin hioen siellä kirvestä luolan seinämiin niin, että miehen korkeudelta seinämät olivat aivan siileät.

Kulkekoona näiden perimätietojen totuus missä kohden tahansa, ei se vähennä näiden luonnonlinnojen historiallista arvoa, joka tapauksessa isonvihan aikainen hävitysvoima on kulkenut raskaana paikkakunnan yli. Nämä kaksi linnavuorta ovat kirjoittaneet oman vakavan lehtensä Savilahden seudun muistojen kirjaan.

Ei ole kirjoittajan tiedossa, mistä oli saanut alkunsa paikallisen väestön kokoontuminen Sokkalinnan vuorelle kolminaisuuden sunnuntaina, mutta vuosittain toistuva perinne se oli. Vasta itsenäisyytemme aikana alkoi Antrean suojeluskunta järjestää arvokasohjelmaisia juhlia. Tätä kolminaisuutena toistuvaa juhlaa odotettiin paikkakunnalla joka kevät. Siellä oli aitoa historiallista tuntua, joka loi pohjaa toivolle uudesta paremmasta huomenesta. Mutta kansojen kohalat eivät ole meidän käsissämme, vaan Korkeimman kädessä, tämä meidän on muistettava.

Vaikka Sokkalinna onkin »rajan takana», sopinee kuitenkin muistella niitä tilaisuuksia, joihin saapui tuhatmääriin nousevat kansanjoukot ympäri kannasta juhla ja kansallispukuihin pukeutuneina tekemään kunniaa siniristilipulle ja laulamaan täysin rinnoin isänmaan virttä. — Toivo Karppinen.

"KÄRNIEMEN" OIKEA NIMI

Tämä Jääskén kylä on aikoinaan virallisesti kuulunut Antrean, joten sen nimi koskee antrealaisia, eikä vain naapuruuden vuoksi. Nimi on tietysti murteellinen lyhenne, jonka ikä lienee tuntematon. Mutta mistä sanasta nimen alkua on lyhenne, lienee ollut epäselvää paikallisille asukkaillekin jo kauan aikaa. Kun nimeä sitten on tarvittu kirjallisissa esityksissä, on käytetty ilmaantunutta kirjakielen »korjaus», nimittäin »Käriniemi». Mutta eihän sanaa »käri» ole olemassakaan, ei murteessa eikä kirjakielissä. Se on

ANTREALAINEN KAUPPA-PUOTI ENNEN VANHAAN

Muisteluni kohdistuu 1920-luvun kauppapuotiin Antrean Kavantsaarella, minulle muistoista rikkaalla lapsuusseudulla. Näin vuosikymmenien välimatkan takaa olisin valmis antamaan tuolle ensimmäiselle tuntemalleni maalaiskunnalle kunniamaininnan »vanhan hyvän ajan tavaratalo». Nimitys on tietysti paljolta tunteen sävyttämä. Totta onkin, ettei silloinen maalaiskauppa kykenisi ulkonaisesti kilpailemaan nykyajan superhienojen sähköpuotien rinnalla. Mutta siinä oli kuitenkin sitä jotakin, mitä nykyään ei enää tapaa. Ulkonaisesta vaatimattomuudestaan huolimatta tai ehkä oikeammin juuri sen vuoksi on sitä nähdäkseen pidettävä ainakin yhden muistelun väärtinä.

Puoti ei ollut suuren suuri eikä pienen pieni, sellainen parahultainen, niin että tilaa jäi sopivasti tiskin takana hääräilevälle kauppa-miehelle ja hänen apulaiselleen. Asiakkaille taas oli tiskin toisella puolella seisoma-ala, jopa tarvittaessa istumapaikkokin naulalattikoiden ja narukioppien päällä siellä ovipuolella. Valaisimena oli katosta riippuva suurehko öljylamppu. Sanotun vuosikymmenen lopullahan Etelä-Karjalassakin alkoi sähkövalo vasta saada vähitellen sijaa maaseudun kodeissa, kauppa- ja julkisissa rakennuksissa. Öljylampun lisäksi riippui maalaiskaupan kattoon kiinnitetystä tukevasta ruuvikuista erilaisia tarvikkeita ja myyntiartikkeleja, kuten huopatosuja, lapikkaita ja ämpäreitä, kaikki hyvässä sovussa ja yhteisymmärryksessä. Kauppaalla oli käytettävissään pitkävärtinen koukku, jolla hän kätevästi sai kulloinkin tarvittavan esineen alas ostan lähempää tarkastelua ja mikäli jalkineesta oli kysymys, myös sovittu varten.

1920-luvun maalaispuotia entisen antrealaisen näkökulmasta voisi luonnehtia samoin kuin eräässä linjuriautoa kuvaavassa laulussa sanotaan: »Kaikkia löytää voi vehkeitä siitä eikä se vielä riitä». Vaikka jauhoilla ja ryyneillä oli hyllystön alaosa oma laatikonsa, jouduttiin varsinkin keskitalven ajaksi siirtämään ulkovarastotakin säkkitaravaa kaupan puolelle. Kellarissa juoksemisien vähentämiseksi talvipakkasten aikana saatettiin silitynnyrikin sijoittaa puodin ovenpieleen käden ulottuville. Sillien ottaminen tynnyristä

Näkymä jo lahonnen möljin päältä Frimanin virralle päin. Vuoksen satamaa v. 1938.

myöskin tarpeeton, sillä nimen alkunuo löytyy Jääskén ja Antrean kirkonkirjoista. Jääskessä alkoi kirkonkirjojen pito 1600-luvun lopulla (Antreahan ei silloin vielä ollut muodostunut eri pitäjäksi) ja silloin on kylän nimeksi merkitty Kä r i e n i e m i (v. 1683) tai Kä r k i n i e m i (v. 1688). Jälkimmäinen nimi esiintyy vain jonkin kerran, edellinen on yleinen. Ja kylän nimi selvästi johtuu Kä r k i - nimisestä talollisesta, joka nähtävästi on ollut kylän ensimmäinen asukas. — Y. O.

tapahtui kätevästi tähän tarkoitukseen varta vasten tehdyllä haralla Puuvarren toiseen päähän oli löyty kaksii tai kolme parin tuuman rautanaulaa piikeiksi. Tällä välineellä myyjä tarttui silliä niskasta kiinni, riiputti sitä hetken tynnyrin päällä niin että liika suolavesi valui pois ja asetti sen toisessa kädessään jo valmiina odottavaan voipaperiin. Uraansa aloitteleva puotipoikka nimitettiin tuohon aikaan väliin leikkillisesti »sillin hirttäjäksi».

Näyteikkunoita ei 1920-luvun maalaiskaupassa ollut, olivat vain tavalliset kuusiruutuiset lasi-ikkunat. Turvallisuus tuntui siihen aikaan olevan tärkeämpää tekijä kuin mainonta. Viimemainittua sanaakaan ei silloin luullakseni vielä tunnettu. Tosin puhuttiin jo jotakin reklamerauksesta ja reklaamin tekemisestä, mutta toistaiseksi se sai jäädä liikekeskusten, pääasiassa kaupunkien etuoikeudeksi. Kyläkaupassahan käytiin ahkerasti muutakin ja tällainen maalaispuoti merkitsi sen ajan kyläläisille muutakin kuin vain ostosten teko-paikkaa. Se oli myös eräänlainen tieto- ja asioimistomisto, joten samassahan ne reklaami-asiatkin tulivat siten hoidetuiksi. Kun sähkövalo Antrean Kavantsaarella vielä puuttui, ei näyteikkunoita olisi voitu myöskään kunnollisesti valaista. Niinpä menttiin toiseen äärimmäisyyteen. Ikkunat peitettiin yön ajaksi luukulla, jotka olivat saranalla kiinnitetyt ikkunoiden ulkolaitoihin ja voitiin siten päiväksi kääntää kätevästi sivuun. Samoin käännettiin yön ajaksi luukkujen päälle poikkuluulin litteä rautakanki, joka lupi kiinni. Myös ovi sai suojakseen samanlaisen rautakangen lukkoneen. Ei ollut voroilla sisään menemistä enempiä ovesta kuin ikkunastakaan. Vaikka todettavissa kuitenkin on, että kaikista huolimatta siihenkin aikaan tapahtui silloin tällöin varkauksia ja niiden yrityksiä. Ihmisten rehellisyys taisi silloinkin kuten kansaan nykyajan itsepalvelumyymälöissä joutua joskus liian kovalle koetukselle. Nykyisin kuulee ja näkee usein lausuman: tilaisuus tekee varkaan. Entisajan kovin näyttävästi lukittuja maalaiskauppoja ajatellen tulee puolestaan helposti mieleen oletamus siitä, että ehkä nuo rautakangat ja riippulukat toimivat tavallaan kuin eräänlaisina houkuttuksina moraalisesti heikomille luonteille ryhtyä kokeilemaan niiden murtamista väkivalloin. Mene ja tiedä.

Kauppa- ja ulkopuolista mainontaa ei siis siihen aikaan maaseudulla varsinaisesti ollut. Tavarat mainostivat itse itseään kaupassa kävijöille silmin nähtävällä käsin kosketeltavalla ja myös hajuaistiin tuotavalla tavalla. Kun muistelen tuota lapsuusajan kyläkauppaa, tunnen vieläkin sieraimissani sellaisen tyypillisen sekatarvakaupan aromin, joka koostui mitä erilaisimmista miedoista tuoksista. On todettava, että sen ajan kahvi oli myyntivaiheessa tuoksumatonta, koska se myytiin pääasiassa raakapapuna suoraan säkeistä. Tuoreita hedelmiä ei myöskään silloin ollut maakaupasta saatavana, vaan nauriti y.m. niihin verrattavat oman kasvitarhan antimet ynnä marjat saivat suureksi osaksi kattaa vitamiinitarvetta. Tuoreet hedelmät, varsinkin omenat ja appelsiinit sekä joskus viinirypäleekin kuuluivat niihin herkkuihin, joita vain juhla-ajaksi tai muuten tulisiksi ostettiin Viipurissa asioilla käydessä J. Sairasen siirtomaatavaraaliikkeestä läheltä rautatieasemaa. Mutta vaikka nämä voimakkaamat aromit puuttuivat, oli kuitenkin sellaisia lievästi tuoksuvia tavaroita kuin sekahedelmät, luumut eli veskuunat ynnä rusinat. Erilaiset mausteet kuten kanelit, laakerinlehdet, pipurit ja nelikat, jotka kaikki myytiin irtotavarana suoraan laatikosta tai purkista, säilyttivät omalla ryydytyksellään kaupan il-

Antrealaisia näkyvillä paikoilla

Meitä istui eräänä iltana muutamia miehiä saunan virittämässä tarinatunnelmassa. Keskustelu kulkeutui antrealaisiin, jotka työskentelevät näkyvissä työ- tai luottamustehtävissä. Nimiä kertyi runsaasti, varsinkin, kun poimimme mukaan myös sisar- ja tytärpitäjämme Vuoksenrannankin kasvattaja. Monia silti jäi varmaan pois luettelosta. Onhan kulunut jo yli neljännesvuosiansata kotipitäjästä lähdöstä ja sen jälkeen on kokonaan uusi sukupolvi astunut yhteiskunnassa tärkeille paikoille.

Olisi hauskaa jos pois unohtuneiden tuttavat täydentäisivät tätä luetteloa vaikkapa Vuoksen Säätöille lähetetyllä viestillä. Tässä nyt julkaistavan luettelon tarkoituksena on olla virikkeenä siihen.

Oman lukunsa muodostaisivat ne kotipitäjäläistemme vävyt ja miniät, jotka tavallaan myös kuuluvat pitäjämme perhepiiriin. Antrean historian kirjoittajasta tohtori Seppo Simosesta ja Valion entisestä toimitusjohtajasta professori Harri Rautavaarasta lähtien tämäkin luettelo muodostuisi varsin näyttäväksi ja mielenkiintoiseksi.

Poliitikkoja

Näin valtiollisten vaalien kynnyksellä aloitamme valtiopäivämiehistä. Kunnallisneuvos Toivo Ikonen on silloin ensimmäinen. Jo 26-vuotiaana eduskuntaan joututtuaan hän ehti työskennellä lähes kaksi vuosikymmentä eduskunnassa ja sotavuosien aikana nelisen vuotta ministerinäkin, maatalous-, kansanhuolto- ja kulkulaitosministerin raskaissa tehtävissä. Reipas oloneuvos asuu nyt Helsingin Munkkiyuoressa.

Nyt työnsä päättävässä eduskunnassa on ollut kolme antrealaista kansanedustajaa. Varkautelainen kaupanjohtaja Hugo Manninen on kotoisin Antrean asemansuudelta. Hänet tunnetaan eduskunnan parhaimpiin huumorimiehiin kuuluvana sanantaitajana. Kansanedustaja Eino Lottasta ei tarvinnut antrealaisille edes esitellä. Turengin sokeritehtaan viljelypäällikkönä, Vuoksen Säätön puheenjohtajana ja monien muiden tehtävien hoitajana hän on tullut laajalti tunnetuksi Etelä-Hämeessä. Espoossa asuva Sinikka Luja on Lottasen tavoin päättämässä ensimmäistä eduskuntakauttaan. Sinikka Luja esittää joskus leikkilään todisteiksi lujasta sosialidemokraattisuudestaan sen, että hän on syntynyt Antrean aseman työväentalon yläkerrassa ja on vasenkätinen. Poliitiikan työkentältä mainittakoon vielä nuoret lahjakkaat miehet tri Tatu Vanhanen ja maisteri Matti Pullinen. Vuoksenrannan Sintolan poika Tatu toimi monta vuotta Keskustapuolueen tutkimus- ja tiedotustoimiston päällikkönä, kunnes äsken tohtoriksi väitellyään siirtyi professoriksi Jyväskylään. Taurulta sukujuurensa juontava Matti on Nuoren Keskustan Liiton liittosihteerinä ja aikoo lyödä laudalta kaikki entiset valtiopäivämiesten ikännätykset. Hän on eduskuntaehdokkaana nyt 21-vuotiaana.

Kunnallisneuvos Juho Kurki kuuluu myös läheisesti tähän ryhmään. Vaikka hän ei ole ollutkaan valtiopäivillä, on hän monin muin tavoin ollut vuosikymmenien ajan kiinteästi yhteiskunnallisissa tehtävissä. Tälläkin hetkellä hän on sanomalehti Suomenmaan hallintoneuvoston puheenjohtajana. Pitkä vuosikymmenen mittainen kunnallinen ura sekä toiminta Etelä-Hämeen Maakuntaliiton varapuheenjohtajana kertoo yli heimo-rajojen kasvaneesta luottamuksesta. Kirkolliskokouksen jäsenyys ja tehtävät evankeliumyhdistyksessä kertovat hänen hengellisistä harrastuksistaan. Juho Kurki on ansioitunut mies myös runoilijana.

Elinkeinoelämän edustajia

Elinkeinoelämän piiristä löytyy antrealaisia komea rivistö. Kalammin Tatan poika Lauri Olkinuora kantaa Suomen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton toimitusjohtajana suurta vastuuta

Suunnitteli joita ja rakentajia

Rakennusalalta löytyy sekä suunnittelijoita että rakentajia. Arkkitehti Jaakko Laapotti Hannilan kylästä tunnetaan alansa eturivissä. Saijalaisen kivityömiehen August Rädyn insinööripoika Mauri omistaa Helsingissä rakennusliike Mauri Rätty-nimisen suuryrityksen, jolla on huomattava urakointi- sekä oma asuntotuotanto-ohjelma. Kaksi ja puolisataa työntekijää kertovat toiminnan laajuudesta. Rakennusmest. Kaarlo Hämäläinen, »Kettu-Villen» poika Antrean asemalta, urheilukilpailuista tuttu pellavapäinen juoksijapoika, omistaa Imatralla rakennusliikkeen, joka parhaillaan rakentaa mm. Imatran kaupungintaloa.

Rakennusmestari Eino Henttonen, Henttolan poikia, on vuonna 1953 perustamansa rakennusliike Talovalmiste Oy:n johtajana päätuotantonaan Turenki. Urakointi- ja asuntotuotantotoimikunta työllistää 200-300 henkeä ja ulottuu Hämeenlinnaan ja Helsingin ympäristössä lähes kymmeen pitäjään. Diplinsinööri Eero Jussila Hannilasta on maamme suurimpiin rakentajiin kuuluvan Polar-yhtiön apulaisjohtajana Helsingissä. Metsänhoitaja Jaakko Jaakonsaari, metsäteknikko Erkki Jaakonsaaren poika kirkonkylästä, työskentelee toimitusjohtajana Mikkelissä puutavaran jalostustoimintaa harjoittavassa Otavan Saha Oy:ssä. Diplinsinööri Arto Salmela, jonka isä toimi Antrean sokeritehtaalla, johtaa Päijät-Hämeen seutukaavaliittoa Lahdessa.

Tiedemiehiä

Antrealaisista tiedemiehistä on suurinta kuuluisuutta saavuttanut seitsolalaisyntyinen professori Viljo Puustijärvi, joka tunnetaan kasvuturvetuksen uranuurtajana maailmassa. Hän toimi Satoturve Oy:n tutkimuslaitoksen johtajana Hyyvälässä, mutta on joutunut myös aian kansainväliseen yhteistyö- ja johtotehtäviin. Seitsolan pojan tutkimuksen tuloksia pyritään käyttämään hyväksi torjuttaessa maailman nälänhätää.

Antrean kunnanlääkärin Väinö Purasen poika tri Erkki Puranen työskentelee Tampereen keskussairaalan kirurgina ja kuuluu maamme eturivin ortopedeihin. Suomen kielen prof. Viljo Nissilä tuntee Antrean paremmin kuin syntyperäiset antrealaiset. Hän on kerännyt ja tallentanut pitäjämme paikannimistön Helsingin yliopiston arkistoon. Ylä-Vuoksen maamieskoulun tilanhoitajan Vilho Komin poika Paavo Komi väitteli äsken Pensylvaniassa Yhdysvalloissa liikuntafysiologian tohtoriksi ja toimii nyt professorina Jyväskylän yliopistossa. Yht. tri Tatu Vanhanen mainitsimme jo toisessa yhteydessä. Maisteri Sylvi Kauhasenkin liitämme tähän ryhmään. Hän on kansallispukujen ja kalevalaisen korutaiteen tutkija ja tuntija.

Kirjallisuus, julkinen sana, opetustoimi

Kirjallisuus ja muu julkinen sana ovat saaneet viljelijöikseen monia antrealaisia kynänkättäjiä. Kersti Bergroth, Anun ja Mikon sekä Kuparsaare Antin tekijä, on heistä vanhastaan tunnetuin. Paavo Rintala ehti ennen talvisotaa leikkiä sokeritehtaan liepeillä isän työskennellessä tehtaan toimihenkilönä. Emme voi unohtaa Jussi Olkinuorakaan, joka vanhoilla päivillään valjasti vallattomat pakinavarsansa kirjantekijän aisoihin.

Lehtimiehistä lienee nimekkäin radion eduskuntatoimittaja Antti Pullinen, Pullilan Pajamäen Laurin poika. Hänen serkkunsa Jukka Määttänen, Pullisen

Helgan poika, toimii Uuden Suomen musiikkiarvostelijana. Henttolan Antti Henttonen tunnetaan lehti- ja koulu-miehenä päätoimenaan Opettajain Lehden päätoimittajan tehtävä. Me-lehden Riitta Valajärvi on Ollan Anna-Liisan tytär ja Anna-lehden Elina Simonen on Paajalan Aune Olkinuoran ja tri Sepponen Simosen vesa. Alli Pelttonen, Armas Peltosen tytär, on ollut pitkään toimittajana Sanoma Oy:ssä, mm. Valituissa Paloissa. Jälkikasvuakin on: Pekka Olkinuora oli viime vuonna agronomiylioppilaiden Sampsa-lehden päätoimittajana.

Opetuslaitakin löytyy kotipuolemme kasvattajia. Kaskiselän Rapalan poika Veikko Kiuru on opetusneuvoksena opetusministeriössä, jossa hän hoitaa opettajien koulutusasioita. Samassa virastossa työskentelee esittelijänä kuorekoskelainen — ellemme ihan väärin kotikylää muista — Marjatta Lehtinen. Veikko Kiurun veli tri Vilho Kiuru on Valiossa maailmankuulun AIV:n eli akateemikko A. I. Virtasen työtovereina juustotalan asiantuntijana ja opettajana. Maataloustuottajain Westendin opiston rehtorina on agronomi Kyösti Kaskirinne Kaskiselästä. Sokkalan ja Talikkalan entinen opettaja Armas Pelttonen ehti ennen oloneuvokseksi siirtymistään toimia Suomen Keskakoulunopettajain Liiton puheenjohtajana. Hänen poikansa maisteri Aarre Pelttonen on arvostettu Eino Leinin tuotannon tutkija ja tuntija. Opettajia ovat ammatiltaan myös Helsingin Antrea-Seuran puheenjohtajina toimineet lehtori Yrjö Ora Noskuasta ja kamreeri Väinö Ikävalko Ikävalkosta.

Kirkko, urheilu

Kirkonmiehiä löytyy yllättävän monta. Olavi Huuskonen, pitäjämme pidetyin Aapeli-kanttorin poika on sotilasrovastina Lahdessa. Sintolan Pullin pojista rovasti Arvi Pulli on tehnyt pit-

Antrean viiri

Tää on merkki mennehestä Antreasta aihe saatu. Armas Hutrin aattelema Viesti Viipurin läheltä. Tässä Vuoksi vuolahana halkoo maita mainioita vaeltaissaan vaahtopäinä laajan Laatokan sylihin. Apostoli Antreaksen tässä on risti ripustettu kirkon nimen kirjaimeksi Vuoksen rannalle raketun. Karjalamme, kallein mantu, punamusta muiston kenttä opastakoon oikein meitä Suomen rauhaa suojaamaan.

Juho Kurki

Antrean viirissä punamustaa Karjalan muistojen kenttää, jonka punakentässä ylhäällä oikealla Antreaksen risti, halkoo Vuoksen hopeinen virta.

Elintarvikeliike

L. & M. RANKONEN

Sajaniemi — Puhelin 56048—56054

Kotiteollisuusliike Sukkula

Omistaja TOINI PÖHÖ

Riihimäki Valtak. 4 puh. 33 182

kän päivätyön Joutsan kirkkoherrana ja Viljo Pulli siirtyi äskettäin Loimaan kansanopiston johtajan tuoilta Asikkalan kirkkoherraksi ja samalla hankin kotipitäjälaisten sielunpaimeneksi, Vuoksenrannan Härkkorven Taurino Virolainen, hyvinkääläinen kirkkoherra, siirtyi äsken Helsinkiin. Kuparsaarelaissyntyinen Erkki Kuparinen työskentelee Seinäjoella Lakeuden Ristissä. Ainakin Kuukaupin Ollan Antti Kekki ja Noskuan Olli Suikkari vielä ovat antrealaisyyntisiä pappeja.

Koko maan yleisurheiluväki tuntee Arvi Jantusen, Antrean Esan entisen puuhämiehen, nykyisen helsinkiläisännöitsijän ja SVUL:n luottamusmiehen. 1930-luvun terhakka juoksija Ville Räsänen, joka kuljetti viimeisen junan pois Antreasta, toimi rautatielaitoksen liikunnanohjajana. Keihäänheiton kuuluisuus Väinö Kuisma on syntynyt Vuoksenrannan Sintolasta, moottoriurheilun kovat miehet Hannu ja Kai Kuparinen Antrean Paakkarilasta — he ovat hiihtäjä-pyörällijä Jauno Kuparisen poikia.

Sotilaat

On sotilaitakin: Entinen aluepäällikkömme pioneerieverstiluutnantti Hutu Hornamo eleele Helsingissä. Sokkalan sahalla lapsuutensa viettänyt everstiluutnantti Martti Salonen toimii pioneerivarikon päällikkönä Keuruulla. Olemme joskus kuulleet tasavallan presidentin vanhemman adjuntin Viipurin mlk:ssa syntyneen kenri Urpo Levonkin viettäneen osan lapsuudestaan Antreassa. Vävypoikiin hieman poiketaksemme toteamme, että Antrean asemapäällikön Aalto Saukon vävy yleisikuntaeversti Kalervo Huuhka on toiminut puolustuslaitoksen teollisuuslaitosten johtajana pääesikunnassa. Emmekä saa unohtaa antrealaisia Mannerheimristin ritareita Liikolan Sorpohjan Paavo Paajasta ja Henttolan Juhanin Väinö Sokkaa.

Taiteen sarka

Taiteen saralta lienee näkyvin kuvanveistäjä Armas Hutri, viime kesän pitäjäjuhlissa näyttelyyn järjestänyt taitelijä, joka parhaillaan valmistele Saimaan kanavan suurta monumenttiteitosta, tarkoitusta varten järjestetyn kutsukilpailun voittotyötä. Hänen sukunsa juuret ovat Pullilassa. Tamperealainen näyttelijä Antti Litja, television »30-luvun miehen» toimittajan roolista mieleni jäänyt esiintyjä, on kotoisin Kuukaupilta. Amerikassa asuva viulutaituri Heimo Haitto on pitäjämme lapsia. Eurovisiokilpailuun osallistunut laulutähtönen Kristiina Hautala on antrealaisten ikimman »eläinlääkärin». Onni Lyytikäisen tyttärentytär ja musiikin pop-nimi radio-, tv- ja lehtimies Markku Veijalainen Saijan kyläläisiä.

★

Listaa voisi jatkaa melkein loputtomiin. Alkoon kukaan siitä pois jäänyt pahastuko — rajoitettu näkökulma ja huono muisti ovat saattaneet tehdä pahojakin tepposia. Asiatiedoissa voi olla epätarkkuuksia. Mutta niinkuin alussa toivoimme, lähettäkääpä täydennystä ja tarkennuksia Vuoksen Säätön asiamiehelle, agronomi Risto Ikoselle os. Riihimäki. — Maalima kasselijat

Risto Ikonen:

Antrealaisia varoja antrealaisten hyväksi — Vuoksen Säätiöllä vilkasta toimintaa

Ensimmäisessä KARJALAN pitäjälitteessä (N:o 49 — 1969) kertoo Simo Ulaska Käki-Säätiön syntyvaiheista ja toiminnasta. Luulen, että se monessa suhteessa kelpaisi kuvaamaan mitä tahansa karjalaista pitäjäsäätiötä. Ainakin Vuoksen Säätiö syntyi samaan tapaan antrealaisten liikelaitosten ja yhdistysten joutuessa lopettamaan toimintansa ja harkitessaan varojensa käyttöä. Perustettiin Säätiö, jonka tarkoituksena on »tukea entisen Antrean ja Vuoksenrannan kunnan asukkaiden ja heidän jälkeläistensä henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia pyrintöjä».

Kahden vuosikymmenen aikana Säätiömme on antanut pienen apurahan yli tuhannelle opiskelijalle. Tämä siitä huolimatta, että omaisuutta on viime vuoteen saakka kartutettu. Nyt on tehty päätös, että kaikki tulot käytetään vast'edes edellämaituihin tarkoituksiin.

Pitäjäjuhla on järjestetty joka vuosi Karjalasta lähdön jälkeen. Juhlapäivämme on ollut heinäkuun viimeistä edellinen sunnuntai. Osanottajia on ollut 1000—2000. Myös lukuisia talvijuhlia ym. tilaisuuksia on järjestetty.

Säätiön toimittamana pitäjähistoria — Antrea — ilmestyi jo v. 1951. K kaikille antrealaisille avoimen kirjoituskilpailun jälkeen ilmestyi v. 1960 muistelmateos Hiilikoukku. Se on loppuunmyyty, mutta pitäjähistoriaa on vielä saatavana Riihimäen Seudun Osuuspankista. Oma pöytästandaari — Antrea-viiri — saatiin aikaan 4 vuotta sitten. Sen tunnuksina ovat Vuoksi ja P. Andreaxen risti. Edelleen Säätiön hanke Antreamuseon aikaansaamiseksi on vahvassa myötätulessa.

Edellä on mainittu tärkeimpiä tapahtumia kuluneiden vuosikymmenien varrelta. Viime vuoden toiminta ym. asiat selviävät juuri valmistuneesta v. 1969 toimintakertomuksesta, joka on liitetty tämän kirjoituksen oheen.

Lähiajan tavoitteista on tärkein ja kiireellisin ANTREA-museon saaminen kuntoon. Vetoan tässäkin teihin, hyvät antrealaiset: ilmoittakaa hallussanne olevasta, museoon sopivasta aineistosta. Säätiön osoite on Apilisto Riihimäki ja puh. 914—6340 (klo 9—12). Ensi kesän historiallisessa kuluessa Karjalan Liiton 30-vuotisjuhlassa Antrea esittää menneisyyttään näytelmällä Anu ja Mikko. Säätiön hallituksen tunnuslauseena tässäkin asiassa on, että vain paras on kyllin hyvää entistä kotipitäjäämme kuvaamaan. Antrea-juhla pidetään 19. 7. 1970 Riihimäellä. Se on Säätiön kotipaikka ja toimintamme keskus.

Lopuksi otan tähän vielä kohdan Säätiön sääntöjen 3. pykälästä: »Säätiö on oikeutettu vastaanottamaan lahjoituksia ja testamentteja sekä muullakin laillisella tavalla kartuttamaan varojaan. Lahjoitusvaroihin näiden on lahjoittajan määräykset tai toivomukset otettava huomioon.» Vielä on toiminnassa antrealaisia järjestöjä, jotka ehkä harkitsevat toiminnan lopettamista. Ajattele myös niitä yksityisiä henkilöitä, joilla ei ole lähisukulaisia tai jotka muusta syystä haluaisivat tällä tavalla muistaa entistä kotiseutua ja sen asukkaiden jälkeläisiä.

Agronomi Risto Ikonen.

puitteissa pitäjäjuhla pyrittiin saamaan tavallistakin mittavammaksi, ja siinä myös onnistuttiin.

Jumalanpalveluksessa oli Janakkalan keskiakainen kirkko viimeistä sijaa myöten täynnä. Saarnan piti lääninrovasti Arvi Pulli. Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkillä puhui maanviljelijä Arvi Sarviharju. Janakkalan kirkko-kuoro lauloi. Pääjuhla Turengin Kansanpuiston kentällä keräsi osanottajia n. 1.500. Hämeenlinnan varuskuntasoihtokunnan esitysten jälkeen juhlakentälle tuotiin valtakunnan lippu sekä Antrean ja Vuoksenrannan sijoitus kuntien karjalaisseurojen liput. Karjalaisten laulun jälkeen tervehdyspuheen piti juhlatuomarin puheenjohtaja rakennusmestari Eino Henttonen. Hän muisteli entistä kotiseutua ja totesi, että Janakkala on antanut antrealaisille monessa suhteessa entisen kaltaisen ja veroisen uuden kotiseudun, jossa viihdytään. Nykyhetkestä puhuessaan hän totesi sen dramaattisen seikan, että muuttaman tunnin kuluttua ensimmäinen ihminen astuu kuun pinnalle. Tä-

mä vuosisatamme huomattavin tapahtuma oli seuraavana yönä tapahtunut tosiasia. Yksinlaulua esitti rouva Rauha Nuoritalo rouva Anja Thesleffin säestämänä. Juhlapuheen piti opetusministeri Johannes Virolainen. Hän totesi, että vastoin ennakkoluuloja karjalaiset ovat osoittautuneet sitkeiksi uuras-tajiksi, jotka osallistuvat tasaveroina muiden heimojen rinnalla maamme rakentamiseen. Suomen kansan asema kansainvälisessä kentässä on hyvä. Meillä on joka suunnalla ystäviä, ja vain ystäviä. Itsenäisyytemme on turvattu, ja rauhan ajan kansainvälisessä elintasokilpailussa Suomi on kärkijoilla. Puheen jälkeen kunnallisneuvos Juho Kurki esitti Antrea-viirille omistamansa runon ja ojensi viirin ministerille. Päätoimittaja Antti Henttonen sairauden takia esitti hänen kirjoittamansa »Taiteilijan muotokuva» kansanedustaja Eino Lottanen. Siinä Henttonen kertoi ikä- ja rintamamiestoveristaan Armas Huttrista, hänen haavoittumisestaan ja muista elämäntapahtumistaan sekä toiminnastaan kuvanveistäjänä. Samalla Lottanen haastatteli Hutria ja lausui: »Entinen kotipitäjäsi Antrea haluaa tänään antaa Sinulle 1.500 markan stipendin tunnustuksena siitä uljuudesta, jolla olet raivannut itsellesi paikan yhteiskunnassa.» Ennen väliaikaa esiintyi vielä Turengin Mieskuoro opettaja Aarno Lounaskorven johdolla.

Myös väliajalla oli ohjelmaa. Osa yleisöstä seurasi uudelleen muotiin tullutta karjalaista kyykkäpeliiä, jossa kilpailivat Antrean ja Vuoksenrannan joukkueet. Antrea voitti. Osa tutustui Armas Huttrin näyttelyyn. Useimmat ehtivät käydä Janakkalan Karjalaisten järjestämässä kenttäravintolassa ja epäilemättä yleisö kokonaisuudessaan osallistui väliajan tärkeimpään ohjelmanumeroon, »haastamiseen».

Sitten jatkettiin yhteisesti laulettua »Jo Karjalan kunnalla». Rouva Raija Lassila esitti äitinsä, rouva Lahja Keskiäsen kirjoittaman kotiseutuaiheisen runon. Rehtori Reino Salmela esitti viulusooloja. Nuoren polven puhevuorossa ylioppilas Matti Pullinen sanoi, että hän ei ole koskaan nähnyt Antreaa, mutta sen perusteella mitä hän vanhemmiltaan ja muilta on kuullut, se oli paras paikka maailmassa. Nykynuorison levottomuuden ja purnaamisen Pullinen selitti johtuvan siitä, että nuorilla nyt — päinvastoin kuin aikaisemmillä sukupolvilla — on jatkuvasti kasvava epävarmuus tulevaisuudesta. Koululainen Anja Suni lausui reippaasti. Päätösanoinaan maanviljelijä Martti Tauru totesi tällaisen yhdessäolon suuren merkityksen ja kiitti osanottajia ja ohjelmansuorittajia. Maamme-laulun jälkeen liput kannettiin pois kentältä ja juhla oli päättynyt. Juhlan kuuluttaja ja siitä päävastuun kantanut Eino Henttonen onnistui erinomaisesti, ja sääkin suosi juhlaa.

Armas Huttrin näyttely

Edellä kerrotusta huolimatta on vielä palattava Armas Huttriin. Kun Säätiö oli myöntänyt hänelle tunnustuspalkinnon ja päättänyt pitää Antrea-juhlan Janakkalassa, ryhdyttiin toimenpiteisiin Huttrin näyttelyn aikaansaamiseksi Turenkiin. Useita kymmeniä Huttrin töitä olikin heinäkuun ajan esillä Turengin yhteiskoululla. Julkisesti sanalle pidetyssä tiedoitustilaisuudessa edustivat säätiötä Eino Lottanen ja Eino Henttonen ensin mainitun puhuessa. Kutsuvieraille järjestetyssä tilaisuudessa 4. 7. lausui professori T. J. Wuorenrinne kauniita tunnustuksia sanoja »ystävälleni ja veljelleni» Armas Huttrille. Janakkalalaisten puolesta pu-

VUOKSEN SÄÄTIÖN VUOSIKERTOMUS 1969

Kulunut vuosi oli Säätiön 21. toimintavuosi. Voimme todeta, että »miehen ikään» ehtinyt säätiömme on myös toiminnassaan päässyt mittasuhteisiin, joita parisenkymmentä vuotta sitten pidettiin ehkä vain haaveena. Antrealaisten kesäjuhlaa vietettiin 23. perättäisenä vuotena täällä Hämeessä, ja apurahoja jaettiin 18. kerran.

Apurahaa haki v. 1969 91 opiskelijaa. 84:lle myönnettiin yhteensä 14.050 mk. Kuten 3 edellisenä vuonna lähetettiin heille nytkin rahan ohella Säätiön ruoasuoinen tervehdys. Keskimäärin 1/4 apurahan saajista kiittää saamastaan avustuk-

sesta. Entiseen tapaan myönnettiin Karjalan Liitolle 375 mk ja EKNS:n Liitolle 250 mk. Kokonaan uutena apurahamuotona jaettiin Säätiön ensimmäinen tunnustuspalkinto 1.500 mk antrealaiselle kuvanveistäjä Armas Huttrille. Yhteensä jaettiin v. 1969 apurahoja 16.175 mk eli enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Kesäjuhla 20. 7. oli antrealaisten ja vuoksenrantaisten yhteinen. Se pidettiin tällä kertaa Janakkalassa, jonne antrealaisia on sijoittunut enemmän kuin mihinkään muuhun pitäjään. V. 1969 tuli kuluneeksi 30 v. talvisodan alkamisesta, 25 v. Karjalasta lähdöstä ja 20 v. Vuoksen Säätiön perustamisesta. Näissä

Vuoksen Säätiön hallitus ja hallintoneuvosto v. 1964, istumassa vasemmalta: Matti Lappeteläinen (kuollut), Tauno Talja, Väinö Sokka, Antti Jaatinen, Martti Tauru, Juho Henttonen ja Juho Kekki, seisomassa vasemmalta: Juho Kurki, Eino Henttonen, Eino Lottanen, Mikko Kekki (kuollut), Ilmari Pulli, Emil Viskari (kuollut), Antti Jaakonsaari, Ilmari Ikonen, Lauri Linna ja Toivo Ikonen.

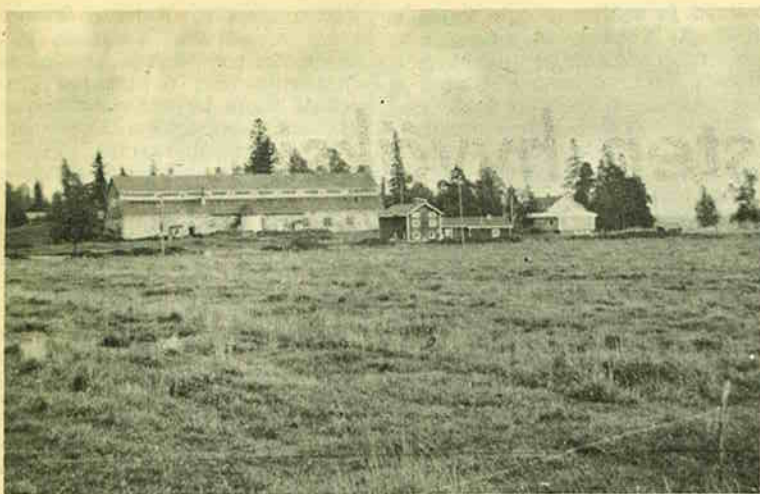
könä, teki pitkän päivätyön Savonlinnan liepeillä Säämingissä. Tapaamme vuorokautta ennen hänen pari vuotta sitten tapahtunutta äkillistä kuolemaansa. Eeron talval katkesi keskellä rakasta lauluharrastustaan mieskuoron harjoituksissa.

Oma opettajani Arvo Melin oli palavasieluinen raittius-, mehiläis- ja metsämies. Hän oli tiukka ja taitava opettaja, joka jatkoi työtään syntymäpitäjässään Nurmijärvellä. Sieltä hän siirtyi muutama vuosi sitten eläkkeelle — ei lepoon, vaan paneutuakseen entistäkin uutterammin mehiläisten hoitoon ja sen alan koulutustehtäviin. Arvo Melin on ollut jo usean vuosikymmenen ajan maamme tunnetuimpiin kuuluvia mehiläishoitajia ja ansioitunut kouluttaja. Tuskin löytyy sellaista mehiläisviljelijää, joka ei häntä tuntisi. Me Sokkalan koulun 1920- ja 30-luvun oppilaat muistamme lämpimästi myös Sivi Melinin, hiljaisen, hienon ja ahkeran opettajan. Muistan erityisesti hänen lämpöisenkauniin laulunsa. Muistamme myös Helena Sokan, jonka kierto- ja pyhäkoulun antaman esikoulutuksen jälkeen aloitimme alakouluopintomme.

Sokkalan koulun elämä tuli yllättäen läheiseksi äskettäin, kun koulun vanhaa arkistoa kulkeutui kunnan vanhojen kalustojen huutokaupassa veljelleni ja häneltä edelleen isälleni, johtokunnan 1930-luvun puheenjohtajalle. Vanhat pöytäkirjat ja todistusten jäljennökset — myös omani — toivat neljän vuosikymmenen takaiset tapahtumat ja monet jo unohtuneetkin koulutoverit sekä heidän vanhempansa elävinä silmien eteen.

Jatkakaapa te, hyvät lukijat, muistelua omalla kohdallanne! Muistelu, varsinkin lapsuustoverien tai oman kylän vanhemman väen kanssa, saattaa olla paljon antoisampaa ajavanvietettä kuin tyhjänpäiväisen televisio-ohjelman tuijottaminen.

Meillä antrealaisilla on muiden karjalaisten tavoin muistojemme maailmassa kaksi unohtumatonta tietä: koulutie ja evakkotie. Niihin molempiin sopivat vanhat Hurttiukon sanat: niistä ei jutun puutetta tule milloinkaan. — Antti Henttonen.

Kaurakedon navetta ja peltoja 4. 9. 1966.

TERVEISIÄ

KAURAKEDOLTA

Kun sanomalehti Karjalan välityksellä tarjoutuu tilaisuus lähettää omasta ja muiden Somerolla asuvien vuoksenrantaisten puolesta terveisiä sukulaisille, ystäville ja tuttaville ympäri Suomen niemen, käytän sitä hyväkseni.

Vuoksenrantaalaiset asuvat Somerolla pääasiallisesti Kaurakedossa, mutta on heitä muuallakin, kuten Matti ja Antti Pöysti (Kotniemen veljekset) Ihämäessä, Ruosen Antti ja Pauli Koistuhdassa ja Vanhasen Kalevi Sylvänällä.

Nopeasti aika rientää, sillä jo on 25 vuotta kulunut siitä, kun Someron Kaurakatoon muuttimme. Taisivat isännät pelätä sijoituskuntien kivikkopeltoja, kun porukalla silloin ostivat tämän Kaurakedon kartanon. No, täällä eivät kylläkään kivet kolise, ja hyvin on muutenkin sopeuduttu. Osallistumme paikkakunnan rientoihin siinä missä muutkin. Raskaasti vaan on aika veroa kantanut, sillä ostohetken 20 isännästä on enään elossa täällä: Hannes Kopra, Tuomas Koljonen, Antti Paappa (Marttila Antti), Matti Hyväkkä, Armas Talikka, (Lauri Armas) ja Lahdessa asuva Hugo Kiuru. Manan majoille ovat muuttaneet Taavi Vanhanen, Antti Heikkonen (Nieme Antti), Antti Tonteri (Heikki Antti), Tahvo Iivonen (Simola Tahvo), Simo Ruponen (Korve Simo), Matti Virolainen (Rasmäen Matti), Mauno Tonteri (Hirnieme Mauno), Matti Heikkonen (Junala Matti), Tuomas Kuisma (Ikävalo Tommo), Juho Vanhanen, Tuomas Paappa (Takala Tommo), Heikki Tonteri (räätä Heikki), Matti Virolainen (Peko-Esko Matti), Juho Heikkonen (Majamää Jussi), ja Paavo Heikkonen (Kökkäreän Paavo), jonka perilliset asuvat Jokioissa.

Kaurakedossa on metsää vähäisessä, mutta kaikilla on osuus Someron yhteismetsään. Elanto on otettava pääasiallisesti pellosta. Karjaa on yhtä lukuunottamatta joka talossa ja pellot ovat melkein kaikki salaojitettu. Kaurakedossa pesii sokerijuurikas, suurin viljelys on pinta-alaltaan 7 ha ja muut seuraavat perässä. Maat sopivat hyvin myös vehnän ja muiden kasvien viljelykseen.

Kylän keskellä on kansakoulu, mutta sen yllä leijuu lakkauttamisen uhka jo muutaman vuoden kuluttua. Vuoksenrannan perua toimii keskuudessamme Korpilahden nuorisoseura. Se järjestää laskiaististaina jo perinteelliseksi tulleet Kaurakedon hiihdot, niitä on pidetty jo 22 kertaa. Kilpailussa ottavat mittaa Someron ja lähipitäjienkin hiihtäjät toisistaan.

Myös maritakerho toimii täällä, vaalien entisiä perinteitä. Muis-ta harrastuksista mainittakoon, että keskustanaisilla on oma osastonsa. Myös naisten voimisteluharrastus on vireää, maanantai-il-taisin voimistellaan kansakoululla, mutta innokkaimmat vielä loppuviikollakin yhteiskoululla. Myös Someron kirkkokuoro on saanut Kaurakedosta täydennystä. Lisäksi toimii vielä Japanin lähetykseura. Nuorempi polvi on opiskellut oppi-

koulussa, onpa eräs ponnistellut tohtoriksi asti. On ekonomiaja, pankinjohtajia ja opettajia.

Tällaiset ovat näkymät Somerolla asuvien vuoksenrantaisten keskuudessa. Huolen aiheena on kuitenkin nuorison maalta muutto kaupunkiin. Samat ovat ongelmat muuallakin maassamme.

- Lauri Talikka.

Antrean kirjaston kyläkuvausten lopusta

Mutta kirkonkylä ei ollut vain sen asukkaille itselleen "oma kylä". Se oli koko pitäjän asukkaille paikka, jonka yllä lepäsi eräänlainen pyhäinen tuntu. Varmaankin sinä aikana, jolloin Antrea oli suuri, käsittäen Etelä - Jääsken Kontua myöten sekä koko Vuoksenrannan, pitäjän peräkulmilla lauanta-il-tana jalkapallokassa vaeltaneet miehet ja naiset - kun he Potin talossa, Suntiolla tai muissa tuttavissaan avasivat eväspöytäruokaa nautittua ja alkoivat aterioita - tunsivat jotakin niin pyhäisen juhallista, jota nykypäivien ihminen harvoin voi kokea.

Mutta vielä viime aikoinakin, kun autoilla ja hyvillä hevosilla, hyviä teitä myöten tai kirkkolaivalla Kuparsaaresta saavuttiin kirkolle, tuntui kuin arkiset huolet ja riennot olisivat hetkeksi hälvenneet ja syvä rauha levittäytynyt olevaisuuden ylle. Kun kellot harvalleen kummahtelivat ja seurakuntalaiset istuutuivat korkeaholvisen kirkon penkkiin, poistui kaikki, mikä oli arkea ja jotakin sellaista, mitä silmä ei ole nähnyt, tuli kaukaisena kuvana hengen näköpiiriin.

Ja sitten ne hautajaismaat. Ne lahonneet puuristit hautausmaalla ja ne haudat, joista ei ollut enää jälkeäkään niistä. Ja ne kivet muistomerkit, joiden numerot osoittivat 1700 - lukua. Ja ne lukemattomat kivet haudoilla eri vuosikymmeniltä. Ne kertoivat siitä elämästä, niistä sukupolvista, jotka kerran olivat kulkeneet samoilla paikoilla ja tunteneet raskaampaa arkisen harmauden, mutta ehkä kirkkaampaa sen juhlan tunnun, mitä elämä vain välähdysten mitoin heille tarjosi.

Siellä, kolmella hautausmaalla, lepäsivät Antrean seurakunnan aikana nukkuneet antrealaiset. Mutta missä olivat niiden leposijat, jotka ennen pitäjän syntymistä matkansa päättivät. Jääskenkö kirkkoilla? Siitä ei liene tietoa. Ne sukupolvet, monin verroin lukuisimmat, mitä Antreasta lähti vieraan sen ottaessa, ne lepäävät siellä. Ne raivasivat Antrean ja asuttivat sen. Niiden askelten jäljet synnyttivät ensimmäiset tien polut. Niiden elämän nälkä rakensi kirkot ja pystytti ensimmäiset koulut. Niiden raivioille

OMEGA

Tervetuloa tutustumaan laajaan kellovalikoimaamme. Valtuutettu OMEGA-myyjä Roobertinkadulla. Kulta-alan lahjatalo

OUKO PAAJANEN

ISO-ROOBERTINK.5 PUH. 628416

Lyhyttavaraliike

Eemil Silvonon

INKEROINEN — PUHELIN 15

Taksiautoilija

Antti Rahkonen

Riihimäki — Puhelin 33 625

Hugo Silvonon Oy

KUTOMO

Koski Ml. — Puh. 918-641 066

RIIHIMÄEN

KUMI JA PYÖRÄ

Kontiontie 12, puh. 33431

Maire ja Reino Rahkola

Läyliäisten Vehnämylly

ottaa vastaan

JAUHATUSTA

kaikkina arkipäivinä paitsi ei lauantaina

oli jo helpompi rakentaa se Antrea, mikä viljavana, kehittyneenä ja yhä kehittyvänä jäi vieraalle.

Antrean vanhan hautausmaan keskellä seisoi korkea kivinen muistomerkki ja sen vierellä laajat valkoisten ristien rivit. Ne kertoivat siitä, kuinka kallis hinta oli maasta ja sen vapaudesta maksettava. Elämän parhaassa kukkudessaan olivat nuoret sankarit verrellään lunastaneet jälkeen jääneille elämisen oikeuden. He olivat antaneet uhrinsa siinä uskossa, että koti ja kotiseutu sekä koko isänmaa jää vapaaksi. Toisinkummin oli määrätty. Kotiseutu, Antrea, täytyi luovuttaa. Mutta vapaus uusilla asuinsijoilla jäi. Heidän uhrinsa oli lunastanut sen.

KIRJAT EDULLISIN MAKSUEHDIN

Erikoisala suurteokset ja tietosanakirjat.

KIRJATOIMISTO A. Hölttä Ky.

Merimiehenk. 23, Helsinki 15, puh. 634282 — 638231

KEMPPI OY

HITSAUSKONEITA

LAHTI

PUHELIN 20951

**KESKINÄINEN
VAKUUTUSYHTIÖ**

Palonvara

Lahti, Oikokatu 4, puhelin 918/24642

KARJALAISTA VAKUUTUS-
TURVAA

KULJETUSLIIKE

Iivonen - Rahkonen

Kotka — Jylpyntie 24 — Puhelin 21 244

● ● ● KÄSINEET JA LAUKUT YM. ALAN TARVIK-
KIEET MEILTÄ EDULLISIMMIN

Käsine ja Laukku

P. Henttonen — Hämeentie 30 — Riihimäki

Tulkaaha kassoma!

— Ei meil kyl ennää oo öljylamppuloi, mut on sähöl toimivii valaisimii iha kristalli kruunuiks ast, sekä kaikke näköstä kojetta ja tarvikeita.

SÄHKÖLIIKE ARVI PAUKKUNEN

HELSINKI 18

HIETALAHDENK. 10

Maansiirtourakoita

suoritetaan, kaivinkoneilla, caterpillareilla ja autoilla.

V. HÖLTÄ — RIIHIMÄKI — PUH. 32521

Antrean viljelyspäälliköt ja toimihenkilöt viime sotien aikana Antreassa.

EINO LOTTANEN:

ANTREAN VIIMEINEN KESÄ

Tämän kirjoittajan kohtalona oli joutua viettämään kaksi kiihkeän jälleerakennuskauten vuotta, 1943–44 Antreassa keskeisellä paikalla, työvoimapäällikkönä sekä jälleerakennuslautakunnan puheenjohtajana ja sihteerinä. Näihin tehtäviin sain määräyksen heti, kun olin vapautunut ikäluokkani mukana armeijasta vuosien 1942/43 vaihteessa. — Lukija voinee ajatella, että kirjoittajalle on sattunut lipsahdus otsikkoa laittaessaan, eikä olisi oikeampi kirjoittaa viimeinen kesä Antreassa. Käsitykseni mukaan on yllä oleva otsikko kuitenkin oikein, koska karttoihin on vuoden 1944 jälkeen ilmaantunut Antrea-nimen paikalle Kamenogorsk.

Syksyn 1941 takaisinpaluun jälkeen elämä Antreassa melko nopeasti vakiintui. Olihan suurin osa pitäjistä säästynyt sodan tuhoilta. Erityisesti maataloutta ajatellen oli pelot saatu lähes täysimääräisesti viljelykseen kesien 1942 ja 1943 aikana. Melkein jokaisessa talossa oli jo omistajaperheen jäseniä asumassa, ja vaikka maataloustöiden teko olikin monasti työstä ja hidasta, kun jokaisesta talosta olivat nuoremmat miehet rintamalla, riitti maataloustuotanto jo tyydyttämään oman pitäjän väestön tarpeet. Sotajan elintarvikepuutteen aikana oli tällä seikalla erittäin suuri merkitys. Vapaaehtoista talokoopaa ja sota-ajan työvelvoitussuunnitelmiäkin käyttäen hoidettiin niiden töitä, joista ainoa mies oli sodassa. — Sota-ajan työvoimapäälliköille olikin annettu erittäin suuret valtuudet työvoiman käytön ohjaamisessa. Olihan silloin mm. hoidettava poikkeuksellisen suuret polttopuuhaakkuudet määrältään vähäisellä ja heikolla työvoimalla, höyryvetureiden pitämiseksi liikenteessä ja asutuskeskusten lämmittämistä varten kovien pakkastalvien aikana. — Näissä olosuhteissa ja suuren Antrean pitäjän hallinnossa keskeisellä paikalla toimien joutui tämän kirjoittaja seuraamaan ja ohjaillemaan kotipitäjäänsä elämää, ja antaa seuraavassa päivittäin tehtyjen muistiinpanojensa perusteella Karjalan lukijoille suppean kuvauksen Antrean viimeisestä kesästä.

Vuoden 1944 kesä saapui hitaasti. Maat tosin paljastuivat huhkivuuden lopulla, mutta 28. 4. alkoi uudelleen sataa lunta. Työvoimapäällikön hoidossa olevalla säähavaintoasemalla merkittiin 29. 4. illalla lumipeitteen vahvuudeksi 15 sm. Yöllä tuli lunta yhä lisää, eikä se seuraavan päivän kuluessa yhtään sulanut. Ensimmäinen kesäpäivä, Vappu, ei ollut suinkaan toiveita herättävä, sillä sinä aamuna oli lunta 25 sm ja pak-

Antrean työvoimapäällikkö vuosien 1943–44 ajalta, viljelyspäällikkö Eino Lottanen.

kasta 6 astetta. Kylmää ja sateista säätä jatkui vielä toista viikkoa. Yleisemmin alkoivat pelot kantaa muokkaajaa vasta 15. 5. lähtien, mutta työt keskeytyivät 18. 5. helatorstain kovan sateen takia. Vielä kerran lietti sade 23. 5. pelot, ja myöhästyneet kylvöt saatiin toden teolla käyntiin toukokuun 25 päivästä lähtien. Yötä ja päivää — usein paikoin myös pyhät ja aret — poninstelun saatiin kevätiljojen kylvöt loppuun suoritetuksi kesäkuun alkupäiviin mennessä. Sen jälkeen istutettiin peruna hyvissä olosuhteissa runsaan viikon kuluessa. Kaikkien keväällä kylvettävien kasvien voitiin todeta olevan maassa kesäkuun 10 päivän paikkeilla.

Kesäkuun alussa oli ihanan lämpimiä ja kauniita ilmoja, joten itäminen ja orastuminen tapahtui ennätysvauhtia. Työvoimapäällikön muistiinpanoista löytyy merkintä, että kesäkuun 3 päivänä olivat ensimmäiset kevätkylvöt ojaalla. Ruis teki viikkoa myöhemmin tähkää. Kasvukauden aikataulu oli siten nopeasti korjaantunut, vaikka kylvyt olivatkin pahasti myöhästyneet.

Kylvötoiden ollessa loppuvaiheessaan tuli radiosta antrealais-tenkin tietoon kesäkuun 6 päivänä alkanut liittoutuneiden suuri maihinnousu Eurooppaan. Kolme

päivää myöhemmin alkoi Antrean maaperä vavahdella Neuvostoliiton suurhyökkäyksen alettua Kannaksella, runsaan sadan kilometrin päässä Antreasta. Hyökkäyksen kestänyt pari päivää sai työvoimapäällikkö esimiehiltään Viipurista puhelimitse tiedon, että hyökkäyksen voima ja laajuus tuntua olevan sitä luokkaa, että mitä hyvänsä on odotettavissa. Yleisölle ei kuitenkaan saanut antaa levottomuutta herättäviä lausuntoja. Kun työvoimapäällikön oma, sodassa tuhoutuneen tilalle rakenteilla oleva koti oli juuri valmistumisvaiheessa, ei mahdollisuutta kaiken jälleen menettämisestä halunnut laskea mieleen, vaikka sydäntä kouristi levottomuus. Torjuntatistelujen vaatimista uhreista saatiin kuitenkin yleisesti avustus, sillä armeijasta vapautettuja ikäluokkia alettiin kutsua näinä päivinä uudelleen palvelukseen. Antrean taloja vapautettiin 15. 6. vasten yöllä Viipurin raju ilmopommitus. Samana päivänä suoritettiin pommikoneiden hyökkäyksen myös Antrean asemalle, aiheuttaen ihmishenkien menetyksiä. Pitäjän läpi johtavat tiet olivat tupaten täynnä Kannakselta tulevia pakolaisia. Karjalan heimon toinen korpivaellus oli alkanut.

Sota-ajan työvoiman käyttöä ja tuotantoa valvomaan oli luotu järjestelmä, jossa maataloustuotantoa ohjasi kussakin kunnassa työvoimapäällikkö, tavallisimmin pitäjän olosuhteita tunteva maatalousmies, ja hänen apunaan jokaisessa koulupiirissä viljelyspäällikkö. Koulupiirien viljelyspäälliköt kokoontuivat Antrean tavallisesti lauantaisin työvoimapäällikön toimistoon neuvottelulaisuuteen. Lauantaina kesäkuun 17. päivänä oli sen kevään viimeinen neuvottelu. Työvoimapäällikkö selosti viljelyspäälliköille heidän tehtävänsä mahdollisen evakuoinnin sattuessa. Viljelyspäällikön tuli toimittaa kaikki piirinsä asukkaat matkaan ja lähteä itse viimeisenä, kuin ainakin kapteeni laivastaan. — Lavastus tälle selostukselle oli vaikuttava, sillä työvoimatoimiston ikkunan ohitse, kirkonkylän läpi johtavalla tiellä kulki ehtymätön evakokojen virta.

Useimmissa Antrean taloissa tehtiin seuraavana yönä lähtövalmisteluja, pakattiin tavaroita, pestiin lähtöpyykinä ja leivottiin eväsläpää. Olihan Suomen halki kulkemisesta jo ennestään kokemusta!

Sunnuntaiamuna 18. 6. kello 10 tuli sitten Viipurin Sotilaspiiristä lopun alkua merkitsevä puhelinsanoma: „Antrea on heti tyhjennettävä. Käytettävissä ovat pohjoiseen johtavat tiet”. Saman

päivän ja seuraavan yön kuluessa liittyivät antrealaiset maantiet jo ennestään täyttäviin pakolaisvirtoihin. Keskiyöllä kesäkuun 21 päivänä alkoi kirkolle tulla kranaatteja Kuparsaaren suunnalta.

Muutamit evakuointiesikunnan jäsenet jäivät Antreaan seuraamaan tapahtumien kehitystä. Tavoitteen jyrinä Ihantalan ja Vuosalmen suunnilta vapautettiin ilmaa. Mutta rintama tuntui kuitenkin pysähtyneen Antrean kohdalle pitäjän eteläreunaan, Kuparsaaren. Lähellä riehuvasta sodasta huolimatta aloitettiin Lauritsalassa olevan Armeijakunnan esikunnan kanssa heinäkuun alussa neuvottelut sadon pelastamisesta. Siinä tarkoituksessa kutsuttiin pitäjän viljelyspäälliköt evakkotieltä takaisin Antreaan. Heinäkuun puolivälin tienoilla alkoi heinäsadon korjuu päästä vähitellen alkuun. Vaikeudet olivat työn alkuun saattamisessa ylivoimaisen suuret. Olihan melkein kaikki niittokoneet ehditty evakuoida pois, eikä hevosia ollut luon tekoon. Muutamit isännät, jotka olivat hevospareineen palanneet takaisin, tekivät luokoa melkein yötä päivää, niin paljon kuin miehet ja hevoset jaksivat. Armeija antoi levossa olevia miehiä ja hevosia työhön mahdollisuuksiensa mukaan.

Elokuun 5 päivänä pidettiin ensimmäinen evakuointikäskyn jälkeinen viljelyspäälliköiden neuvottelu, jossa kaikkien todettiin olevan jälleen paikalla. Suoritettua yhteenvedon perusteella todettiin, että 2500 hehtaaria heinää oli vielä niittämättä. Samana päivänä alkoivat junat jälleen kulkea Antrean asemalle, ja työvoimapäällikkö sai toimistoonsa puhelimen tosin sotilaskeskuksen välityksellä. Pitkien neuvottelujen jälkeen suostuivat armeijan edustajat siihen, että kodeistaan lähteneitä antrealaisia sai tulla takaisin sadonkorjuutyöhön. Paluulupa käsitti vain pitäjän pohjoisosan kylät ja kokonaismäärä sai olla vain 250 henkeä. Kun nämä olivat elokuun puolivälin tienoilla saapuneet ja kun armeijakin antoi samanaikaisesti yhä lisääntyvää apua, tuli sadonkorjuutyöhön vauhtia. Elokuun 20 päivästä onkin työvoimapäällikön muistiinpanoissa merkintä, että kaikki heinät on saatu seipäille ja suurin osa kuljetettu jo latoihin, rukiin niitto suoritettu loppuun ja puinitä sekä viljan kuivaus aloitettu.

Puimakoneista ja viljakuivureista oli suuri puute. Kaikki pitäjistä löytyneet kuivurit kerättiin Koljolan ja Kalalamin asemille, joissa niitä käytettiin yötä päivää. Myöskin Antrean Osuuskunnan Ikaalisiin evakuoitu suurtehokivuri tuotiin takaisin syyskuun 10 päivän tienoilla. Samoina päivinä saatiin jälleen sähkövirta useimpiin pitäjän muuntajiin. Voimansaanti tuli siten puimapaikoille turvatuksi, polttomootoreihin kun ei saanut öljyä. Sadonkorjuutyöhön palannut antrealaisväestö muodosti ikään kuin yhden suurperheen. Muonitus saatiin paikallisesta IS-kompaniasta, asuttiin yhteismajoituksessa ja työtä tehtiin yhtenäisen

johton alaisina. Antrean kirkkoherra rovasti Br. Kunnaala kävi elo-syyskuussa kaksi kertaa sadonkorjuuväelle puhumassa. Hengellisiä iltoja järjesti sadonkorjuuväki omatoimisestikin harjoitustalolla muutaman kerran. Pitäjän kirkkohon oli sotatoimissa tuhoutunut.

Mieliala oli sadonkorjuuväen keskuudessa iloinen ja toivotikas. Vaikka radiosta kuultiinkin elokuun alussa hallituksen vaihdoksesta ja rauhanhuhut syyskuulle tultaessa yhä voimistuivat, ei tulevan rauhan uskottu Antrean osalle sattuvan niin kipeästi kuin sitten kävi. Ei haluttu uskoa. Työtä kiihdytettiin kaikin tavoin. Kun puimakoneista oli puutetta ja ajan pelättiin loppuvan, alettiin puimatonta viljaa siirtää armeijan autoilla pitäjän ulkopuolelle, Jääskin Näträmälään lähelle Imatraa ja Joutsenon eteläisiin kyliin. Työvoimapäällikkö oli nimittäin tarkastusmatkallaan nähnyt sotilaiden pystyttävän sinivalkoisia rajapuojeja Talvisodan rauhan linjalle teiden kohdalle.

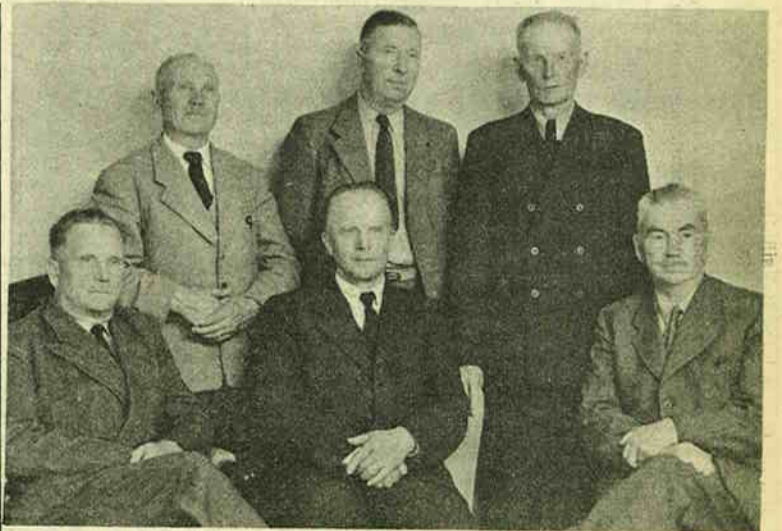
Tiistaina syyskuun 19 päivänä tuli sitten Armeijakunnasta käsky kaikkien töiden lopettamisesta ja koneiden lähettämistä pois. Kaikkille oli nyt selvää miten Antrean tulee käymään. Työtä oli tehty kovalla paineella yötä päivää ja loppuajana epätoivo sydämissä. Loppuselvittelyssä voitiin todeta, että koko Antrean väestölle oli pelastettu vuoden leipää, ja melkein jokainen antrealainen viljelijäperhe lienee saanut oman pellon viljaa kansanhuollon saliliman määrän.

Syyskuun 20 päivän iltana kokoontui sadonkorjuuväki jäähyväiskäynnille sankarihaudalle, jossa laulettiin muutama virrenvärsy ja viljelyspäällikkö — nykyinen kunnallisneuvos — Juho Kurki puhui. Tilaisuus oli sanoin kuvaamattoman haikaa. Aluetta luovuttavat ja vastaanottavat joukot olivat kolmen kilometrin päässä Kuukaupin sillalla valmiina antamaan seuraavana päivänä myös kirkonkylän uusille isännille, kuten myös tapahtui. Sankarihaudalla oli pieni joukko edustamassa suuren pitäjän väestöä, otmassa viimeisiä jäähyväisiä vuosisatojen kuluessa kirkkomaahan kätkeytyiltä omaisiltaan. Sen hetken tunnelmissa me ymmärrämme puhujaa kun hän sanoi: „... me jätämme nyt nämä haudat taivaan pilvien katseltaviksi ja Jumalan hoidettaviksi”.

Syyskuun 21 päivä valkeni kirkkaana ja kauniina. Oli erittäin lämmin ja ihana syyskesän ilma. Puolen päivän aikaan tapahtui omistajan vaihdos kirkonkylässä, sen jälkeen luovutettiin aseman seutu ja pitäjän pohjoisosat. Antrean viimeinen kesä oli päättynyt.

Helmikuun suoja on puutteen tuoja. — (Pohjois-Karjala).

Vanhakin kettu sankaan tarttuu. — (Uusimaa).

Antrean Sähkö Oy:n johtokunta, istumassa vasemmalta: puheenjohtaja Eemil Viskari, hallintoneuvoston puheenjohtaja Juho Kurki ja Hugo Silvonen, seisomassa vasemmalta: Matti Lappeteläinen, Matti Kulma ja Pekka Hauka.